

Sodobni vojaški izzivi

Contemporary Military Challenges

Znanstveno-strokovna publikacija Slovenske vojske

ISSN 2463-9575
Maj 2021 – 23/št. 1

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OBRAMBO
GENERALŠTAB SLOVENSKE VOJSKE

ER
U
G
A
M
Z

ER
U
A
U
Z

Sodobni vojaški izzivi

Contemporary Military Challenges

Znanstveno-strokovna publikacija Slovenske vojske

ISSN 2463-9575
UDK 355.5(479.4)(055)
Maj 2021 – 23/št. 1

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OBRAMBO
GENERALŠTAB SLOVENSKE VOJSKE

Izdajatelj Publisher	Generalštab Slovenske vojske General Staff of the Slovenian Armed Forces
Glavni urednik Executive Editor	brigadir Roman Urbanč (OF-6)
Odgovorna urednica Managing Editor	dr. Liliana Brožič
Uredniški odbor Editorial Board	višja vojaška uslužbenka XIII. razreda dr. Valerija Bernik (OF-4) višji vojaški uslužbenec XIV. razreda dr. Denis Čaleta (OF-5) polkovnik dr. Tomaž Kladnik (OF-5) dr. Igor Kotnik dr. Maja Garb dr. Tibor Szvircsev Tresch, Militärakademie an der ETH, Zürich dr. Thomas Young, Center for Civil-Military Relations, Monterey
Sekretarka Secretary	višja praporščakinja Nataša Cankar (OR-9)
Uredniški svet Editorial Council	dr. Andrej Anžič, Evropska pravna fakulteta, Nova Gorica dr. Gorazd Bajc, Narodna in študijska knjižnica, Trst dr. Anton Bebler, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana dr. Bastian Giegerich, International Institute for Strategic Studies, London dr. Olivera Injac, Univerzitet Donja Gorica, Podgorica dr. Sergei Konoplyev, Harvard University, Cambridge dr. Julie T. Manta, US Army War College, Carlise dr. Thomas Mockaitis, DePaul University, Chicago dr. Klaus Olshausen (OF-8, ret.), Clausewitz-Gesellschaft e.V., Hamburg generalpodpolkovnik dr. Iztok Podbregar (OF-8), Fakulteta za organizacijske vede, Kranj
Prevajanje Translation	Iris Žnidarič, Urban Soban
Lektoriranje Proofreading	Marjetka Brulec, Vesna Vrabič
Oblikovanje Design & Graphic	Skupina Opus Design
Tisk Print	
ISSN	2232-2825 (tiskana različica/print version) 2463-9575 (spletna različica/on line version)
Naklada Edition	300 izvodov/copies Izhaja štirikrat na leto/Four issues per year
Revija je dostopna na spletni strani Publication web page	https://dk.mors.si/sodobni-vojaski-izzivi https://dk.mors.si/sodobni-vojaski-izzivi
E-naslov urednice Managing Editor e-mail address	liliana.brozic@mors.si

Prispevki, objavljeni v Sodobnih vojaških izzivih, niso uradno stališče Slovenske vojske niti organov, iz katerih so avtorji prispevkov.

Publikacija je uvrščena v bibliografsko zbirko podatkov COBISS.SI, PAIS International ProQuest, Crossref, Military and Government Collection EBSCO in Air University Library Index in Military Periodicals.

Articles, published in the Contemporary Military Challenges do not reflect the official viewpoint of the Slovenian Armed Forces nor the bodies in which the authors of articles are employed.

The publication is indexed in bibliography databases COBISS.SI, PAIS International ProQuest, Crossref, Military and Government Collection EBSCO and Air University Library Index in Military Periodicals.

30 LET SLOVENSKE SAMOSTOJNOSTI IN NJENA VARNOSTNA PERSPEKTIVA

*»Njo le bom ves čas življenja
ljubil iz srca globin:
ljuba moja – Slovenja,
Jaz pa Slave zvest sem sin!«*

Simon Gregorčič, Izbrane pesmi, 2014, str. 83

30 YEARS OF SLOVENIA'S INDEPENDENCE AND ITS SECURITY PERSPECTIVE

*»From deep within my heart, I shall cherish
Her alone until my days are done.
Slovenia, oh beloved Glory,
I am her faithful son.«*

Simon Gregorčič, Izbrane pesmi, 2014, p 83

VSEBINA

CONTENTS

Liliana Brožič	7 UVODNIK 30 LET SLOVENSKE SAMOSTOJNOSTI IN NJENA VARNOSTNA PERSPEKTIVA
Liliana Brožič	11 EDITORIAL 30 YEARS OF SLOVENIA'S INDEPENDENCE AND ITS SECURITY PERSPECTIVE
Pavel Vuk	15 EVOLUCIJA POJMA STRATEGIJE IN NJEGOVO POVEZOVANJE S POLITIKO EVOLUTION OF THE CONCEPT OF STRATEGY AND ITS RELATING WITH THE POLITICS
Valerija Bernik	29 PERSPEKTIVE IN IZZIVI SLOVENSKEGA VOJAŠKEGA ŠOLSTVA PERSPECTIVES AND CHALLENGES OF SLOVENIAN MILITARY EDUCATION SYSTEM
Tanja Kremžar Kovač	43 DELOVANJE SLOVENSKE VOJSKE V ČASU EPIDEMIJE COVIDA-19 ACTIVITIES OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES DURING THE COVID-19 EPIDEMIC
Marjan Horvat	57 VODENJE V SLOVENSKI VOJSKI LEADERSHIP IN THE SLOVENIAN ARMED FORCES
Jerica Pavšič Zvezdan Marković	77 OBLIKE KOLEKTIVNEGA SPOMINJANJA NA GENERALA MAISTRA FORMS OF COLLECTIVE REMEMBRANCE OF GENERAL MAISTER

David Humar
99
RECENZIJA
MONOGRAFIJA BRANIMIRJA FURLANA
O NACIONALNI VARNOSTNI STRATEGIJI

David Humar
103
REVIEW
MONOGRAPH BY BRANIMIR FURLAN
ON NATIONAL SECURITY STRATEGY

107
SLIKOVNO GRADIVO
FIGURES

109
AVTORJI
AUTHORS

114
NAVODILA ZA AVTORJE

118
INSTRUCTIONS TO AUTHORS

UVODNIK

30 LET SLOVENSKE SAMOSTOJNOSTI IN NJENA VARNOSTNA PERSPEKTIVA

Prva številka Sodobnih vojaških izzivov vsako leto izide maja. Maj je letos za Slovenijo in še posebej za Slovensko vojsko pomemben. Mineva trideset let od začetka usposabljanja slovenskih nabornikov na slovenskih tleh, kar je takratne oblasti, predvsem Jugoslovansko ljudsko armado, dodatno razjezilo in privedlo do tako imenovanih pekrskih dogodkov. Padla je prva žrtev osamosvojitvenega procesa, napetost zaradi dogodkov, ki so sledili, se je le še stopnjevala in prišlo je do oboroženih konfliktov in vojne, ki na srečo ni trajala dolgo. Osamosvojitveni proces se je začel že veliko prej, pred majem 1991, končal pa z odhodom zadnjega vojaka nekdanje skupne države oktobra istega leta. Tridesetletnica slovenske samostojnosti je pomemben mejnik v slovenski zgodovini. Žal ga letos ne bomo praznovali tako, kot bi se spodobilo, saj nas je pandemija covida-19 močno omejila pri druženju in praznovanju. Prinesla je tudi nove okoliščine in spoznanja na številnih področjih, na tem mestu naj posebej poudarimo odpornost družbe in varnosti.

Velik vpliv na razumevanje in delovanje našega nacionalnovarnostnega sistema so imele evropska migrantska kriza leta 2015, ilegalne migracije, ki še kar trajajo, in pandemija, ki ji ni videti konca. V drugi polovici leta bo Slovenija predsedovala Svetu Evropske unije. Vse naštetu prinaša izzive, pa tudi priložnosti. Iz naštetega smo se veliko naučili. Med pomembnejšimi spoznanji je predvsem, da je dobro biti samozadosten in sposoben poskrbeti sam zase. V okoliščinah, ko imajo vse države težave, ne le tiste, ki so članice Evropske unije, je zelo koristno biti samostojen in neodvisen od drugih. Različni mehanizmi Evropske unije, Nata in nekaterih drugih mednarodnih varnostnih organizacij delujejo po načelih solidarnosti, pomoči in delitve bremen. Toda kadar nečesa primanjkuje vsem, je to zelo težko deliti. Izziv za prihodnost je gotovo predvideti trende, predvsem varnostne, se nanje ustrezno pripraviti, imeti čim več tega, kar potrebuješ zase, za delovanje svoje države in, če je mogoče, pomagati tudi drugim državam. Prav skupna varnostna in obrambna politika Evropske unije zahteva več vlaganj v varnost in obrambo držav, pa tudi

za krepitev naše skupne odpornosti. To je zapisano v več direktivah in drugih dokumentih Evropske unije, na to vedno opozarjajo njeni predstavniki, dejstva pa kažejo, da to področje vztrajno nazaduje. Morda je predsedovanje Slovenije Svetu Evropske unije prava priložnost za to, da se tej temi nameni več pozornosti.

Letošnji maj je pomemben tudi za Sodobne vojaške izzive. Po vključitvi publikacije v podatkovno bazo Crossref lani bodo vsi prispevki, ki so sicer dostopni na spletni povezavi Digitalne knjižnice Ministrstva za obrambo, od maja 2021 dostopni tudi v podatkovni bazi Military and Government Collection EBSCO, in Air University Library Index in Military Periodicals. Tako bo mogoča večja izmenjava pogledov, mnenj in idej med slovenskimi in tujimi avtorji na področju varnosti, obrambe in vojaštva.

V Slovenski vojski nastaja Vojaška strategija Republike Slovenije, nastaja pa tudi knjiga o vojaški strategiji, ki jo je napisal zdaj že upokojeni brigadir Branimir Furlan. Priložnosti za zanimivo branje z vojaško vsebino bo več kot dovolj. Za to bomo poskrbeli tudi v naših številkah.

V tokratni **Pavel Vuk** piše o *evoluciji pojma strategije in njegovem povezovanju s politiko*. Začne z zgodovinskim vidikom, ko je strategija bojevanja še nujen pojem vojaških vodij, in postopoma preide v strategijo kot način oblikovanja javne politike in odražanja politične volje vladajoče elite. O tem, kako uspešne so države pri uresničevanju svojih strategij pa več v prispevku.

O *Perspektivah in izzivih slovenskega vojaškega šolstva* piše **Valerija Bernik**. V prispevku izvemo veliko o najnovejših spremembah na tem področju v Slovenski vojski. Avtorica je bila vključena v postopke nastajanja Višje vojaške šole in je njena ravnateljica. Ustanovitev šole pa ni konec, temveč šele začetek nove poti in novih priložnosti za vojaško šolstvo.

O tem, kakšne so izkušnje Slovenske vojske v posebnih okoliščinah, piše **Tanja Kremžar Kovač** v prispevku z naslovom *Delovanje Slovenske vojske v času epidemije covida-19*. Mednarodne operacije in misije opravljajo svoje poslanstvo kljub epidemiji in različnim prepovedim gibanja in potovanja. Prav tako morajo biti oborožene sile aktivne in učinkovite ne glede na različne ovire. Kako je to uspelo Slovenski vojski, je podrobno opisano prav v tem prispevku.

Marjan Horvat se je posvetil temi, ki je vedno aktualna. *Vodenje v Slovenski vojski* prinaša nekaj novih, pa tudi nekaj že znanih vsebin. Vodenje je področje, ki ni nikoli dovolj raziskano in pri katerem se kljub nenehnemu usposabljanju in dolgoletni praksi nikoli ne naučimo dovolj, vsako prizadevanje, posvečeno napredku pri vodenju, je dobra naložba v vsako organizacijo, še posebej Slovensko vojsko.

Epidemija covida-19 nam preprečuje, da bi letos lahko primerno praznovali 30. obletnico osamosvojitve naše domovine, zato bomo to mogoče storili ob kakšni

drugi priložnosti. Spominjanje na pomembne dogodke in osebnosti je bistveno za narodovo zavest in domoljubje. O tem pišeta **Jerica Pavšič** in **Zvezdan Marković**, ki v prispevku z naslovom Oblike kolektivnega spominjanja na generala Maistra ugotavljata, kako se spominjamo te pomembne osebnosti, njegovih dejanj in posledic, ki se kažejo predvsem v ozemeljski celovitosti naše države.

EDITORIAL

30 YEARS OF SLOVENIA'S INDEPENDENCE AND ITS SECURITY PERSPECTIVE

Every year, the first issue of Contemporary Military Challenges is published in May. This year, May is particularly important for Slovenia and especially for the Slovenian Armed Forces. Thirty years have passed since the first training of Slovenian military recruits on Slovenian territory. The beginning of this training additionally enraged the then authorities, especially the Yugoslav People's Army, and led to what is today known as the Pekre events. The first victim of the independence process fell, and the tensions due to the events that followed grew. They escalated into an armed conflict and a war, which fortunately did not last long. The independence process, however, began much earlier, before May of 1991, and ended with the departure of the last soldier of the former Yugoslav army from Slovenia in October of the same year. The thirtieth anniversary of Slovenian independence is an important milestone in Slovenian history. Unfortunately, this year it will not be commemorated as it should be as the COVID-19 pandemic has severely restricted us from socializing and celebration. It has also brought new circumstances and insights in many areas, where the resilience of the society and security should be particularly emphasized.

The understanding and functioning of our national security system has been greatly influenced by the European migrant crisis in 2015, illegal migration, which is still underway, and the pandemic that has no end in sight. In the second semester of this year, Slovenia will hold the Presidency of the Council of the European Union. All of the above brings challenges as well as opportunities. We have learned a lot from the above, one of the most important findings being that it is good to be self-sufficient and be able to take care of oneself are good. In a situation where all countries, not just EU members, are facing problems, it is very useful to be autonomous and independent of others. The various mechanisms of the European Union, NATO and some other international security organizations operate on the principles of solidarity, assistance and burden-sharing. However, it is very hard to share when everybody is lacking in something. The challenge for the future is certainly to anticipate trends, especially in

security, to prepare accordingly, to own as much of what you need for yourself and for the functioning of your country, and, if possible, help other countries as well. It is the Common Security and Defence Policy of the European Union that requires more investment in the security and defence of countries, as well as in strengthening our common resilience. This has been included in several directives and other documents of the European Union, continually pointed out by its representatives; yet, according to the facts there is still a steady decline in this area. Perhaps Slovenia's Presidency of the Council of the European Union is the right opportunity to pay more attention to this topic.

This year, May is also important for the Contemporary Military Challenges. Following last year's indexing of the publication in the Crossref database, all articles that are available from the Digital Library of the Ministry of Defence of the Republic of Slovenia will, as of May 2021, also be available from the Military and Government Collection of the EBSCO database and in Air University Library Index in Military Periodicals. This will enable a greater exchange of views, opinions and ideas between Slovenian and foreign authors in the security, defence and military domains.

In the Slovenian Armed Forces, a Military Strategy of the Republic of Slovenia is being drafted, and the now retired Brigadier General Branimir Furlan is writing a book on military strategy. Hence, there will be more than enough opportunities for interesting military-related reading. The issues of our publication will contribute to this as well.

In this issue, **Pavel Vuk** writes about the *Evolution of the concept of strategy and its relating with the politics*. He begins by explaining the historical aspect, when military leaders still consider the combat strategy to be a necessary concept, and gradually moves into the strategy as a way of shaping the public policy and reflecting the political will of the ruling elite. More on how successful countries are in implementing their strategies can be found in the article.

Valerija Bernik writes about the *Perspectives and challenges of Slovenian military education system*. In her article, we learn a lot about the latest changes in the Slovenian Armed Forces in this regard. The author participated in the process of establishing the Higher Military Vocational School (NCO College) and acts as its Head. However, the establishment of the school is not the end, but the beginning of a new path and new opportunities for military education.

In her article *Activities of the Slovenian Armed Forces during the COVID-19 epidemic*, **Tanja Kremžar Kovač** writes about the experiences of the Slovenian Armed Forces in these exceptional circumstances. The mission of international operations and missions continues despite the epidemic and the various restrictions on movement and travel bans. The armed forces must remain active and effective

regardless of the various obstacles. Her article describes in detail how the Slovenian Armed Forces have managed to achieve this.

Marjan Horvat focused on an ever-topical issue. *Leadership in the Slovenian Armed Forces* touches upon some new, as well as some already known topics. Leadership is an area that has never been sufficiently researched and which, despite continuous training and many years of practice, can never be mastered enough. Therefore, every effort dedicated to making progress in leadership is a good investment in every organization, especially in the Slovenian Armed Forces.

The COVID-19 epidemic prevents us from properly commemorating the 30th anniversary of our country's independence this year, so we may do so on some other occasion. However, remembering important events and personalities is essential for a nation's consciousness and patriotism. **Jerica Pavšič** and **Zvezdan Marković** write about this in their article *Forms of collective remembrance of General Maister*, where they establish how we have been remembering this important figure, his actions and consequences that mainly reflect in the territorial integrity of our country.

EVOLUCIJA POJMA STRATEGIJE IN NJEGOVO POVEZOVANJE S POLITIKO

EVOLUTION OF THE CONCEPT OF STRATEGY AND ITS RELATING WITH THE POLITICS

Povzetek V prispevku na podlagi zgodovinskega in kritičnega pristopa različnih pomembnejših teoretikov k razvoju strategije pojasnujemo evolucijo pojma strategije, zlasti pa, zakaj in kako je njegov pomen povezan s človekovo naravo in tudi političnim vedenjem. Spoznanja raziskave kažejo dvoje, in sicer, da se je v zgodnjem zgodovinskem obdobju strategija snovala predvsem zaradi človekovih potreb po varnosti, v sodobni strateški misli, ko je ta potreba prerasla v širše politično vprašanje družbe, pa se je razumevanje strategije vse bolj povezovalo s politiko in njenim vplivom na proces oblikovanja in uresničevanja strategije.

Ključne besede *Strategija, taktika, politika.*

Abstract Based on the historical and critical approaches of various important theorists to the development of strategy, this paper aims to explain the evolution of the concept of strategy, especially why and how its meaning is related to the human nature and the political behaviour. The research has shown two things. First, that in the early historical period the strategy was designed mainly due to the human need for security, and, second, that in the modern strategic thought when these needs grew into a broader political issue of the society, the understanding of strategy was increasingly being related to the politics and its impact on the devising and implementation of a strategy.

Key words *Strategy, tactics, politics.*

Uvod Koncept strategije se je skozi zgodovino izkazal za težko opredeljivega. Številni teoretiki so k opredelitvi strategije pristopali ozko, omejeno na vojaške zadeve, drugi, predvsem v moderni zgodovini, so pojem umeščali v širši, politični kontekst. Veliko pa je bilo tudi takih, ki so poskušali opredeliti strategijo le zato, da bi se izpostavili kritikam, kar je pojem strategije še dodatno oddaljevalo od njegove trajnejše pomenske vrednosti. Kontestacija opredeljevanja strategije je povezana z dojemanjem družbenih zakonitosti, saj je strategija proces, ki se mora nenehno prilagajati spreminjajočim se razmeram v svetu, kjer prevladujejo naključje, negotovost in dvoumnost. Clausewitz pravi, da v takem okolju načela, pravila ali celo sistemi strategij zaradi trajne zapletenosti sveta navadno vedno zatajijo (Clausewitz, 2004). Zato je proučevanje evolucije pojma strategije poseben konceptualen izziv, še posebej, ker je strategija močno prepletena z družbenimi institucijami, normami in vzorci vedenja, s politiko, ki jo usmerja, in kulturo, ki vpliva nanjo, in ker se je pojem strategije skozi zgodovino pogosto spreminjal.

S semantičnega oziroma terminološkega vidika bo proučevanje evolucije pojma strategije bolj oprto na onomaziološki kot pa na semaziološki pristop¹, ki pojasnjuje zgodovino rabe pojma strategija. Onomaziološki pristop nam bo omogočil retrospektivni pogled v strategijo; na podlagi njega bomo lahko natančneje ugotavljali, kako so strategji oziroma pisci o vodenju vojn razmišljali o strategiji v preteklosti, ne glede na to, ali so pri tem sploh omenjali strategijo. S tem pristopom bomo lahko bolje razumeli tudi, zakaj je toliko polemik o rabi pojma strategije in zakaj se je pojem skozi čas tako pogosto spreminjal.

Čeprav bomo v prispevku izhajali iz zgodovinske metode razlage pojma strategije in njegovih spremljajočih značilnosti skozi čas, bo pozornost proučevanja usmerjena predvsem na povezanost strategije s politiko. V prispevku razumemo pojma strategije in politike v ontološkem smislu, kot koncepta. Tako lahko kompleksne in dimenzionirane lastnosti poenostavimo oziroma posplošimo ter jih predstavimo čim bolj smiselno in razumljivo. Cilj prispevka je na podlagi temeljnih del ter razmišljanj in kritik različnih avtorjev, ki so s svojimi deli prispevali k razvoju in uveljavljanju strategije v teoriji in praksi, izpostaviti evlucijske mejnike razumevanja strategije, ki so pripeljali do njene povezanosti s politiko.

Namen tega prispevka torej ni oblikovanje doktrine oziroma sistema teorij s področja strategije, temveč skozi zgodovinski pregled temeljne literature prikazati različna razmišljanja številnih mislecev, ki so vplivala na potek razvoja pojma strategije in njegove povezanosti s politiko. Oblikovalcem strategij in politik lahko ta razmišljanja sicer pomagajo pri dojemanju razsežnosti strategije, iskanju idej in napotkov iz zgodovinskih izkušenj, ne morejo pa zagotoviti pravih odgovorov na izzive, s katerimi se spoprijemajo. Kljub temu je zgodovina tista, ki jo je pri

¹ Pri onomaziološkem pristopu izhajamo iz denotata oziroma predmetnosti in se sprašujemo, kako, kdo/kaj poimenuje. Pri semaziološkem pristopu izhajamo iz nabora črk oziroma glasov, ki nam predstavijo izraz oziroma izrazno podobo nekega leksema. Pri semaziološkem pristopu torej izhajamo iz izraza in se sprašujemo, kaj nam izraz pomeni.

teoretičnem in praktičnem razumevanju strategije treba poznati in upoštevati, saj lahko v mnogočem prav ta spoznanja dajo koristen namig oblikovalcem strategij pri spoprijemanju s strateškimi izzivi prihodnosti in sprejemanju, kot pravi Gray (2010, str. 8), racionalnih odločitev.

1 EVOLUCIJA POJMA STRATEGIJA: RAZLIKOVANJE MED STRATEGIJO IN TAKTIKO

Etimologi pripisujejo izvor pojma »strategija« starodavni grški besedi *strategia* ali *strategiké* (στρατηγία), ki se nanaša na vodenje vojske oziroma na večino vojskovodij (Liddell in Scott, 1940, str. 1368; Žabkar, 2003, str. 182). V antiki je bil uporabljen kot večina ali spretnost generalov (*strategós*) – general je bil tisti, ki je izvajal strategijo. V 6. stoletju, v času cesarja Justinijana I. (527–565), so Bizantinci začeli razlikovati med taktiko kot večino vodenja enot in sodelovanja teh v boju, in strategijo kot večino o pripravah in vodenju vojne ter uporabi sile, ki je vojskovodji omogočila obrambo njegovega ozemlja in premoč nad sovražnikom. V tej hierarhični zasnovi je bila taktika sicer povezana s strategijo, vendar po obsegu in namenu njej podrejena. Čeprav sta se strategija in taktika med seboj razlikovali, sta obe ohranjali značilnosti vojaške teorije in prakse (Anonymous Byzantine, 6. stol., 1985, str. 10–135; Heuser, 2010, str. 4).

Heuserjeva ugotavlja, da je velika verjetnost, da pojem strategija izhaja iz zgodnejših izgubljenih del Eneja (z vzdevkom *Taktik*), grškega pisca o vojni kot večini iz 4. stoletja pr. n. št., Marka Porcija Kantona iz 1. oziroma 2. stol. pr. n. št., najstarejšega latinskega pisca, ki se je ukvarjal z vojaškimi vprašanji, in Seksta Julija Frontina, rimskega vojnega in tehničnega pisca iz 1. stoletja (Heuser, 2010, str. 4). Frontin je na primer naslov svojega dela, sicer napisanega v latinici, poimenoval z grško besedo *Strategemata* (ali *Stratagema*), ki v grškem prevodu pomeni zvijača, ukana v vojni oziroma mojstrstvo, da se sovražnik napelje v zmotno presojo in ravnanje (glej tudi Žabkar, 2003, str. 182). Nobena izmed teh dveh besed grškega porekla takrat ni imela prave latinske prevodne ustreznice, kar je lahko tudi posledica nesistematičnega razlikovanja med strategijo in taktiko, izhajajočega iz grških spisov (Heuser, 2010, str. 4). Mavricij (539–602). Vzhodnorimski (bizantinski) cesar naj bi po ugotovitvah nekaterih zgodovinarjev spisal priročnik o bizantinski vojaški strategiji, poznan kot *Strategikón*, ki se ukvarja predvsem s tehničnimi vidiki vodenja vojne. Osnovna zamisel *Strategikóna* je po ugotovitvah Lubijska specifična defenzivna strategija (Lubi, 2008, str. 37), kar je odraz dejstva, da je bil Bizanc v tistem času močno izpostavljen vojaškemu pritisku različnih barbarskih plemen. V 2. stoletju je podobno delo objavil grški vojaški pisec Aelian *Taktik* (Aelianus Tacticus), ki je živel v Rimu, in sicer z naslovom *Taktiké Theoría*.

Bizantinski cesar Leon VI. Modri (886–912) se je pri ustvarjanju razprave o vojaških operacijah z naslovom *Taktiká* (Leon, 900/2010) v večji meri opiral na spoznanja Aeliana *Taktika*, medtem ko je pojma strategija in taktika uporabil v podobnem medsebojnem (hierarhičnem) odnosu, kot so ga razumeli Bizantinci v 6. stoletju.

Leonovo delo je med drugim pomembno tudi z vidika širjenja pomena strategije na zahod. Johann VII., nemški grof Nassau-Siegen (1561–1623) je pri pisanju knjige o vojni (angl. Book of War) črpal znanje iz obeh bizantinskih del, Mavricijevega Strategikóna in Leonove Taktike. Heuserjeva navaja, da se je njegovo razmišljanje o vodenju vojne od omenjenih bizantinskih del razlikovalo predvsem v tem, da ni sprejemal grškega pojmovanja strategije kot veščine vojskovodij, temveč je le temeljilo na rabi pojma taktika (Heuser, 2010, str. 4). Johann VII. je pri tem le uporabil Leonov analitični okvir, medtem ko pojem strategija v tistem času še ni bil integriran v zahodne jezike.

Številni zahodnoevropski avtorji, ki so delovali pred francosko revolucijo, niso pisali niti o strategiji niti o taktiki, temveč o vojaškem področju kot celoti. V glavnem so le prevajali tradicionalne rimske avtorje, kot je to bil na primer Vegecij² iz 4. stoletja, ki je za svoja dela uporabil naslov Razprava o vojaški veščini (Epitoma rei militaris). Pozneje, v 16. in 17. stoletju, v obdobju, ki ga lahko obravnavamo tudi kot zarodek sodobne vojaške znanosti, je miselni preboj dosegel italijanski politolog in filozof Machiavelli z delom O veščini vojskovanja (Libro dell'arte della guerra iz leta 1521). Iz tega obdobja je znan tudi Puységur, ki je izdal vojaška navodila (Avec des Instructions militaires iz leta 1690) (Žabkar, 2003, str. 12; Heuser, 2010, str. 5).

Razlikovanje med strategijo in taktiko se je na zahodu uveljavilo šele okrog leta 1700, ko je bil termin taktika preveden v francoski in nemški jezik. K temu je v tistem času najbolj pripomogel francoski maršal Jacques Antoine Hippolyte de Guibert (1743–1791) s svojim delom Splošni esej o taktiki. V njem je opredelil nadrejene in podrejene ravni vodenja vojne, ločil je taktiko in višjo oziroma veliko taktiko (angl. grand tactics), ko je razpravljal o ciljnih vojne, konfiguraciji oboroženih sil v povezavi s političnimi cilji in o drugih dimenzijah, ki jih danes umeščamo v strategijo. Heuserjeva ugotavlja, da Guibert v svojem delu besede strategija sploh ni omenjal, čeprav je pisal o tem, kar danes pojmuje kot strategija in taktika (Heuser, 2010, str. 5). Osredotočal se je predvsem na razmerje med naravo družbe, njenimi notranjimi vrednotami in cilji zunanje politike (tako imenovano splošno strategijo, ki izhaja iz teh vrednot in ciljev), oboroženimi silami ter načini njihove uporabe do bojnih taktik.

Kmalu po izdaji Guibertovega dela se je bizantinska raba pojmov strategija in taktika, ki je še danes aktualna, uveljavila na zahodu. Dodaten impulz razvoju vojaške teorije in terminologije nasploh je prispeval tudi razvoj tiska, ki je vse od 17. stoletja pomembno pripomogel k tiskanju knjig z vojaško tematiko. Francoz Paul-Gédéon Joly de Maizeroy (1719–1780) je na primer prevedel Leonovo knjigo o

² *Vegecijevo delo Razprava o vojaški veščini velja za nekritično in časovno nedoločljivo kompilacijo starejših rimskih piscev, kot sta bila Kanton in Fortin, in zakonskih predpisov cesarjev Avgusta, Trajana in Hadrijana. Njegova razprava je postala ena izmed najpomembnejših klasičnih vojaškoteoretičnih študij. Njegova priljubljenost je posledica splošnih vojaških pravil, v katera je Vegecij poskušal strniti celotno veščino vojskovanja. Od 16. stoletja naprej je Vegecijev vpliv na splošno upadel, čeprav je še bil močno prisoten v delih Machiavellija, Montecuccolija in drugih (Lubi, 2008, str. 25–26).*

taktiki v francoski jezik, vendar je pri prevodu Leonovega pojmovanja strategije še vedno omahoval in raje uporabil v prevodu »veščino vojskovodij«, medtem ko je besedo »stratégique« omenil v svojih komentarjih. S tem prevodom sta se na zahodu prvič uporabila oba pojma v hierarhičnem odnosu, pri čemer je strategija pomenila višjo, taktika pa nižjo raven vojskovanja. Leta 1777 je Johann von Bourscheid na Dunaju to isto bizantinsko delo še natančneje prevedel v nemški jezik ter ga poimenoval Strategija in taktika cesarja Leona Modrega. Od takrat sta se oba pojma v bizantinskem smislu razširila in uveljavila tudi na zahodu.

2 STRATEGIJA MED POLITIKO IN TAKTIKO

Ne glede na to, ali so pisci v svojih delih od antike naprej uporabili termin strategija ali ne, so poskušali zasnovati strategijo na podlagi praktičnih izkušenj (strategija kot dejavnost ali veščina) ali teoretičnih razmišljanj (strategija kot znanstvena disciplina), preden so jo uporabili v vojni. Podobno so se razlikovali tudi avtorji del o vojni glede na to, ali so razpravljali o vojni kot veščini ali znanosti. Strokovni in znanstveni diskurz, ki se od leta 1800 prekriva z vprašanjem, ali strategija zadeva samo teoretični vidik ali tudi praktično uporabo, po najavah Heuserjeve še do danes ni dobil poenotnega epiloga (Heuser, 2010, str. 5–6). To vprašanje se prvič pojavi v spisih nadvojvode Karla (1771–1847), habsburškega poveljnika v vojnah proti Napoleonu, ki je leta 1806 opredelil strategijo kot znanost o vojni. S strategijo se zasnjuje načrt, omeji in določi razvoj vojaških operacij – je posebna znanost vrhovnega poveljnika. Prav nasprotno pa opredeli taktiko kot veščino vojne (angl. art of war), s katero se poučujejo načini izvajanja strateških načrtov – je potrebna spretnost vsakega vojaškega poveljnika enote.

Najpomembnejši med omenjenimi vojaškimi teoretiki na prelomu 18. in 19. stoletja je prav gotovo pruski teoretik Carl von Clausewitz (1780–1831), ki je utemeljil sodobno teorijo vojne (Žabkar, 2003, str. 17). V svojem opusu O vojni je na široko odprl vrata opredeljevanju strategije na višji in splošnejši konceptualni ravni. Čeprav je v opredelitvi strategije ohranil njen izvorni vojaški značaj, je njegova opredelitev strategije kot »uporabe spopada za smoter vojne« (Clausewitz, 2004, str. 103) pripeljala do povezave strategije in politike kot tudi vzpostavitve jasne hierarhije med tremi pojmi: politika – strategija – taktika. Clausewitz je opredelil namen vojne kot »akt sile, da bi nasprotnika primorali k izpolnitvi naše volje« (prav tam, str. 18). Ta akt, ki izhaja iz politike kot gonilne sile vojne, pa ni samo politični akt, temveč pravi politični instrument oziroma, kot je trdil Clausewitz: »Vojna je samo nadaljevanje politike z drugimi sredstvi« (Clausewitz, 2004, str. 103). Tako je Clausewitz strategijo postavil na najvišjo raven, pozneje znano pod nazivom velika, splošna strategija (angl. grand strategy)³. Namen velike strategije je bil vzpostaviti

³ Pomen Clausewitzeve vojaškoteoretične ustvarjalnosti je tudi v njegovi ideji o delitvi večine vojskovanja na razmeroma samostojna področja. Nujnost te delitve teoretično pojasnjuje s tezo, da obstajajo v okviru bojevanja posamezne celote (boji), iz česar izpeljuje sklep o razmejitvi večine vojskovanja na taktiko kot znanost o uporabi oboroženih sil v boju in strategijo kot znanost o uporabi bojev za dosego cilja vojne (glej tudi Lubi, 2008, str. 7).

povezavo med politiko in strategijo na strateški ravni. Clausewitzeva opredelitev strategije kot političnega akta je pokazala, da so bili ne glede na raven analize vsi koncepti strategije povezani z določenim političnim ciljem. Taka, splošnejša, konceptualna opredelitev strategije je omogočila, da je bilo vanjo mogoče vključiti tako vsebine vojaške taktike in velike strategije kot tudi drugih področnih strategij (na primer diplomacije in ekonomije). Tako se je utrla pot oblikovanju tipologije strategij.

Ta sicer še vedno precej ozka opredelitev strategije Clausewitza in njegovega sodobnika Henrija Jominija⁴ s poudarjanjem njenega vojaškega značaja je obveljala vse do konca 19. stoletja. Francoski maršal Marmont je na primer leta 1845 opredelil strategijo kot splošen premik, ki je izveden zunaj vidnega polja nasprotnika in pred bitko, taktiko pa kot znanost o uporabi manevra in večino o vodenju vojaških enot na bojišču (Marmont, 1865, str. 8, 14). Francoski pomorski častnik Louis-Édouard, grof Bouët-Willaumez, je leta 1853 opredelil strategijo kot večino določanja odločilnih točk vojskovališča ter splošnih smeri, po katerih bi se morala premakniti vojska za doseg te točk. Te nedomiselne opredelitve strategije so se po ugotovitvah Heuserjeve ponavljale še v 20. stoletju, zlasti zunaj Francije, kjer sta se pojma taktika in strategija bolj uveljavila šele po porazu Francije, ki ji ga je prizadejala Prusija v letih 1870/71 (Heuser, 2010, str. 7). Helmuth von Moltke starejši, pruski maršal (1800–1891), je na primer videl bistvo strategije v pripravah, potrebnih za sočasen premik vojaških enot na bojišče. Izjavil je, da je strategija več kot znanost, je sistem možnosti (metod), ki se v praksi po navadi ne skladajo s splošnimi, naučenimi načeli vojne. Strategija je znanje, preneseno v resnično življenje, razvoj izvirnih zamisli, ki jih zahtevajo nenehno spreminjajoči se dogodki, in večina delovanja pod pritiskom najtežjih okoliščin (Foch, 1920, str. 18; Hughes, 1993, viii–ix, 124)⁵. Vsaka situacija namreč zahteva specifično razlago in rešitve, pri čemer se izurjenost in znanje kombinirata z jasnostjo stališč in drznostjo. Njegov ruski sodobnik general Mikhail Ivanovič Dragomirov je zavračal koncept vojaške znanosti in bolj zagovarjal koncept teorije vojne (Foch, 1920, str. 8)⁶. Pojavljale so se tudi druge, bolj kot ne tehnične opredelitve strategije. Eno takih je podal Clausewitzev sodobnik Wilhelm von Willisen, in sicer, da je strategija doktrina potreb (nem. *Bedürftigkeit*), taktika pa pomeni doktrino bojevanja (nem. *Schlagfähigkeit*) (Willisen, 1840, str.

⁴ Jominijevi pogledi na razvoj sodobne strateške misli so med drugim pomembno prispevali k razjasnitvi temeljnih vprašanj vojaške znanosti ter k opredelitvi vloge strategije v vojskovodstvu. V njegovem najpomembnejšem teoretičnem delu *Pregled večine vojskovanja* (*Precis de l'art de la guerre*) iz leta 1836 se najbolj in najceloviteje posveča opredelitvi temeljnih (strateških) načel vojskovanja, in sicer koncentraciji sil, spoštovanju zadanega cilja, pregonu sovražnika, ofenzivnosti, zavarovanju sil, presenečenju in ekonomiziranju sil (Lubi, 2008, str. 69–71). Pri tem je opredelil strategijo kot večino vojskovanja, ki se izvaja na podlagi načrta ter obsega celotno vojskovališče, na katerem poteka vojna (Jomini, 2007, str. 51).

⁵ Moltke je sicer priznaval vpliv politike na začetek in konec vojne in trdil, da lahko politični cilji in okoliščine zmeraj spremenijo strategijo, vendar je hkrati zahteval, da mora imeti poveljnik pri izvajanju vojaških operacij povsem proste roke. Od tod tudi njegova trditev, da strategija ni odvisna od politike in da je ne glede na objektivne politične razmere pri doseganju daljnosežnih vojnih načrtov in velikih uspehov mogoče in treba tvegati. Za Moltkeja je bil prvi boj preizkus vseh strateških presoj in izračunov (Lubi, 2008, str. 84).

⁶ Foch je v svojem delu *Načela vojne* (angl. *The Principles of War*) ugotovil, da večina vojne kot vsaka druga večina temelji na teoriji in načelih, drugače sploh ne bi mogla postati večina (Foch, 1920, str. 9).

40). Britanci sir Hamley, general Maurice in polkovnik Henderson⁷ so na prehodu iz 19. v 20. stoletje strategijo razlagali kot večino usmerjanja vojaških enot za doseganje ciljev kampanje. Pri tem je vojskovališče predstavljalo domeno strategije, bojišče pa domeno taktike (glej tudi Heuser, 2010, str. 7). Francoski general Bonnal, predavatelj na vojaški šoli Ecole de Guerre v letih 1892/93, je študentom predaval, da je strategija večšina zamišljanja, taktika pa znanost o njeni izvedbi.

Tehnične opredelitve strategije niso vključevale političnih smernic, ki so pravzaprav podlaga za njeno oblikovanje. Za tako razumevanje strategije je bilo treba koncept bistveno razširiti. Britanski vojaški zgodovinar Henry Spenser Wilkinson je leta 1894 v razpravi o pomorski operaciji podal naslednjo opredelitev: »Politika je sistem ukrepov, usmerjenih v doseganje cilja ali namena. Cilji morajo izhajati iz nacionalnih vrednot in prizadevanj, da bi vlada lahko imela ustrezno podporo pri njihovem uresničevanju. Prav tako se morajo tudi razpoložljiva sredstva skladati s postavljenimi cilji« (Wilkinson, 1894, str. 21). Deset let pozneje je podpolkovnik Walter James⁸, čeprav je še vedno ostajal na ozki opredelitvi strategije in taktike, razmišljal tudi o političnih ciljeh vojskovanja: »Na strategijo zelo vpliva moralni dejavnik. Pri odločanju med dvema različnima ciljema, izmed katerih eden prispeva k povsem političnim, drugi pa k čisto vojaškemu rezultatu, dobimo veliko večjo korist, če izberemo prvi cilj, ker ima večji učinek na cilj vojne« (James, 1908, str. 17b).

Opazimo lahko, da se je ločnica med politiko in strategijo, še posebej veliko strategijo, na prehodu iz 19. v 20. stoletje vse bolj izgubljala. Po prvi svetovni vojni je Johannes Kromayer nadaljeval razvoj pojmovanja strategije; trdil je, da sta bili Clausewitzeva (politika določa izključno končne cilje vojne na začetku vojne) in Delbrückova zamisel, ki je k temu pripisoval še pomen velikega boja, pomanjkljivi. Kromayer navaja, da se morajo cilji vojne, politika in v tem okviru tudi strategija skozi celotno vojno vseskozi spreminjati in prilagajati v smislu zasledovanja uspešnega ali neuspešnega poteka operacij⁹ (Kromayer, 1925, str. 401). Sredi obdobja hladne vojne je André Beaufre to razmišljanje še poglobil. Clausewitzovo opredelitev strategije je interpretiral kot večino dialektike sile oziroma večino dialektike dveh nasprotujočih si volj, ki uporabita silo za reševanje sporov, zaradi katerih je prišlo do

⁷ Med njimi Henderson na primer opredeljuje strategijo kot večino, s katero je nasprotnika mogoče zaplesti v boj, taktiko pa kot izbiro metode, s katero namerava poveljnik premagati sovražnika v boju (Henderson, 1910, str. 39).

⁸ James je večino vojne delil na dva dela – strategijo in taktiko. Strategija se ukvarja z vojaškimi dejavniki, ki določajo izbiro med ofenzivno in defenzivno doktrino bojevanja, izbiro območja bojevališča, cilje, ki jih mora vojska doseči, in načrt kampanje ali splošno idejo, s katero se usmerja vodenje operacij. V splošnem smislu se strategija ukvarja s premikom vojaških enot, še preden pridejo v stik z nasprotnikom, taktika pa se ukvarja z vodenjem enot v boju. Taktična zmaga lahko pomeni uvod v strateški uspeh kot tudi kulminacijo uspešne strategije (James, 1908, str. 18).

⁹ Končnega cilja vojne po spoznanjih Kromayerja ni mogoče ugotoviti ob njenem začetku, še posebej ne, če gre za države s podobno vojaško silo in države z velikim obsegom zmogljivosti in virov, ki povrh vsega lahko računajo tudi na pomoč svojih zaveznikov, ki sprva v konflikt sploh niso bili vpleteni. V takšnih primerih končne cilje vojne v bistvu določajo uspehi, doseženi v vojni, in se lahko močno razlikujejo od začetnih do končnih kampanj oziroma poraza nasprotnika (Kromayer, 1925, str. 401–402).

konfrontacije (Beaufre, 1968, str. 20). Ameriška vojaška zgodovinarja Williamson Murray in Mark Grimsley sta ugotavljala podobno in opredelila strategijo kot proces stalnega prilagajanja spremenjenim pogojem in okoliščinam v svetu, v katerem prevladujejo priložnosti, negotovosti in nejasnosti (Murray in Grimsley, 1994, str. 1). Podobno mišljenje ima tudi britanski vojaški zgodovinar Hew Strachan, ki strategijo v vojni opredeljuje kot proces stalnega prilagajanja glede na dejanja nasprotnika ter stalnega preverjanja in oblikovanja novih politik, pri katerih sodelujejo tako politični in vojaški voditelji kot tudi drugi strokovnjaki (Strachan, 2006, str. 59–68)¹⁰.

Najuglednejši zagovornik povezovanja politike in vojaških nalog je bil sredi prejšnjega stoletja sir Basil Henry Liddell Hart. Leta 1941 je opredelil strategijo kot »veščino distribucije in uporabe vojaških sredstev za doseg političnih ciljev« (Liddell Hart, 1967, str. 321). Prednost take opredelitve strategije je bila v njeni širini, ki jo je Richard Betts kritično ovrednotil v smislu, da je tako široka raba pojma strategije postala sopomenka za zunanjo politiko (Betts, 2001/2, str. 23).

Široko dojetje koncepta strategije je bilo prepoznano tudi v razpravah med že omenjenim francoskim generalom Andréjem Beaufrejem in francoskim sociologom Raymondom Aronom. Aron je celo predlagal združitev pojmov politike in strategije ter oblikovanje nove besedne tvorbe oziroma vpeljavo neologizma, poimenovanega prakseologija (angl. praxeology). Beaufre temu združevanju ni bil naklonjen, zato je diferenciacijo med tema pojmomoma gradil na totalni strategiji, ki je pravzaprav ekvivalent britanskemu pojmu velika strategija¹¹. Beaufre je namreč zagovarjal,

¹⁰ Clausewitzeva razprava o tem, da je vojna instrument politike, poudarja pomen političnega vidika v vojni, ki predstavlja najvišje stališče za vodenje vojne, v kateri nobeden od glavnih načrtov, ki so za vojno potrebni, ne more biti narejen brez uvidov v politična razmerja. Politika je v takem kontekstu pravilna, če dosega svoj cilj, kar ugodno učinkuje tudi na vojno. Kjer pa se to učinkovanje oddaljuje od cilja, je treba izvor iskati le v napačni politiki (Clausewitz, 2004, str. 288–290). Z drugimi besedami: politika mora prepoznati in biti skladna z dejansko naravo vojne. Če si politika ob razpoložljivih vojnih sredstvih in ukrepih obeta napačno učinkovanje, ki ne ustreza njihovi naravi, ima lahko s svojimi odločitvami škodljiv vpliv na vojno. Strachan pravi, da je politika, ki uvidi vojno le kot instrument, ne da bi pri tem razumela naravo instrumenta, slaba politika. V tem smislu razume strategijo kot produkt dialoga med politiki in vojaki; njeno bistvo je v uskladitvi obeh subjektov, in ne podrejanje ene drugi (Strachan, 2006, str. 67–68). Strategija v vojni namreč ni samo vprašanje splošne politične usmeritve, temveč in predvsem koherentnosti med politiko, vojaškimi zmogljivostmi in dogodki na kraju samem.

¹¹ Čeprav je strategija samo ena glede na cilj in metodo, se mora pri izvajanju nujno deliti na specializirane strategije, ki veljajo za oziroma usmerjajo posamezna področja. Vsaka strategija mora namreč skrbeti za materialna sredstva, katerih lastnosti se od področja do področja razlikujejo (pomorska se na primer vedno razlikuje od kopenske strategije in podobno). Tako Beaufre pride do piramide posebnih in medsebojno odvisnih strategij, ki jih je treba natančno opredeliti, da bi se lahko čim optimalneje kombinirale možnosti pri uresničevanju skupnega cilja. Razlikuje med totalno strategijo (neposredno podrejena vladi oziroma politiki, njena naloga je oblikovanje zamisli o vodenju totalne vojne ter določanje posameznih nalog v kombinaciji z različnimi splošnimi, področnimi strategijami v političnem, gospodarskem, diplomatskem in vojnem pogledu), splošno področno strategijo (za vsako področje (vojaško, politično, gospodarsko in diplomatsko) obstaja področna strategija, ki ima funkcijo določanja in kombiniranja nalog, ki se izvajajo znotraj posameznega področja) in operativno strategijo (podrejena je področni strategiji in predstavlja vez med zamisljo in izvedbo, med tem, kar se želi izvesti, in tistim, kar je mogoče izvesti glede na tehnične omejitve) (Beaufre, 1968, str. 30–32). Beaufre operativno strategijo prepoznava na vsakem področju. Njeno bistvo ni samo v uskladitvi ciljev področne strategije z zmogljivostmi taktike in tehnike tega področja, temveč tudi, da usmerja njuno evolucijo, prilagojeno potrebam področne strategije. V klasični kopenski strategiji ravno na ravni operativne strategije prihajajo do izraza logistični in taktični dejavniki (obseg sil glede na prostor, strateška in taktična premičnost, ofenzivna in defenzivna zmogljivost), od katerih so odvisne vse vojaške sposobnosti strategije (Beaufre, 1968, str. 32).

da so vse vojne totalne, ker potekajo na vseh družbenih področjih od političnega, gospodarskega, vojaškega do kulturnega in drugih (Beaufre, 1968, str. 30–31, Heuser, 2010, str. 8). Tak pogled pa po drugi strani privede do izrazite terminološke zmede zaradi drugačnega pojmovanja in rabe izraza totalna vojna v praksi¹².

Čeprav se Aronov predlog pojma prakseologija ni uveljavil, se je razširilo razumevanje povezovanja med strategijo in prakso. Ameriški sodobnik Bernard Brodie je sredi obdobja hladne vojne zapisal, da mora biti strateško razmišljanje oziroma teorija strategije pragmatična – teorija za ukrepanje. Strategijo je razumel predvsem kot odgovor na vprašanje kako – v smislu praktičnega vodiča za učinkovito uresničevanje določenih ciljev (Brodie, 1973, str. 45–4532). Na podlagi Brodiejevih spoznanj je Gray razvil idejo teorije strategije do te mere, da je uporabna pri izobraževanju strategov in razvijanju njihovih zamisli o načrtovanju in uresničevanju strategije (Gray, 2010).

Z uvedbo koncepta velika strategija med drugo svetovno vojno, ki je v marsičem zelo podoben splošni nacionalni politiki na področju zunanjih in vojaških zadev, so se odprle nove, kompleksnejše različice opredelitve strategij. Združeni štab oboroženih sil ZDA je kmalu po koncu druge svetovne vojne izdal slovar vojaških pojmov, v katerem je leta 1950 izpeljal široko opredelitev strategije, in sicer kot »veščino in znanost razvijanja in uporabe političnih, gospodarskih in psiholoških moči države ter njenih oboroženih sil v miru in vojni za zagotovitev maksimalne podpore politiki pri povečanju verjetnosti in pomena zmage ter zmanjšanja možnosti za poraz« (Dictionary of United States Military Terms, 1950, str. 83).

Britanski politolog Robert Neild je leta 1990 opredelil strategijo še širše, in sicer kot uresničevanje političnih ciljev z uporabo ali posedovanjem vojaških sredstev. Brez političnih ciljev je vojna nesmiselno uničevanje, posedovanje vojaških sredstev v miru pa nesmiselna potrata časa in denarja. Določitev in specifikacija političnih ciljev je prva naloga države. Vojaška sredstva, ki temu sledijo, morajo biti izbrana in prilagojena tako, da ustrezajo političnim ciljem (Neild, 1990, str. 1).

Vez med politiko na najvišji ravni in uporabo vojaške sile kot njenega orodja, ki jo je zasnoval Clausewitz, čeprav še ne popolnoma vtkal v pojem strategije, je, kot smo ugotovili, postopoma postala stvar splošnega konsenza. Kljub temu ostaja še dovolj

¹² Förster in Gessler na primer idealni tip totalne vojne razlagata povsem drugače kot Beaufre, skozi štiri elemente: (1) cilje totalne vojne (brezpogojna predaja, podjarmljenje sovražne države ali naroda, načelo uničenja), (2) metode totalne vojne (neupoštevanje oziroma kršitev mednarodnega prava in skupnih moralnih načel, nepremišljena uporaba vseh vojaških sredstev proti sovražniku), (3) totalna mobilizacija (uporaba vseh sredstev države, družbe in gospodarstva za doseg končnega cilja vojne) in (4) totalni nadzor (centralizirana organizacija in namensko vodenje vseh vidikov javnega in zasebnega življenja v kontekstu vojskovanja) (Förster in Gessler, 2005, str. 56). V vseh štirih elementih implicitno prihaja do nejasnih ločnic med vojaki in civilnim prebivalstvom; civilno prebivalstvo v totalni vojni postane glavna opora vojaškim naporom kot tudi cilj vojaškega nasilja. Kombinacija predstavljenih elementov sicer omogoča razlikovanje totalne vojne od drugih oblik vojskovanja, ki pa se v praksi glede na to, da je zasnovana kot teoretični model, niti skozi posamezni element niti kot kombinacija elementov ne more v popolnosti materializirati.

prostora za nadaljnje izpopolnjevanje strategije kot koncepta, ki lahko, kot pravi Heuserjeva, prispeva k odkrivanju njegovih nadaljnjih razsežnosti (Heuser, 2010, str. 9).

3 STRATEGIJA IN POLITIKA

Politična vloga strategije, tudi v vojni, se je kljub zadržkom vojaških poveljnikov do vmešavanja politike v vodenje vojne in do zagovarjanja ostre delitve vlog¹³, postopoma uveljavila, čeprav so stališča političnih in vojaških voditeljev do delitve vlog med politiko in vojsko še danes neenotna. Ta tako imenovani tehnični vidik opredeljevanja strategije, ki hkrati priznava tudi politične cilje vojskovanja, je mogoče zaznati v opredelitvi strategije ameriške vojske še leta 1989 (Heuser, 2010, str. 15). Konec 20. stoletja je Gray opredelil strategijo, ki ima univerzalnejšo prepoznavanje, in sicer kot uporabo vojaške moči za doseganje političnih ciljev oziroma natančneje kot teorijo in prakso uporabe ali grožnjo uporabe organizirane sile za politične namene (Gray, 1999, str. 17). Pozneje je Michael Handel podal še odločnejšo opredelitev, ki pravi, da je strategija razvoj in uporaba vseh virov v vojni in miru v podporo nacionalnim politikam pri zagotavljanju zmage (Handel, 2003, str. 36). Pri obeh ameriških opredelitvah opazimo veliko širše razumevanje strategije in vključujeta zvezo med politiko in vojno kot njenim instrumentom.

Koncept strategije je, kar je razvidno tudi iz njegove evolucije, težko opredeliti. Poskusi številnih teoretikov so se pri tem končali ob številnih kritikah. Zelo poznana že omenjena Liddell-Hartova opredelitev strategije kot večšine distribucije in uporabe vojaških sredstev za doseg političnih ciljev (Liddell Hart, 1967, str. 321) je na primer omejujoča v svoji opredelitvi, ker se nanaša zgolj na vojaške zadeve. Strategija v praksi namreč zajame veliko več družbenih področij, ki jih povrh vsega precej široko obravnava. Ozke opredelitve po mnenju Murraya in Grimsleyja oddaljujejo razumevanje strategije kot procesa (Murray in Grimsley, 1994, str. 1). V svetu, v katerem dejavnosti, namere in cilji drugih udeležencev ostajajo zasenčeni in neprepoznalni, te zapolnita modrost in intuicija najbolj premetenega oblikovalca politik. Clausewitz poudarja, da so v takem okolju načela, pravila in celo sistemi, ki jih zajame strategija, zmeraj pomanjkljivi, razvrednoteni z neomejeno kompleksnostjo sveta (Clausewitz, 2004, str. 134).

Čeprav ne obstaja enotna opredelitev strategije, je v 21. stoletju mogoče prepoznati premik k enotnejšemu razumevanju njenega izraza. Ta je še posebej osvetljen skozi vidik funkcionalnosti, pri čemer strategija predstavlja premostitveno funkcijo, ki

¹³ *Lassau je bil na začetku 19. stoletja eden izmed ostrih zagovornikov razmejitev vlog politike in vojske v vojni oziroma omejevanju politike pri vmešavanju v vodenje vojne. Vloga politike v vojni je po njegovih trditvah samo ta, da določi trenutek, ko se mir prevesi v vojno, čeprav je dopuščal možnost, da politika države (opomba avtorja: ideologija) pri odločanju o vojni vpliva tudi na njen obrambni ali napadalni značaj (Lassau, 1815, str. 7). Njegovo mišljenje je vplivalo na ustanovitev pruskega kroga tistih, ki so nasprotovali vmešavanju političnih odločevalcev v (vojaško) vodenje vojne. Med njimi je bil tudi Moltke, ki je ostro nasprotoval takratnemu pruskemu kanclerju Bismarcku in njegovemu vmešavanju v vojne za združitev Nemčije sredi 19. stoletja.*

služi namenski povezavi sredstev države z njenimi političnimi cilji oziroma njeno politiko. V metaforičnem smislu strategija zagotavlja storitev, ki omogoča, da lahko država svojo vojaško moč uporabi tako, da realizira politične cilje. V bistvu je treba strategijo razumeti v sodobnem smislu kot povezovalno in organizacijsko funkcijo, ki omogoča politiki z inteligentno uporabo svojih sredstev uresničevanje zastavljenih ciljev.

4 RAZPRAVA

1. Preučevanje strategije je večinoma povezano s preučevanjem načrtov in ukrepov zgodovinsko znanih (vojaških) strategov in političnih voditeljev, ki so s svojimi strateškimi dejanji nemalokrat premaknili smer zgodovine. V tem pogledu je strategija zelo pomembna zadeva, ki jo je treba nenehno proučevati in kritično presoјati. Pri tem pa ne smemo ločiti strategije od strategov oziroma od tistih, ki jo oblikujejo in izvajajo v različnih oblikah. Strategi kot predstavniki strategij so kognicijski produkti svojega časa, kulture, družbe in vlade, torej interaktivni produkti spoznanj, ki so jih oblikovale te strukture. Proučevanje strategije je torej nepopolno brez študije strategov, ki imajo po Dolmanu enak, če ne celo prevladujoč vpliv na razvoj strategije skozi zgodovino (Dolman, 2016, str. 22–23). To nam pomaga razložiti, zakaj se prevladujoči pogledi na uspešno strategijo s časom toliko spreminjajo – ne zato, ker je strategija spremenljiva (v teoriji to niti ni nujno), temveč zato, ker strategi živijo in razmišljajo v kontekstualno omejenem prostoru in času. Evolucija strategije tako prikazuje dinamično interakcijo med kontekstom in strategiji skozi čas.
2. V celotni zgodovini človeka je prevladoval strateški narativ, ne glede na to, kako se je imenoval in kako je bil takrat opredeljen. Še več; čeprav so strategi v preteklosti govorili v grščini, latinščini, francoščini, nemščini ali v katerem koli drugem jeziku, so njihove misli in vedenja bila vselej usmerjena v potrebe takratnega sodobnega zgodovinskega konteksta. Strategija je bila vedno funkcija, katere bistvena logika je v odpornosti na negotovost nekega časa in prostora. Če izhajamo iz te logike, lahko sklenemo, da gre pri strategiji za poskus doseganja zelenih političnih ciljev z izbiro primernih strateških načinov, pri čemer se uporabljajo sredstva države, ki so takrat na voljo ali dostopna.
3. Strategija je bolj ali manj stalnica človeških izkušenj. Ta trditev je bistvena za razumevanje večine vidikov tega prispevka. Strategijo delamo, ker nimamo preudarne alternative in ker ta izhaja iz človekovih političnih okoliščin. Zgodovinske izkušnje nam namreč niso omogočile nobene druge preudarne izbire kot te, da se vedemo tako politično kot tudi strateško. Strategije pa pri tem ne smemo enačiti s politiko, čeprav sta oba koncepta, kot pravi Gray, med seboj vzajemno odvisna (Gray, 2016, str. 1). Politika določa strategiji njen namen, strategija pa zagotavlja politiki način, kako se ta namen lahko uresniči v praksi. Če mora potreba po strategiji neizogibno izhajati iz politike, bi morala biti intelektualna posledica ta, da smo zelo dobro pripravljeni na politični kontekst, ki akutno potrebuje strategijo.

Sklep Za marsikoga je strategija skrivnosten, morda celo, kot pravi Gray, zlovešč pojav (Gray, 2015, str. 25). Jasnejši pomeni strategije so namreč veliko bolj povezani z abstraktno logiko, medtem ko oprijemljivejši pomeni njene vsestranske vloge v družbi veljajo za nejasne in izmuzljive. To protislovje v razumevanju pomena strategije je precej povezano z zgodovinskimi izkušnjami, ki ustvarjajo številne različne sodbe o naravi vojne in politike, ki jo usmerja, zato lahko povzročijo oziroma spodbudijo močne, v zgodovini večkrat tudi čezmerne strateške imperATIVE. Pri vsem tem ni toliko pomembno, ali je politika oblikovala strategijo ali strateški imperativ, pomemben je kontekst presoje v njih. Napačne presoje v oblikovanju obeh lahko pripeljejo do neuspeha ali katastrofalnih posledic, tudi za države, ki so na strani zmagovite koalicije. Grenak priokus teh napak vojskujočim se stranem ne popravi niti učinkovita mobilizacija nacionalne volje, ljudi, gospodarske moči, nacionalnega bogastva niti mobilizacija tehnološkega znanja. Millett in Murray pravita, da je to zato, ker je pomembneje sprejemati pravilne odločitve na politični in strateški ravni kot pa na operativni in taktični (Millett in Murray, 1988). Napake v operacijah in taktiki je namreč mogoče popraviti, politične in strateške napake pa živijo večno.

V prispevku smo ugotovili dve bistveni spoznanji. Prvo spoznanje se nanaša na to, da nobena strategija ne sme biti statična, temveč se mora odzivati in prilagajati glede na namere nasprotnika. Druga bistvena realnost pa je, da je strategija funkcija spremenljivk, ki so medsebojno povezane (na primer politični cilji nasprotnih strani), zaradi česar je celotna enačba spremenljivk še bolj zapletena. Čeprav lahko z analiziranjem različnih modelov in kategorij prispevamo k razumevanju teorije in prakse strategij, te ne morejo ponuditi formul za uspešno oblikovanje strategije ali vodenje vojne. V vojni in strategiji je večina stvari negotova in spremenljiva, pogosto prepletena s človeškimi nagnjenji, vrednotami in prepričanji, kar otežuje objektivnost raziskovanja in merljivost dejavnikov.

V zadnjih dveh desetletjih obstaja, kot navaja tudi Hoffman (2020), veliko dokazov, ki kažejo na to, da se države, tudi velike, kot so ZDA, spoprijemajo s pomanjkanjem konceptualizacije in težavami pri izvajanju nacionalnih strategij. Nekateri celo trdijo, da so države izgubile večino njenega oblikovanja in razvijanja. Kljub temu močno dvomimo, da bomo konec zgodovine videli prej, preden bo vrednost dobre strategije zasenčena. Strategija je trajna človekova funkcija, močno povezana s človekovo naravo. Snuje se zaradi človekovih potreb, predvsem zaradi varnosti, oblikuje in do neke mere uresničuje pa se v procesu, ki je po naravi vedno političen. V tem smislu bo strategija ohranila svojo vrednost in korist, vse dokler bodo imele varnostne skupnosti interes in dokler se bodo oblikovalci politik in vojaški poveljniki morali spoprijemati z varnostnimi izzivi in pri tem usklajevati sredstva za doseg želenih ciljev.

Literatura

1. Anonymous Byzantine, 6. stol. *Peri Strategikes, de re strategica*. Prevedel George, D. (1985). *Three Byzantine Military Treatises*. Washington, D.C.: Dumbarton Oaks. <https://www.scribd.com/doc/312006858/Dennis-George-Three-Byzantine-Military-Treatises> (14. 5. 2018).
2. Aron, R., 2003. *Peace and war: a theory of international relations*. London: Transaction.
3. Beaufre, A., 1968. *Uvod u strategiju*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
4. Betts, R., 2001/02. *The Trouble with Strategy*. *Joint Force Quarterly*, Autumn/Winter, 23–30.
5. Brodie, B., 1973. *War and Politics*. London: Cassell.
6. Clausewitz, C., 2004. *O vojni*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
7. *Dictionary of United States Military Terms, 1950*. Joint Chiefs of Staff (1st revision). Washington. <https://archive.org/details/DictionaryOfTheUnitedStatesMilitaryTermsForJointUsage> (11. 5. 2018).
8. Dolman, C. E., 2016. *Seeking Strategy*. V R. J. Bailey (jr.), J. W. Forsyth (jr.) in M. O. Yeisley (ur.), *Strategy; Context and Adaptation from Archidamus to Airpower* (str. 5–37). Annapolis: Naval Institute Press.
9. Foch, F. (prevod Belloc, H.), 1920. *The Principles of War*. New York: Henry Holt and Company.
10. Förster, S., in Gessler, M., 2005. *The Ultimate Horror: Reflections on Total War and Genocide*. V R. Chickering, S. Förster in B. Greiner (ur.), *A World at Total War: Global Conflict and the Politics of Destruction, 1937–1945* (str. 53–68). Cambridge: Cambridge University Press.
11. Freedman, L., 2013. *Strategy: A History*. New York: Oxford University Press.
12. Gray, C., 2010. *The Strategy Bridge: Theory for Practice*. New York: Oxford University Press.
13. Gray, C., 1999. *Modern Strategy*. Oxford: Oxford University Press.
14. Gray, C., 2016. *Strategy and Politics*. London: Routledge.
15. Gray, C., 2015. *The Future of Strategy*. Cambridge: Polity Press.
16. Handel, M., 2003. *Masters of War: Classical Strategic Thought*. 3. izdaja. London: Frank Class Publishers.
17. Henderson, G. F. R., 1910. *The Science of War: A Collection of Essays and Lectures, 1891–1903*. London: Longmans, Green and CO.
18. Heuser, B., 2010. *The Evolution of Strategy. Thinking War from Antiquity to the Present*. Cambridge: Cambridge University Press.
19. Hoffman, F. 2020. *Distilling the Essence of Strategy*. *Media news* (10. 8. 2020). Institute for National Strategic Studies, Center for Strategic Research at National Defense University. <https://inss.ndu.edu/Media/News/Article/2307863/distilling-the-essence-of-strategy/> (19. 3. 2021).
20. Hughes, D. (ur.), 1993. *Moltke on the Art of War: Selected Writings*. San Francisco: Presidio Press.
21. James, H. W., 1908. *Modern Strategy: an outline of the principles which guide the conduct of campaigns*. Edinburgh in London: William Blackwood and Sons.
22. Jomini, A. H. (prevod Mendell, G. H. in Craighill, W. P.), 2007. *The Art of War*. Rockville MD: Arc Manor.
23. Kromayer, J., 1925. *Waren Hannibal und Friedrich der Grosse Wirklich Ermüdungsstrategen?* *Historische Zeitschrift*, 131 (3), str. 393–408.
24. Lassau, F. C., 1815. *Der Krieg: Für wahre Krieger*. Leipzig: Engelmann.
25. Leon VI. Modri., 900. *Leonis VI. Tactica*. Prevedel George, D., 2010. *The Taktika of Leo VI.* Washington, D.C.: Dumbarton Oaks. <https://www.scribd.com/document/321408134/Tactica-of-Emperor-Leo-VI-the-Wise> (14. 5. 2018).

26. Liddell Hart, H. B., 1967. *Strategy: The Classic Book on Military Strategy. Second Revised Edition.* London: Faber&Faber Ltd.
27. Liddell, G. H., in Scott, R., 1940. *Greek-English Lexicon.* Oxford: Claredon Press.
28. Lubi, D., 2008. *Teorija strategije – študijsko gradivo.* Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
29. Marmont, Marshal, duc de Raguse, 1865. *Modern Armies.* London: W. O. Mitchell, Military Library.
30. Murray, W., in Grimsley, M., 1994. *On Strategy.* V W. Murray, M. Knox in A. Bernstein (ur.), *The Making of Strategy: Rulers, States and War (str. 1–23).* New York: Cambridge University Press.
31. Millett, A., in Murray, W., 1988. *Lessons of War.* *The National Interest, JSTOR*, vol. 14, str: 83–95.
32. Neild, R., 1990. *An Essay on Strategy: as it Affects the Achievement of Peace in a Nuclear Setting.* London: The Macmillan Press LTD.
33. Strachan, H., 2006. *Making Strategy: Civil-Military Relations after Iraq.* *Survival*, 48 (3), 59–82.
34. Wilkinson, H. S., 1894. *Command of the Sea and Brain of the Navy.* Westminster in London: Archibald Constable.
35. Willisen, W., 1840. *Die Theorie des großen Krieges.* Berlin: Duncker und Humblot.
36. Žabkar, A., 2003. *Marsova dediščina, temelji vojaških ved (1. knjiga).* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

PERSPEKTIVE IN IZZIVI SLOVENSKEGA VOJAŠKEGA ŠOLSTVA

PERSPECTIVES AND CHALLENGES OF SLOVENIAN MILITARY EDUCATION SYSTEM

Povzetek Vojaško izobraževanje je v Slovenski vojski organizirano znotraj Centra vojaških šol in ima že tridesetletno tradicijo. Zaradi hitrih sprememb na področju vojaštva in težnje po enakopravnem vključevanju v evropski in okvir Nata se tudi slovenski sistem vojaškega šolstva srečuje z izzivi, povezanimi z zagotavljanjem visoke kakovosti. Prizadevanja na tem področju so usmerjena predvsem v vključevanje v javni izobraževalni sistem. V zadnjem času nam je uspelo vzpostaviti Višjo vojaško strokovno šolo in akreditirati višješolski študijski program Vojaški menedžment. Posodobitev sistema izobraževanja častnikov ostaja izziv tudi zaradi omejitev trenutne nacionalne zakonodaje.

Ključne besede *Vojaško izobraževanje in usposabljanje, višješolsko strokovno izobraževanje, visokošolsko izobraževanje.*

Abstract Military education in the Slovenian Armed Forces is provided by the Military Schools Centre and has a thirty-year tradition. Due to rapid changes in the military, and the desire for equal integration into the EU and NATO framework, the Slovenian military education system has been facing high quality-assurance challenges. The efforts in this area mainly focus on the integration of military education into the public education system. Recently, we have managed to establish the Higher Military Vocational School (NCO College) and accredit the higher vocational study programme Military Management. Due to the limitations dictated by the current national legislation, the modernization of the officer education system also remains a challenge.

Key words *Military education and training, post-secondary vocational education, higher education.*

Uvod Z vstopom Slovenije v Nato in z uvedbo poklicne vojske je nastala tudi potreba po izboljšanju sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ki je bistvena za kakovostno usposobljenost posameznikov, enot in poveljstev Slovenske vojske. Skladno s tem je Slovenija vključena v mehanizme zagotavljanja kolektivne varnosti in prevzema tveganja, kot tudi druge članice Nata in Evropske unije, predvsem prek delovanja v mednarodnih operacijah in na misijah. Profesionalizacija Slovenske vojske, uvajanje sodobnih oborožitvenih sistemov v operativno uporabo in razmeroma majhen obseg Slovenske vojske zahtevajo visoko stopnjo usposobljenosti njenih pripadnikov.

Slovenska vojska opravlja številne naloge, med katerimi sta med prvimi izvajanje vojaškega izobraževanja in usposabljanja za oboroženi boj (37. člen Zakona o obrambi) in drugih oblik vojaške obrambe ter izvrševanje obveznosti, ki jih je Republika Slovenija sprejela v mednarodnih organizacijah in z mednarodnimi pogodbami. Varnostne razmere v svetu zahtevajo sodelovanje Slovenske vojske na kriznih območjih. Opravljanje takih nalog postaja vse zahtevnejše in odgovornejše. Znanje in usposobljenost pripadnikov Slovenske vojske sta temeljnega pomena za varno ter kakovostno opravljanje nalog. Pridobivanje znanja mora biti prilagojeno času in izzivom, pred katere so postavljeni pripadniki Slovenske vojske. Varnostne razmere v svetu se hitro spreminjajo, kot se hitro spreminjajo tudi načini bojevanja, tehnologija in bojna tehnika, čemur mora slediti tudi sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja.

Slovenska vojska potrebuje vojaško izobražene in dobro izurjene, osebno zrele pripadnike, ki sledijo visokim etičnim načelom. Potrebuje pripadnike, ki jim znanje in veščine omogočajo kritično presojo v najtežjih razmerah in se dejavno odzivati na spremembe v kompleksnih razmerah. Potrebuje vojaške voditelje z moralno integriteto, ki imajo znanje in sposobnosti za delovanje v domovini ter mednarodnih vojaških strukturah, so sposobni delovati v različnih okoljih in sodelovati z nevojaškimi akterji. Potrebuje kader, ki zna vzpostaviti učinkovito razmerje med zahtevami vojaške hierarhije in discipline po eni strani ter potrebo po ustvarjalnosti, iniciativnosti in kritičnosti ter izmenjavi strokovnih mnenj po drugi strani. Potrebuje pripadnike, ki sledijo načelom in pravilom vojaške doktrine Slovenske vojske in zavezništva ter predano, profesionalno in lojalno opravljajo svoj poklic (Pešec, 2013). Potrebuje pripadnike, ki so prilagodljivi in iznajdljivi v hitro spreminjajočem se svetu ter pripravljeni na nenehno strokovno izpopolnjevanje in permanentno izobraževanje na vojaškem področju (Greer, 2018). Da bi to dosegli, je treba izboljšati kakovost organizacije ter vojaško izobraževanje in usposabljanje posameznikov, da bo podpiralo razvoj zmogljivosti in sledilo razvoju vojaškega poklica v zavezništvu ter krepilo profesionalnost pripadnikov Slovenske vojske.

1 TRADICIJA SLOVENSKEGA VOJAŠKEGA ŠOLSTVA

Slovensko vojaško šolstvo je nastalo kmalu po vojni za Slovenijo leta 1991 na tradicijah preteklosti in hkrati s težnjo po prekinitvi s polpreteklo zgodovino, ki je

temeljila na zapuščini Jugoslovanske ljudske armade. Želja po prekinitvi s preteklimi strukturami se v vojaškem šolstvu kaže v zavračanju zamisli o ustanovitvi vojaške akademije. Pojav je paradoksalen, saj tudi jugoslovanske socialistične oblasti Sloveniji niso dovolile ustanoviti vojaške akademije, razen šole za rezervne oficirje, ki je nekaj let delovala v Šentvidu. Tako je Slovenija po osamosvojitvi ustanovila najprej leta 1991 Šolo za podčastnike, pozneje pa še Šolo za častnike, Šolo za častnike vojnih enot za kandidate na služenju vojaškega roka in Poveljniško-štabno šolo leta 1993 (Kastelic, 2008, str. 12). Slovensko vojaško šolstvo temelji na teh šolah, čeprav se hkrati ves čas pojavljajo razprave in razmišljanja o vojaški akademiji, vojaški fakulteti ali vojaški visoki šoli, o njenem vključevanju v javni izobraževalni sistem ter o načinih delovanja.

Kot prva težnja v vojaškem šolstvu v Sloveniji se pojavlja strah, da bi ustanovili vojaško akademijo, saj bi tako prebudili duhove preteklosti. Slovenija je zato že kmalu po osamosvojitvi vzpostavila sistem vojaških šol, ki ima temelje v Zakonu o obrambi in pomeni dopolnjevanje civilnega znanja z vojaškim. Ta sistem predvideva, da v vojaški sistem vstopajo posamezniki s civilno izobrazbo določene ravni, ki jo dopolnijo s posebnim vojaškim znanjem v vojaških izobraževalnih ustanovah. Za pridobitev vojaškega poklica je torej treba opraviti precej daljše izobraževanje kot za veliko primerljivih civilnih poklicev, kar se kaže tudi v tem, da podčastniki in častniki, ki začenjajo delati na svoji prvi dolžnosti, niso več zelo mladi. To dejstvo je tudi eden pomembnih razlogov, ki usmerja razmišljanja o spremembah v vojaškem šolstvu.

2 IZZIVI SODOBNEGA VOJAŠKEGA IZOBRAŽEVANJA

V sodobni družbi ima znanje vse večji pomen, saj jo zaznamujeta hiter pretok informacij po vsem svetu in nenehna tehnološki napredek. Posameznik, ki deluje v svetu nenehnih sprememb, potrebuje različna znanja, da bi se lahko prilagajal novostim in uspešno reševal izzive, ki jih prinaša sodobna tehnologija (Haček, Bačlija, 2007, str. 53). Vojaško izobraževanje se nenehno spreminja in navadno temelji na spoznanjih, ki izvirajo iz udejstvovanj v vojnah ali vojaških spopadih (Kennedy, Neilson, 2002). Zaradi številnih tehnoloških in družbenih sprememb so sodobne vojaške organizacije prisiljene v nenehno preoblikovanje in razvoj novih pristopov k delovanju, kar se posledično kaže tudi v vojaškem izobraževanju in usposabljanju (Vegič, Zabukovec, 2014, str. 72).

Odnos teoretikov do vojaškega izobraževanja je različen, in sicer od mnenj, da mora biti vojaško izobraževanje dolgotrajno in celovito, do skrajnih prepričanj, da vojaško izobraževanje negativno vpliva na uspeh na bojišču in ustvarja poveljnike, ki so »zastrupljeni« s teoretskim znanjem in zato neodločni v praksi (Peters, 2007). Ne glede na to se teoretiki strinjajo, da se vojaški poveljniki ne morejo izobraževati le v civilnih ustanovah, saj za opravljanje svojega poklica potrebujejo posebno znanje in socializacijo v vojaško okolje. Po drugi strani se pojavlja mnenje, da se z

zmanjševanjem številčnosti vojsk in njihovo profesionalizacijo uveljavlja načelo, naj bo vojska manjša, vendar hkrati tudi pametnejša (Kelley in Johnson-Freese, 2013).

Dvomi, ki se nanašajo na učinkovitost vojaškega izobraževanja, so enaki dvomom, ki so povezani z izobraževanjem na splošno. Tako kot je v nacionalnem izobraževalnem sistemu veliko dijakov in študentov, ki so prepričani o neuporabnosti in nesmiselnosti znanja, ki ga sprejemajo, tako so tudi v vojaških šolah slušatelji, ki dvomijo o uporabnosti in smiselnosti vojaškega znanja. Ne glede na znanje, ki ga posreduje kateri koli izobraževalni sistem, lahko ugotovimo, da izobraževanja pripomorejo k povečevanju pripravljenosti udeležencev za pridobivanje novega znanja in k širjenju lastnega razmišljanja ter refleksije. To še posebej velja za vojaško izobraževanje, saj se vojaška dejavnost nanaša na reševanje največjih težav. Prav tako ne moremo točno predvideti, s katerimi težavami se bo vojaštvo spoprijemalo v prihodnje, kar še povečuje izzive, s katerimi se spopadajo vojaški izobraževalni sistemi. Za vojaške organizacije, ki težijo k rutini in predvidljivosti, je to najtežji del. Glede na to, da je vojskovanje v določenem delu nepredvidljivo, ni racionalno pričakovati, da bo večji obseg vojaškega izobraževanja z gotovostjo povzročil tudi večji uspeh na bojišču ali pri izvajanju drugih vojaških aktivnosti. Vojaška izobrazba torej ni tudi zagotovilo za vojaški uspeh v praksi. Po drugi strani lahko pričakujemo, da bo dobra vojaška izobrazba prispevala k zagotavljanju pogojev za vojaški uspeh (Toronto, 2015). Če sledimo besedam generala sira Williama F. Butlerja, bo narod, ki strogo ločuje med bojevnikom in mislecem, odgovarjal za to, da se zanjo bojujejo neumni in zanjo mislijo strahopetci.¹ Danes ne želimo niti neumnežev niti strahopetcev na vojaškem strokovnem področju, zato je učinkovit vojaški izobraževalni sistem bistven za vsak nacionalni obrambni sistem (Maxwell, 2012).

V tujini v vojaškem šolanju uporabljajo različne organizacijske oblike, od tistih, ki temeljijo na vojaških univerzah, do izvajanja vojaških modulov na civilnih univerzah in sistema prekvalifikacij po končanem študiju na univerzi, s poudarkom na usposabljanju. Države so klasične vojaške akademije prilagodile bolonjskemu sistemu in zagotavljajo javno priznana ter primerljiva diplomo (Grašič, 2008, str. 37–38). V času po hladni vojni so države svoje sisteme vojaškega izobraževanja prilagajale novim razmeram, ki so povezane predvsem z zmanjševanjem stroškov ter večjimi zahtevami po pridobivanju novega znanja za vojaško osebje. Ugotovitve vseh vojaških organizacij so bile povezane s spoznanji, da vojaško izobraževanje ne more v celoti potekati v civilnih ustanovah, saj je povezano s posebnimi zahtevami vojaškega poklica (Greer, 2018).

Prihodnost bo vojaškemu izobraževanju in usposabljanju postavljala nove izzive, povezane s hitrimi družbenimi in tehnološkimi spremembami. Tako bo moral sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja zagotavljati primerno znanje tako vojakom kot tudi podčastnikom, vojaškim uslužbencem, častnikom in civilnemu

¹ »The nation that will insist upon drawing a broad line of demarcation between the fighting man and the thinking man is liable to find its fighting done by fools and its thinking by cowards.« General Sir William F. Butler.

osebju znotraj vojske. Ti pripadniki se bodo morali izobraževati na način, ki je najučinkovitejši in zagotavlja njihovo napredovanje v vojaški karieri. Greer primerja značilnosti učinkovitega izobraževalnega sistema prihodnosti z značilnostmi pametnega telefona, ki je hitro dostopen in prenosen, ponuja znanje na različnih ravneh brez točno določenega kurikuluma, v katerem koli okolju in znanje, ki ga daje, je pomembno. Tako bo moralo tudi vojaško izobraževanje in usposabljanje prek digitalizacije postati dostopno vsem pripadnikom v katerem koli časovnem obdobju, v katerem koli okolju (doma in v tujini), ponujati bo moralo znanje različnih nivojskih zahtevnosti, kurikulum bo moral biti prilagodljiv in omogočati hitre spremembe, znanje bo moralo biti relevantno glede na potrebe uporabnikov. Vse to bo zahtevalo vključevanje digitalne tehnologije in novih edukativnih pristopov, med katerimi je treba omeniti predvsem virtualno mentorstvo in usmerjenost v permanentno izobraževanje (Greer, 2018).

3 STANJE NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA PRIPADNIKOV SLOVENSKE VOJSKE

Vojaško izobraževanje in usposabljanje poteka v Sloveniji v okviru Centra vojaških šol, ki izvaja izobraževanje in usposabljanje podčastnikov, častnikov in vojaških uslužbencev Slovenske vojske. Čeprav so nekatera vojaška izobraževanja in usposabljanja obsežna in trajajo dalj časa, so priznana samo interno znotraj Ministrstva za obrambo. Sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja je torej zastavljen tako, da se posamezniki z določeno izobrazbo zaposlijo v Slovenski vojski in med kariernim razvojem svoje znanje nadgrajujejo z internimi izobraževanji in usposabljanji. Ta potekajo na šolah Centra vojaških šol: na Šoli za podčastnike, Šoli za častnike, Poveljniško-štabni šoli, Šoli za tuje jezike, po novem pa tudi na Višji vojaški strokovni šoli. Na teh izobraževanjih in usposabljanjih posamezniki pridobijo nova vojaškostrokovna znanja, ne pridobijo pa višje ravni izobrazbe (razen na Višji vojaški strokovni šoli).

Ena izmed glavnih zadreg slovenskega vojaškega sistema izobraževanja in usposabljanja posameznikov je majhnost Slovenske vojske in zato tudi njenih potreb po poveljujočem kadru. To je tudi eden izmed argumentov v polemikah, da bi posamezne ravni vojaškega izobraževanja v Sloveniji ukinili in pripadnike raje napotili na primerljiva vojaška izobraževanja v tujino. Ukrep se zdi na prvi pogled pragmatičen in morda tudi gospodaren s finančnega vidika, vendar bi prinesel tudi usodne posledice. Zavedati se moramo, da v procesu izobraževanja ne dosegamo le izobrazbenih standardov, ampak pospešujemo tudi procese ponotranjanja zavesti pripadnosti lastni nacionalni vojaški organizaciji, procese vojaške socializacije ter socialno mreženje med pripadniki vojaške organizacije. Učinkovitost vseh teh procesov se pokaže pozneje, ko posamezniki delujejo na svojih vojaških dolžnostih in jim prav socialna omrežja, ki so jih oblikovali med vojaškim izobraževanjem in usposabljanjem, pomagajo učinkoviteje in kreativneje reševati izzive, s katerimi se srečujejo na svojih delovnih področjih. To ne pomeni, da bi morali vsa izobraževanja opraviti v Sloveniji, dobro pa bi bilo, da bi bil vsaj večji delež opravljen v okviru

nacionalnega sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Glede na to, da je temeljno etično vodilo in načelo pripadnikov Slovenske vojske domoljubje kot temeljna skupna vrednota (Kodeks vojaške etike Slovenske vojske, 2009), si težko predstavljamo, da bi to vrednoto razvijali v tujih vojaških izobraževalnih sistemih.

Pripadniki, ki se izobražujejo na tujih vojaških izobraževalnih ustanovah, se zagotovo socializirajo, vključijo v drugačno kulturno okolje in bolj ali manj navdušijo nad tujim vojaškim sistemom. Socialno mreženje poteka s pripadniki tujih oboroženih sil, kar pa je lahko sporno, če to umanjka s pripadniki lastne vojske. Ideje in pogledi, ki jih prinesejo s tujih izobraževanj, niso v celoti prenosljivi v slovensko nacionalno vojaško okolje in nekateri se zato spoprijemajo z zagrenjenostjo ali razočaranjem.

Slovenska vojska je v preteklosti veliko prizadevanj vložila v razprave, posvete in simpozije o tem, kako organizirati vojaško izobraževanje in usposabljanje. Oblikovana je bila tudi medresorska projektna skupina za vključevanje vojaškega izobraževanja v javni izobraževalni sistem v povezavi med ministrstvom za obrambo in ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport. Organizacijska umeščenost vojaškega izobraževanja in usposabljanja je poseben izziv v slovenskem nacionalnem prostoru, ki je omejen z zakonodajo na področju izobraževanja, saj ta omejuje možnosti za vključevanje vojaškega izobraževanja v javni izobraževalni sistem.

4 VKLJUČEVANJE VOJAŠKEGA IZOBRAŽEVANJA V JAVNI IZOBRAŽEVALNI SISTEM – PRIMER IZOBRAŽEVANJA PODČASTNIKOV SV

Center vojaških šol izvaja za podčastnike Slovenske vojske izobraževanje in usposabljanje na treh ravneh: Osnovno vojaškostrokovno izobraževanje in usposabljanje kandidatov za podčastnike Slovenske vojske, Nadaljevalno vojaškostrokovno izobraževanje in usposabljanje za podčastnike Slovenske vojske I. stopnje in Nadaljevalno vojaškostrokovno izobraževanje in usposabljanje za podčastnike Slovenske vojske II. stopnje. Izvajalec teh izobraževanj je Šola za podčastnike. Vsako od teh izobraževanj in usposabljanj traja en semester. Ker gre za znanja, ki so priznana le interno, si slušatelji ne pridobijo tudi višje stopnje izobrazbe. Za napredovanje v višje podčastniške čine pa je pridobitev višje strokovne izobrazbe nujna. Osnovno vojaškostrokovno izobraževanje in usposabljanje kandidatov za podčastnike Slovenske vojske je namenjeno vojakom s činom desetnik ali naddesetnik, kandidat pa mora imeti najmanj tri leta delovnih izkušenj v enotah Slovenske vojske. Po končanem izobraževanju in usposabljanju kandidati izpolnjujejo pogoje za dodelitev čina vodnika, ki je najnižji podčastniški čin, in tako pridobijo poklic podčastnika. Nadaljevalno vojaškostrokovno izobraževanje in usposabljanje za podčastnike Slovenske vojske I. stopnje omogoča izpopolnjevanje podčastniškega kadra v skladu z organizacijskimi potrebami Slovenske vojske ter napredovanje v podčastniških činih. To izobraževanje je pogoj za pridobitev čina štabni vodnik. Nadaljevalno vojaškostrokovno izobraževanje in usposabljanje za

podčastnike Slovenske vojske II. stopnje je namenjeno štabnim vodnikom in je pogoj za napredovanje v čin višji štabni vodnik. Opravljeno izobraževanje je pogoj za opravljanje najzahtevnejših podčastniških dolžnosti v poveljstvih in enotah Slovenske vojske in Nata.

Zakon o obrambi v 64. členu določa, da ministrstvo za obrambo lahko samostojno organizira višjestrokovno izobraževanje podčastnikov v skladu z zakonom, pristojnim za področje višjega izobraževanja. Na podlagi tega je bil že leta 2007 pripravljen elaborat za ustanovitev višje šole za podčastnike, vendar ob menjavi vlade projekt ni zaživel. Ko pa je postal načelnik generalštaba generalmajor dr. Andrej Osterman, ki je del svoje kariere posvetil tudi vojaškemu šolstvu, je ponovno spodbudil delo na tem projektu.

V Centru vojaških šol smo tako pripravili višješolski študijski program višjega strokovnega izobraževanja Vojaški menedžment, ki ga je potrdil Strokovni svet Republike Slovenije za poklicno in strokovno izobraževanje ter leta 2020 podpisal minister za obrambo. Program temelji na dveh poklicnih standardih, ki sta bila sprejeta že leta 2007, in sicer višji štabni podčastnik in višji enotovni podčastnik. Poklicni standard določa vsebino poklicne kvalifikacije na določeni ravni zahtevnosti in opredeljuje znanje, spretnosti ter splošne in poklicne zmožnosti, ki jih mora posameznik pridobiti za doseganje poklicne kvalifikacije.

Program Vojaški menedžment zagotavlja, da bodo višji podčastniki Slovenske vojske pridobili znanje, ki ga potrebujejo za opravljanje del kot višji enotovni podčastniki ter višji štabni podčastniki (Vojaški menedžment, 2020). Zasnova višješolskega študijskega programa dosledno izhaja iz povezovanja zahtev razvoja stroke in zahtev trga dela. Program temelji na modernih didaktičnih teorijah, ki priporočajo prepletanje učnociljnega in učnovsebinskega načrtovanja. V programu je zagotovljena optimalna povezava vojaškega teoretičnega in praktičnega znanja, ki omogočata uresničitev cilja: uporaba teoretičnega znanja in znanstvenih metod pri reševanju problemov operativnega vojaškega dela ter pri izvajanju vojaškega vodenja in poveljevanja.

V program so vključene vsebine internih izobraževanj in usposabljanj, ki jih podčastniki končajo v več letih med svojo kariero in so povezane s sistemom napredovanj v činih.

Višješolsko izobraževanje se v slovenskem nacionalnem prostoru odpira kot prostor, v katerega je bil vstop za vojaški izobraževalni sistem precej enostaven, saj je naravnano prav na poklicno izobraževanje. Od leta 1996 so se v Sloveniji višješolski študijski programi kot kratki terciarni programi uveljavili kot vitalen del visokošolskega izobraževanja, ki pomembno prispeva k večji zaposljivosti in razvoju vseživljenjskega izobraževanja. V številnih evropskih državah so ti programi že del prvega cikla terciarnega izobraževanja in diplomantom omogočajo razmeroma lahek prehod v visokošolski študij (Mali (ur.), 2016). Višješolski študijski programi

omogočajo pridobitev javno veljavne izobrazbe v skladu s predpisi, ki urejajo razvrstitev izobrazbe v Republiki Sloveniji (KLASIUS), in kvalifikacijo na ravni 6 v skladu s Slovenskim ogrodjem kvalifikacij oziroma na ravni 5 v skladu z Evropskim ogrodjem kvalifikacij. Višješolsko izobraževanje je izrazito praktično usmerjen študij, ki temelji na usklajenih in jasno opredeljenih potrebah delodajalcev. Programi so zasnovani kot posebna oblika terciarnega izobraževanja in so izrazito poklicno naravnani. Prav po tem se razlikujejo od visokošolskega študija. Kar 40 odstotkov programa je namenjenega praktičnemu usposabljanju (Mali (ur.), 2016).

Pridobljena višješolska izobrazba predstavlja kvalifikacijo, ki ni le povzetek s poklicnimi standardi opredeljenih kompetenc, ampak predstavlja socialno partnersko dogovorjen obseg znanja in kompetenc, ki ustrezajo opisom ravni zahtevnosti v Slovenskem ogrodju kvalifikacij. Program Vojaški menedžment je edini javno veljavni izobraževalni program v Sloveniji, ki je v Klasifikacijskem sistemu izobraževanja in usposabljanja (KLASIUS) uvrščen v podrobno področje 1031 Vojaštvo in obramba (Statistični urad Republike Slovenije, 2017). Področje Vojaštvo in obramba obsega predmetno specifične vsebine, ki se nanašajo na načela vojaških ved. Obsega izobraževanje in usposabljanje za obrambno in vojaško službo (Statistični urad Republike Slovenije, 2017).

Poleg programa Vojaški menedžment je bila leta 2020 ustanovljena tudi Višja vojaška strokovna šola, ki bo ta program izvajala. Šola deluje kot organizacijska enota Centra vojaških šol in se pri delovanju povezuje z drugimi organizacijskimi enotami, kot so Sektor za načrtovanje in podporo vojaškega izobraževanja in usposabljanja, Sektor kateder vojaških ved, Knjižnično-informacijski založniški center, Šola za podčastnike in Šola za tuje jezike. Zlasti pomembno je sodelovanje s katedrami vojaških ved, v katere so organizacijsko umeščeni predavatelji, ki bodo izvajalci programov Višje vojaške strokovne šole. Predavatelji so glavni dejavnik, na katerem temelji kakovost izvedbe višješolskega programa. Pri tem se odpira za Slovensko vojsko še precej izzivov. Problematika je pereča predvsem pri motiviranju pripadnikov Sektorja kateder vojaških ved za predavateljsko delo na Višji vojaški strokovni šoli. Izobrazbeni standard za višješolske predavatelje je namreč druga bolonjska stopnja, predavatelji pa so v katedrah večinoma formacijsko umeščeni na delovna mesta, za katera se zahteva prva bolonjska stopnja izobrazbe. Gre za izziv, ki ga bo Slovenska vojska morala ustrezno urediti, če bo želela zagotoviti ustrezen kader za predavateljsko delo. Trenutno so namreč pripadniki finančno bolj motivirani za delo v drugih enotah Slovenske vojske in manj za delo na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja znotraj Centra vojaških šol. Prav tako bi bilo treba urediti sistem napredovanja predavateljev v skladu z javnim izobraževalnim sistemom. Pri tem se je treba zavedati, da za napredovanje predavateljev sistem, ki velja za častnike in vojaške uslužbence v drugih vojaških enotah, ni v celoti primeren, saj od njih zahteva dolgotrajnejšo udeležbo na misijah in v mirnodobni strukturi Slovenske vojske v tujini, kar pomeni sicer napredovanje na strokovnem področju, hkrati pa nazadovanje na andragoškem. V skladu s tem bi bilo treba zagotoviti tudi

sistem napredovanj, ki bo omogočal nenehno izpopolnjevanje na strokovnem in andragoškem področju.

Vizija razvoja Višje vojaške strokovne šole je, da bo v prihodnje pripravila in izvajala tudi višješolski študijski program višjega strokovnega izobraževanja Vojaško inženirstvo, ki bo modularno zasnovan in bo zagotavljal dodatna znanja, potrebna za opravljanje posebnih podčastniških dolžnosti s področij informatike, strojništva, mehatronike, logistike in bionike.

5 VKLJUČEVANJE VOJAŠKEGA IZOBRAŽEVANJA V JAVNI IZOBRAŽEVALNI SISTEM NA PODROČJU VISOKOŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA

Slovenska vojska je do zdaj veliko prizadevanj in energije vložila v razprave, simpozije in posvete na temo razvoja izobraževanja in usposabljanja častnikov (o tem tudi v Vegič, Zabukovec, 2014, str. 66–65). Že decembra 2016 je bila oblikovana medresorska delovna skupina v sodelovanju med ministrstvom za obrambo in ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport zaradi vključitve vojaškega izobraževanja v javni izobraževalni sistem. Ne glede na to pa je bil v praksi večji premik narejen le na področju izobraževanja podčastnikov z ustanovitvijo Višje vojaške strokovne šole in akreditacijo višješolskega strokovnega programa. Vključitev v javni izobraževalni sistem na področju visokega šolstva ostaja za Slovensko vojsko izziv. Ta vključitev je nujna zaradi zagotavljanja visoke kakovosti izobraževanja častnikov, vendar ob trenutni šolski zakonodaji otežena.

Čeprav je Doktrina vojaškega izobraževanja in usposabljanja (v nadaljevanju Doktrina VIU) najvišji vojaškostrokovni dokument na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja (Pešec, 2013), pa njena določila še niso v celoti prenesena v prakso. Doktrina VIU določa vojaškemu sistemu izobraževanja in usposabljanja čim večjo vključitev v javni izobraževalni sistem. Na področju izobraževanja podčastnikov je bilo že precej narejenega, pri izobraževanju častnikov pa ostaja še veliko odprtih možnosti za vključitev.

Trenutni model izobraževanja častnikov, ki temelji na internih izobraževanjih v povezavi z napredovanjem v činu, se kaže za udeležence izobraževanj problematičen pri zagotavljanju kakovostne izvedbe ter z motivacijskega vidika. Po eni strani bi kakovost izvedbe izboljšali tako, da bi bili izvajalci izobraževanj habilitirani visokošolski predavatelji, kakor to določa Doktrina VIU, po drugi strani pa bi z vključitvijo vsebin, ki so del internih izobraževanj, v javno veljavne visokošolske programe dosegli, da bi bila pridobljena vojaška znanja tudi javno priznana in bi pomenila pridobitev višje ravni izobrazbe. Program Šole za častnike, ki zdaj traja eno leto, bi bilo smiselno vključiti v visokošolski program na prvi bolonjski stopnji, program štabnega in višjega štabnega šolanja pa v visokošolski program na drugi bolonjski stopnji.

V preteklosti so bili že narejeni koraki v povezovanju višjega štabnega šolanja častnikov z magistrskim študijem na civilnih fakultetah, vendar je ta projekt po nekaj letih zamrl. Vojaški modularni sistem je začel potekati že leta 2005 na Fakulteti za družbene vede znotraj študija obramboslovja (Obreht, 2010), pozneje pa so sledile še izvedbe v povezavi z drugimi fakultetami. Pridobitev izobrazbe druge bolonjske stopnje je pogoj za napredovanje častnikov v čin polkovnik.

Leta 2020 je minister za obrambo določil Usmeritve za načrtovanje operativnih, materialnih in organizacijskih priprav za uporabo Slovenske vojske v letih 2020 in 2021, v katerih je bilo (ponovno) zahtevano oblikovanje programa prve in druge bolonjske stopnje za častniški kader Slovenske vojske. Dogovori s fakultetami za pripravo takega programa oziroma programov so potekali že v okviru medresorske projektne skupine za vključevanje vojaškega izobraževanja v javni izobraževalni sistem. S temi programi bo dosežen cilj, da bo Slovenska vojska pridobila na začetne dolžnosti mlajše častnike. Glede na pretekle izkušnje pa se lahko zgodi, da bo praksa ponovno zamrla, saj bo vojska v tem primeru ponovno odvisna od sodelovanja s civilnimi fakultetami in njihovim interesom za vključevanje vojaških vsebin v njihove programe. Pri snovanju modularno oblikovanih visokošolskih programov se vojska znajde v podrejenem položaju, saj civilne fakultete niso pripravljene zmanjševati svojih strokovnih vsebin na račun vojaških.

Na področju izobraževanja častnikov se prav zato pojavljajo zamisli o ustanovitvi vojaške visoke šole (akademije, fakultete oziroma visoke strokovne šole kot samostojnega visokošolskega zavoda), ki sicer segajo že v začetke slovenskega vojaškega šolstva. Že leta 1992 je nastal osnutek programa vojaške akademije (Grašič, 2008, str. 29), leta 2007 pa elaborat za ustanovitev vojaške fakultete. Ustanovitev lastne visokošolske ustanove bi bila za slovensko vojaško šolstvo najbolj smiselna zaradi neodvisnosti od pripravljenosti civilnih fakultet za sodelovanje, pa tudi zaradi zagotavljanja kakovostnega znanstveno-raziskovalnega dela na področju vojaških znanosti ter posledično kakovostnega izobraževalnega dela.

Argumenti v prid lastni vojaški visoki šoli so skrajšanje časa šolanja kandidatov za častnike, izvajanje socializacije v posebnem vojaškem delovnem okolju že v zgodnejših letih in ne šele po končanem študiju, ko so kandidati že večinoma izoblikovane osebnosti. Poleg tega bi z visoko šolo pospešili tudi znanstvenoraziskovalno delo na področju vojaških ved.

Zagate z ustanavljanjem vojaške izobraževalne ustanove, ki bi bila akreditirana kot visokošolska ustanova, imajo v Slovenski vojski dolgo tradicijo. Eden ključnih problemov pri realizaciji ideje o lastni visokošolski instituciji je njena organizacijska umestitev, saj trenutna šolska zakonodaja onemogoča ustanovitev visoke šole znotraj ministrstva za obrambo. Zakon o visokem šolstvu (v nadaljevanju ZViS) namreč določa pogoje in pravila za izvajanje visokošolske dejavnosti v Sloveniji. Po ZViS visokošolski zavod statusno-pravno ne more biti notranja organizacijska enota SV in mora biti hkrati pravna oseba, vpisana v sodni register. Le tako se lahko

akreditira kot visokošolski zavod pri Nacionalni agenciji Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu. Z vidika SV bi bilo visoko vojaškostrokovno šolo najbolj smiselno in racionalno organizacijsko umestiti v Center vojaških šol, saj bi ta lahko zagotavljal vso potrebno podporo delovanju visoke šole tako v obliki predavateljskega kadra, knjižnično-informacijske in založniške podpore, prostorske in materialne zagotovitve. Glede na predvideno število vpisanih študentov na višjo in visoko vojaško šolo bi bil tak način najprimernejši.

Problem bi bilo mogoče rešiti po zgledu sosednje Hrvaške, ki je podobno težavo rešila z vpeljavo posebnega člena v Zakon o znanstveni dejavnosti in visokem izobraževanju (Zakon o znanstveni dejavnosti in visokom obrazovanju). V 48. členu zakona, ki ureja ustanovitev visokošolskih zavodov na Hrvaškem, je glede ustanovitve visokošolskega zavoda za potrebe vojaškega in policijskega izobraževanja določeno, da lahko visokošolske zavode za potrebe vojaškega in policijskega izobraževanja ustanavlja Vlada Republike Hrvaške kot preostale visokošolske zavode ali kot organizacijske enote pristojnih ministrstev. V omenjenem primeru izvaja organizacijska enota ministrstva (pristojnega za vojaško oziroma policijsko dejavnost) visokošolski študij v dogovoru z univerzo, ki jamči in odgovarja za izvedbo študija.

Druga rešitev pa je ustanovitev samostojnega visokošolskega zavoda, ki bi deloval zunaj ministrstva za obrambo, pri čemer bi financiranje uredili prek ministrstva. Z ustanovitvijo lastne visokošolske ustanove bi lahko izvajali tudi skupne študijske programe z drugimi visokošolskimi zavodi iz Republike Slovenije ali tujine. Tako bi lahko uresničili tudi določila 64. člena Zakona o obrambi, ki določa, da se Šola za častnike lahko organizira kot visoko strokovno oziroma univerzitetno izobraževanje in poveljniško štabno usposabljanje kot podiplomski študij v skladu s splošnimi predpisi, torej v skladu z ZViS. Prav tako bi lastna, v javnem šolstvu akreditirana ustanova, olajšala povezovanje s podobnimi ustanovami, ki delujejo v drugih državah, še posebej v okviru Evropske unije oziroma Nata. S sodobno zasnovanimi izobraževalnimi programi, zasnovanimi na evropskem sistemu za prenašanje kreditnih točk, bi omogočili tudi povezovanje z drugimi visokošolskimi ustanovami doma in v tujini. Hkrati bi bila tudi lažja izmenjava udeležencev izobraževanja ter predavateljev znotraj posameznih izobraževalnih modulov, ki bi na tej ustanovi potekali (Stanić, 2014, str. 13–26). Članstvo v Natu zahteva sodelovanje tudi na področju vojaškega izobraževanja, k čemur bo lahko slovenski izobraževalni sistem pristopil le s sodobno zasnovano visokošolsko ustanovo, ki bo podeljevala javno veljavno diplomo ter znanje in kompetence za vojaško delovanje v hitro spreminjajočem se varnostnem okolju.

Za uspešno vključevanje v javni izobraževalni sistem na področju visokega šolstva bi bilo treba znotraj obrambnega ministrstva več prizadevanj vložiti v razvoj kakovostnih predavateljskih kadrov, ki se bodo lahko habilitirali v predavateljski naziv. Gre za problematiko, na katero so opozarjali že številni avtorji (Brožič, 2009, str. 54). Z ustreznimi predavatelji bi zagotavljali razvoj nacionalnih vojaških znanosti

in kakovost vojaškega izobraževanja častnikov. Spodbuditi bi bilo torej treba znanstveno aktivnost posameznikov z akademskimi nazivi v Slovenski vojski in jih sistematično usmerjati v objavljanje znanstvenih člankov ter v aktivno udeležbo na znanstvenih konferencah, simpozijih in podobnih dogodkih doma in v tujini. Vse to bo olajšalo vstopanje vojaškega izobraževanja v javni izobraževalni sistem ter prispevalo k višji kakovosti vojaškega izobraževanja.

Sklep Izvajanje vojaškega izobraževanja in usposabljanja mora slediti modernim zahtevam po profesionalnosti in strokovnosti podčastnikov in častnikov za učinkovito vodenje in poveljevanje v Slovenski vojski, hkrati pa upoštevati nacionalne ambicije in mednarodne zaveze na tem področju. Oblikovanje izobraževalnega sistema kadrov SV naj bi bilo skladno z uveljavljenimi rešitvami držav članic Nata in EU. Vse to zahteva permanentno posodabljanje izobraževalnih programov. Prav tako je treba zagotavljati ustrezen predavateljski in inštruktorski kader, ki izvaja vojaško izobraževanje in usposabljanje, ter prilagoditi njegov status zahtevam tega poklica. Pri tem je treba upoštevati, da je delo predavateljev in inštruktorjev na vojaških šolah še posebej zahtevno, saj morajo slediti najnovejšim smernicam na svojem strokovnem področju, hkrati pa biti usposobljeni za kakovostno andragoško delo. V skladu s tem je treba zagotoviti tudi ustrezne načine motiviranja za predavateljsko delo.

Rešitev je mogoča s spremembo Zakona o visokem šolstvu in ustanovitvijo visokošolske ustanove znotraj ministrstva za obrambo ali z ustanovitvijo samostojnega visokošolskega vojaškega zavoda zunaj ministrstva za obrambo. Le tako bo Slovenska vojska rešila izziv, ki kot Damoklejev meč visi nad usodo slovenskega vojaškega izobraževalnega sistema že nekaj desetletij. Zagotovila bo večji ugled in kakovost vojaškega šolstva, boljše samopodobo, predvsem pa bo vzpostavila trdne temelje lastnega nacionalnega vojaškega izobraževanja prihodnjim generacijam slovenskih častnikov. Vojaško šolstvo je zibelka vojaškega poklica in prav zato bi bilo treba vanj vložiti prizadevanja, da se modernizira in postavi trdni temelji za prihodnost. S takimi temelji bi omogočili, da bi se vojaško šolstvo manj ukvarjalo z organizacijskimi težavami in se bolj posvetilo snovanju kakovostnih programov s sodobnimi vsebinami, usklajenimi z mednarodnimi izobraževalnimi standardi, ter njihovi kakovostni izvedbi, digitalizaciji vojaškega izobraževanja in razvijanju kakovostnega predavateljskega kadra. Tako bi nosilni enoti vojaškega izobraževanja postali Višja vojaška strokovna šola za podčastnike in Visoka vojaška šola za častnike. Izvajali bi programe, akreditirane v javnem izobraževalnem sistemu, in zagotavljali visoko kakovost izvedbe v skladu z evropskimi standardi ter standardi Nata.

Literatura

1. Brožič, L., 2009. Vidiki razvoja in motiviranja kadrov z znanstvenimi nazivi v Slovenski vojski. V *Bilten Slovenske vojske*, št. 4, str. 51–65.
2. Grašič, M., 2008. Osnovno šolanje častnikov. V *Bilten Slovenske vojske*, št. 1, str. 25–40.
3. Greer, J., 2018. *Thoughts on Military Education, Training and Leader Development in 2050*. V *Small Wars Journal*, <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/thoughts-military-education-training-and-leader-development-2050>, 13. 3. 2021.
4. Haček, M., in Bačlija, I., 2007. *Sodobni uslužbenki sistem*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Kastelic, G., 2008. *Zgodovinski pregled izobraževanja in usposabljanja častnikov na Slovenskem*. V *Bilten Slovenske vojske*, št. 1, str. 11–24.
6. Kelley, K., in Johnson-Freese, J., 2013. *Rethinking professional military education*, Foreign Policy Research Institute, <http://www.fpri.org/articles/2013/10/rethinking-professional-military-education>, 1. 2. 2021.
7. Kennedy, C. G., in Neilson, K., 2002. *Military Education: Past, Present and Future*. London: Praeger Publishers.
8. *Kodeks vojaške etike Slovenske vojske*, 2009. Uradni list RS, št. 55/2009, <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/93244>, 14. 3. 2021.
9. Mali, D. (ur.), 2016. *Izhodišča za pripravo višješolskih študijskih programov*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.
10. Maxwell, S. D., 2012. *Thoughts on Professional Military Education: After 9-11, Iraq, and Afghanistan in the Era of Fiscal Austerity*. V *Small Wars Journal*, <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/thoughts-on-professional-military-education-after-9-11-iraq-and-afghanistan-in-the-era-of-f>, 13. 3. 2021.
11. Obreht, A., 2010. *Šolanje kandidatov za častnike. Primerjalna analiza. Zaključna naloga*. Ljubljana: Šola za častnike.
12. Pešec, M., 2013. *Doktrina vojaškega izobraževanja in usposabljanja*, Maribor: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
13. Peters, R., 2007. *Learning to lose*, *American Interest*, vol. 2, no. 6, <http://www.the-american-interest.com/2007/07/01/learning-to-lose/>, 1. 2. 2021.
14. *Sklep ministrice za obrambo RS o ustanovitvi Medresorske projektne skupine za povezovanje vojaškega z javnim izobraževalnim sistemom*, številka 603-138/2016-1, z dne 19. 12. 2016. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo RS.
15. Staničič, O., 2014. *Global Success of »Europe 2020« - Remodelling Education Systems, even Military Ones?* V *Sodobni vojaški izzivi*, št. 2, str. 13–26.
16. Toronto, N. W., 2015. *Does Military Education Matter?*, <https://www.e-ir.info/2015/05/26/does-military-education-matter/>, 31. 1. 2021.
17. *Usmeritve za načrtovanje operativnih, materialnih in organizacijskih priprav za uporabo Slovenske vojske v letih 2020 in 2021*, številka 804-146/2018-14, z dne 21. 5. 2020. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo RS.
18. Vegič, V., in Zabukovec, S., 2014. *Izobraževanje častnikov – od razprav o organiziranosti k razmisleku o vsebinah*, V *Sodobni vojaški izzivi*, št. 2, str. 57–73.
19. *Vojaški menedžment. Višješolski študijski program*, 2020. <https://cpi.si/poklicno-izobrazevanje/izobrazevalni-programi/programi/vsi/>, 14. 3. 2021.
20. *Zakon o obrambi (ZObR)*. V *Uradni list RS*, št. 103/04, 95/15 in 139/20. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO532>, 12. 2. 2021.
21. Žnidarič, H., 2018. *Postopek priprave, posredovanja v sprejem in objave javno veljavnih višješolskih študijskih programov*, Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
22. *Statistični urad Republike Slovenije*, 2017. *Opisi kategorij KLASIUS-P-16*, <https://www.stat.si>, 13. 3. 2021.

23. *Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju. V Narodne novine. Službeni list Republike Hrvatske, št. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17, <https://www.zakon.hr/z/320/Zakon-o-znanstvenoj-djelatnosti-i-visokom-obrazovanju>, 14. 3. 2021.*

DELOVANJE SLOVENSKE VOJSKE V ČASU EPIDEMIJE COVIDA-19

ACTIVITIES OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES DURING THE COVID-19 EPIDEMIC

Povzetek V prispevku je predstavljen pojav epidemije covid-19 v Republiki Sloveniji, s poudarkom na delovanju Slovenske vojske. Opisujemo odziv Slovenske vojske na epidemijo in postopke ter procese, ki jih je izvajala na svojih nalogah tako doma kot v mednarodnih operacijah in na misijah v tujini, ter omogočila dodatno podporo državi in državljanom pri spoprijemanju z novim virusom. Poudarek je na postopkih in procesih, vodenih v Vojaški zdravstveni enoti, za spremljanje epidemioloških razmer. Delovanje Slovenske vojske, ki se navezuje na delovanje njihovih zdravstvenih enot med epidemijo covid-19, primerjamo z nekaterimi drugimi oboroženimi silami.

Ključne besede *Covid-19, epidemija, virus, Slovenska vojska, Vojaška zdravstvena enota.*

Abstract The article presents the phenomenon of the COVID-19 epidemic in the Republic of Slovenia with focus on the activities of the Slovenian Armed Forces. It describes the response of the Slovenian Armed Forces to the epidemic, and the procedures and processes applied as part of its missions at home and in international operations and missions abroad. These activities provided additional support to the state and its citizens in dealing with the new virus. The emphasis is put on the procedures and processes of the Military Medical Unit aimed at monitoring the epidemiological situation. Additionally, the epidemic-related activities of the Slovenian Armed Forces and its medical units are compared to the activities of several other armed forces.

Key words *COVID-19, epidemic, virus, Slovenian Armed Forces, Military Medical Unit.*

Uvod Leto 2020 je zaznamoval nepričakovan izbruh novega virusa, ki je globalno spremenil svet. Svetovna zdravstvena organizacija je 28. februarja 2020 razglasila pandemijo. Javni zdravstveni sistemi držav so se znašli pred hudo preizkušnjo. Strokovnjaki različnih ved so se začeli povezovati in preučevati dogajanje, iskati vzroke in rešitve ter pripravljati strokovna navodila glede preprečevanja širjenja nalezljive bolezni covid-19. Svet se je znašel pred veliko preizkušnjo.

Po razglasitvi pandemije so strokovnjaki pridobili že prva spoznanja in dejstva o povzročitelju nalezljive bolezni covid-19. Poleg osnovnega dejstva, da se virus širi kapljično in da se z veliko afiniteto veže na človeške epitelijske celice predvsem v pljučih, je bilo vedno več novih dokazanih simptomov okužbe ter nastalih poškodb notranjih organov kot posledica okužbe z novim virusom.¹ Zelo pomembna je bila ugotovitev vrednosti bazičnega reprodukcijskega števila (R_0), »ki predstavlja povprečno število sekundarnih primerov, ki jih bo povzročila okužena oseba v za okužbo dovzetni populaciji. Povprečno število novih primerov v populaciji je odvisno od števila tesnih stikov (k), verjetnosti, da bo prišlo do prenosa okužbe ob stiku (v), trajanja kužnosti (T) in deleža oseb, ki so za nalezljivo bolezen dovzetne (s). V primeru, da so vse osebe sprejemljive za določeno nalezljivo bolezen, bo število sekundarnih primerov odvisno od: $R_0 = k \cdot v \cdot T \cdot s$ « (Frelj, 2012, str. 10). Če je vrednost $R_0 > 1$, se bo povzročitelj bolezni učinkovito širil po populaciji. V takem primeru sta potrebna takojšen nadzor nad boleznijo in uvedba preventivnih ukrepov.

V Sloveniji je bila 12. marca 2020 prvič razglašena epidemija covid-19. Aktiviran je bil državni načrt. Najpomembnejši organ pri izdajanju priporočil in strokovnih usmeritev je bil Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ), ki je javnost pozval k obveznemu nošenju zaščitnih mask v prostorih, ohranjanju medosebne razdalje vsaj 1,5 metra, umivanju in razkuževanju rok, izogibanju tesnim stikom ter razkuževanju površin.²

Odziv je bil nujen tako na državni ravni kot tudi znotraj SV. SV je v 72 urah postavila premično bolnišnico Role 2 z zmogljivostjo do 140 bolniških postelj, namenjenih za oskrbo obolelih državljanek in državljanov. Generalštab SV se je krizno organiziral, prav tako je Poveljstvo sil SV kot nosilec načrtovanja in vodenja dejavnosti svoje poslanstvo usmerilo v podporo preprečevanja širjenja covid-19 na vseh ravneh vodenja in poveljevanja v SV (PSSV, 2020, str. 1). SV je pomagala državljanom Slovenije pri vrnitvi v domovino ter evakuaciji obolelih pripadnikov SV z mednarodnih misij in iz operacij. Z aktiviranjem Državnega načrta zaščite in reševanja ob pojavu epidemije nalezljive bolezni pri ljudeh je SV pomagala predvsem z materialnimi sredstvi in logistično podporo ter kadrovskega zmogljivostmi.

¹ *Coronavirus Disease 2019, Questions and Answers*. <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/>

² *Priporočila za preprečevanje okužbe z virusom*, <https://www.nijz.si/sl/priporocila-za-preprecevanje-okuzbe-z-virusom-sars-cov-2>

V prvem valu epidemije smo v SV prilagodili in uvedli preventivne ukrepe glede usmeritev in navodil NIJZ ter vladnih ukrepov. V drugem valu epidemije smo poleg že sprejetih ukrepov sprejeli in uvedli še dodatne in selektivne ukrepe, vendar je bilo med pripadniki SV zaznati povečano število okužb s covidom-19 v primerjavi s prvim valom epidemije. Vojaška zdravstvena enota (VZE) je imela pomembno vlogo, saj je s spremljanjem epidemioloških razmer v državi in SV, z izdajanjem strokovnih navodil za preprečevanje širjenja virusa pravočasno obveščala poveljnika sil ter pripomogla k njegovim odločitvam. V VZE se je vzpostavil sistem sledenja visoko rizičnih stikov, preventivnih testiranj ter pravočasno izločanje okuženih iz kolektiva. Skladno s postopkovnikom za izvedbo PCR (Polymerase Chain Reaction – verižna reakcija s polimerazo) in hitrih antigenih testov so te opravljali pred odhodom pripadnikov na varovanje državne meje, pred odhodom na neodložljiva skupinska usposabljanja ter pred odhodi v mirovne operacije in na misije (MOM). Omeniti je treba še cepljenje proti covidu-19 kot enega najučinkovitejših ukrepov pri preprečevanju širjenja nalezljive bolezni.

V članku bi radi ugotovili, katera spoznanja in dobre prakse odziva na epidemijo nalezljivih bolezni smo sprejeli in se jih naučili in katere so uporabne v morebitnih prihodnjih kriznih razmerah.

1 ODZIV NEKATERIH TUJIH OBOROŽENIH SIL NA COVID-19

Odziv na covid-19 v tujih oboroženih silah je bil podoben odzivu SV. Navajamo nekaj primerov odziva »velikih« oboroženih sil v času epidemije.

Pasquier pravi, da je francoski predsednik Emmanuel Macron nagovoril ljudstvo z besedami »Mi smo v vojni.« Le v nekaj tednih je francoska vojaška zdravstvena služba (FMMS – French Military Medical Service) vzpostavila hitro sestavljive zdravstvene zmogljivosti za podporo nacionalnim zdravstvenim strukturam in drugim državnim organom. Tako so vzpostavili poljsko bolnišnico z intenzivno enoto za bolnike s covidom-19 ter zračno in pomorsko evakuacijo obolelih državljanov in pripadnikov francoske vojske. Strokovnjaki Vojaškega centra za epidemiologijo (FMCE – French Military Centre for Epidemiology) so v sodelovanju z Nacionalnim inštitutom za zdravje (PH – Public Health) pridobivali vse potrebne informacije o covidu-19, izdajali usmeritve in navodila ter jih posredovali odločevalcem (2020, str.1).

Po navedbah Pasquierja so francoske oborožene sile v nekaj tednih vzpostavile primarni nivo zdravstvene oskrbe bolnikov, uporabo telemedicine, poljske bolnišnice z intenzivno enoto za 47 bolnikov s covidom-19 in drugimi respiratornimi obolenji ter medicinsko evakuacijo (po tleh, zraku in morju). V osmih vojaških bolnišnicah so v sodelovanju s civilnimi zdravstvenimi strukturami obravnavali več kot 9000 bolnikov. Vojaška logistika je zagotavljala medicinsko opremo vsem vojaškim zdravstvenim ustanovam v Franciji in tujini. Vojaški inštitut za biomedicinske

raziskave je vsak dan zagotavljal strokovna priporočila in navodila ter usmeritve glede biološke varnosti (po Pasquier, 2020, str. 1).

Sodelovanje med francoskim letalstvom in FMMS je razvilo sistem zračne medicinske evakuacije, pri čemer so uporabili vojaško letalo Airbus A330, opremljen z modulom enote za intenzivno nego do šest bolnikov z možnostjo opravljanja daljših razdalj, kar prikazuje slika 1 (str. 108). Opravili so 36 zračnih medicinskih evakuacij, šest letov je trajalo od 52 minut do 77 minut na višini od 700 km do 108 km (Pasquier, 2020, str. 2).

Direktorat zdravstvene zaščite kanadskih oboroženih sil (DFHP – Directorate of Force Health Protection) navaja, da je bila vloga zdravstvene zaščite obrambnih sil od pojava covid-19 močno vpeta v spremljanje izbruha bolezni, zdravstvenega nadzora, razvoja politike ter sodelovanja z mednarodnimi agencijami za javno zdravje. Delovanje kanadskih oboroženih sil se v mednarodnih operacijah ni ustavilo, temveč je DFHP za zaščito lastnih sil nemudoma organiziral usposabljanja iz osnovnih zaščitnih ukrepov ter zagotavljal osebno varovalno opremo. DFHP je v sodelovanju z nacionalnim zdravstvenim sistemom razvil sistem sledenja tesnih stikov okuženih ali suma na okužbo z novim koronavirusom (Edge, 2020, str. 279).

Primer odziva bolgarskih oboroženih sil na koronavirusno krizo po besedah Tagareva temelji na tem, da imajo oborožene sile posebne zmogljivosti, ki jih civilne zdravstvene organizacije nimajo, zlasti, kadar so potrebni ukrepi nujni v okolju z visokim tveganjem. Trinajstega marca 2020 je bolgarska vlada razglasila izredne razmere in uvedla številne omejitvene in preventive ukrepe proti širjenju bolezni covid-19 (2020, str. 61). Kot navaja Tagarev, se je organiziral Nacionalni operativni štab (NOHQ – National Operational Head Quarter), ki ga je vodil generalmajor in vojaški kirurg, direktor vojaške medicinske akademije, v sodelovanju z dvema medicinskima strokovnjakoma iz Nacionalnega centra za nalezljive bolezni ter tremi strateškimi uradniki z ministrstva za notranje zadeve. Operativni štab je takoj začel pridobivati podatke glede števila opravljenih testov, novih primerov okužbe, števila primerov na intenzivni negi ter števila smrtnih primerov (2020, str. 65). Tagarev omeni pomembno vlogo vključitve obrambnega ministrstva v nacionalni odbor za pandemijo bolezni covid-19, ki jo določa Zakon o zaščiti pred nesrečami. Poleg tega je država že imela pripravljen Državni načrt za primer pandemije gripe. »Sodelovanje vojske pri obvladovanju pandemije covid-19 in izrednih razmer v Bolgariji je prispevalo k vzpostavljanju zaupanja javnosti in družbenega spoštovanja oboroženih sil« (Tagarev, 2020, str. 65–73).

2 ODZIV SLOVENSKE VOJSKE NA COVID-19

Poleg bistvenih nalog SV, kot so skrb za nacionalno varnost, vzdrževanje ustrezne stopnje pripravljenosti, krepitev sodelovanja in zaupanja med SV ter vojskami zavezniških in prijateljskih držav (Kremžar, 2014, str. 107), ima SV v zadnjem času vedno večjo vlogo v kriznih razmerah. Naloge SV, ki izhajajo iz njenega poslanstva,

so uresničevanje interesov in nacionalnovarnostnih ciljev Republike Slovenije s sodelovanjem v mednarodnih operacijah in na misijah, zagotavljanje dvonamenskih zmogljivosti ter sodelovanje pri nalogah zaščite, reševanja in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah skladno z načrti, opremljenostjo in usposobljenostjo SV (Resolucija o splošnem in dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV do leta 2025, 2010).

2.1 Vloga Slovenske vojske v kriznih razmerah

Oborožene sile SV so vse pogosteje vpete v sodelovanje kriznega menedžmenta, mirovnih, humanitarnih in drugih neklasičnih vojaških operacij. Poleg tega morajo opravljati predvsem tradicionalno nalogo, to je obrambo države pred zunanjimi napadi (Pliberšek, 2012, str. 30).

Kot navaja Furlan, se v vsaki krizi ustvari situacija, ki lahko ogrozi nacionalno ali mednarodno varnost. Definicija krize, povzeta iz Vojaške doktrine, je stanje, dogodek, proces v državi in zunaj nje, ki predstavlja grožnjo temeljnim nacionalnim interesom in družbenim vrednotam. Ni je mogoče rešiti z običajnimi sredstvi in dejavnostmi podsistemov nacionalne varnosti, temveč zahteva angažiranje kriznega upravljanja. Značilna sta negotovost in razmeroma kratek čas za ukrepanje (2006, str. 10).

SV se je s kriznimi razmerami, tako naravnimi kot humanitarnimi, srečevala že v preteklosti. Pridobljene izkušnje iz ujm (poplave in žled) ter migrantske krize nam leta 2020 z izbruhom nalezljive bolezni niso dosti pomagale. Pri epidemiji nalezljive bolezni moramo poudariti, da pri kriznem upravljanju ne gre le za reševanje krize, ampak predvsem za preventivno delovanje.

Leta 2015, v času t. i. migrantske krize, so bili pripadniki SV glede na epidemiološko sliko držav, iz katerih so prihajali ilegalni migranti, preventivno ozaveščeni o morebitnih okužbah in boleznih. V tem primeru ni šlo samo za nacionalno varnost, temveč tudi za varnost pred nalezljivimi boleznimi, predvsem strateško pomembnimi boleznimi, ki šele čez desetletja lahko zanihajo narodnostno ravnovesje. Kot navaja Brožič, smo z epidemijo ilegalne migracije postavili na stranski tir, kar se z vidika nacionalne varnosti ne sme zanemariti (2020, str. 84).

Vzdrževanje stopnje pripravljenosti Slovenske vojske med epidemijo

Poveljnik sil SV, ki vodi in poveljuje podrejenim poveljstvom in enotam, načrtuje usposabljanja poveljstev in enot SV ter zagotavlja zahtevano stopnjo pripravljenosti, je sprejel odločitev za nemoteno delovanje SV, ne glede na izvajanje vseh ukrepov, povezanih s preprečevanjem širjenja nalezljive bolezni covid-19.

Skladno z epidemiološko situacijo in po aktivaciji Državnega načrta zaščite in reševanja ob pojavu epidemije so bili zagotovljeni optimalni pogoji za uporabo vojaških zmogljivosti za izvajanje nujnih nalog ter nalog v podporo državi in njenim državljanom pri omejevanju in preprečevanju širjenja bolezni covid-19. Čeprav je bil izdan dokument o zmanjšanju prisotnosti pripadnikov SV na delovnem mestu

in o delu od doma, so bile naloge kljub temu opravljene (MO, 2020, str. 2–4). Z zmanjšano prisotnostjo pripadnikov na delovnem mestu je bilo preprečeno širjenje okužb in zagotovljeno zdravje pripadnikov SV, hkrati pa se je vzdrževala stopnja pripravljenosti.

V drugi polovici marca 2020, ko je epidemija dosegla vrhunec, je bila okuženost med pripadniki SV zelo nizka, kar kaže tudi statistika obolelih. Iz operativnih dokumentov SV je razvidno, da so poveljstva in enote na vseh ravneh vodenja in poveljevanja bile pripravljene na nov izziv – izvedbo sklopa vaj Preskok 2020³. Na podlagi kontinuiranega spremljanja epidemiološke situacije smo skladno z navodili in usmeritvami NIJZ izdajali in ozaveščali pripadnike SV z novimi ukrepi preprečevanja širjenja covid-19 (MO, 2020, str. 1–6). Na vaji Preskok 2020, na kateri so sodelovali pripadniki stalne sestave in pogodbene rezerve, je bila zagotovljena visoka raven discipline ter samozaščite. Zdravstvena podpora je bila zagotovljena z lastnimi silami.

Vojaška zdravstvena enota se je v svoji strukturi strokovnega osebja (zdravnik, epidemiolog, mikrobiolog, biolog, sanitarni inženir in zdravstvenik) na podlagi strokovnih usmeritev za preprečevanje širjenja okužb, ki jih je pridobila zdravstvena stroka na ravni NIJZ, GŠSV ter PSSV, zelo uspešno organizirala in ves čas epidemije izvajala taktične naloge glede preprečevanja širjenja bolezni. Po navedbah dokumentov PSSV so se oblikovale mobilne strokovne ekipe za podporo pripadnikom SV skozi celoten niz vaj Preskok 2020, ki so zagotavljale primarno zdravstveno oskrbo, odvzem brisa ter dezinfekcijo prostorov in opreme (MO, 2020).

Pripadnike SV smo opremili z osebno zaščitno opremo, jih nenehno ozaveščali s spreminjajočim se epidemiološkim položajem in usmeritvami ter navodili za preprečevanje širjenja covid-19. Eden od izzivov je bil tudi pravočasen prevoz zaščitne opreme, namenjene preprečevanju širjenja bolezni, kar je bilo povezano s pridobivanjem diplomatskih dovoljenj za lete zunaj države (PSSV, 2020, str. 2–3). V vseh vojašnicah in vojaških objektih je bil zagotovljen prostor za izolacijo pripadnika, če je ta kazal značilne bolezenske znake. V VZE se je zdravstveno osebje usposobilo za pravilen odvzem brisov in ustanovljene so bile mobilne medicinske ekipe. V biološkem mobilnem laboratoriju so po metodi rt-PCR opravljali analize brisov za pripadnike SV. Oblikovane so bile tudi mobilne ekipe za dezinfekcijo prostorov in opreme. Po odločitvi poveljnika sil SV so na vseh vstopnih točkah v vojašnicah in vojaških objektih mobilne ekipe VZE merile telesno temperaturo vsem pripadnikom, saj je to eden od pokazateljev možnosti okužbe s covidom-19 (VZE, 2020, str. 1–2).

³ Na vaji Preskok je sodelovalo približno 2500 vojakov, vključenih je bilo 59 občin, potekala pa je 67 dni. Vaja je potekala na podlagi odločitve Vlade RS in sprejetega Načrta vaj v obrambnem sistemu in sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Vloga Slovenske vojske v podpori državljanom pri spoprijemanju s covidom-19

Zaradi spremljanja globalnih epidemioloških razmer in resnosti ogrožanja zdravja ne le pripadnikov SV, temveč vseh prebivalcev, je poveljnik sil SV sprejel odločitev o postavitvi premične vojaške bolnišnice Role 2 v vojašnici Edvarda Peperka v Ljubljani. Skupaj s pomočjo Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje, ki je ponudila namestitvene zmogljivosti, smo v SV postavili premično bolnišnico Role 2, ki je zagotavljala 40 postelj za težje bolnike in 80 postelj za bolnike z lažjo obliko bolezni. Role 2 je bila praktično izolirana od preostalega dela vojašnice, tako da so bili zagotovljeni vsi pogoji preprečevanje širjenja morebitnih okužb na preostale pripadnike v VEP-u (PSSV, 2020, str. 1–2).

Vojaška bolnišnica Role 2 je bila pred tem nameščena v Mariboru. Zakaj je bila Role 2 premeščena v Ljubljano? Odločitev se je zgodila na podlagi statističnih podatkov NIJZ o številu potrjenih primerov okužb, razdeljenih po regijah. V ljubljanski regiji je število potrjenih okužb prevladovalo nad preostalimi regijami, zato je bil premik Role 2 smiseln in vzpostavljen kot izolacijski center za potrebe okuženih državljanov. Kot rezultat ukrepov NIJZ in vladnih ukrepov ter zaradi prilagoditve civilnega zdravstvenega sistema Role 2 v času razglašene epidemije ni bila uporabljena za potrebe državljanov.

Sledile so prekinitve notranjih letov in mednarodnega kopenskega prometa. Pišlar navaja, da je SV z lastnimi zmogljivostmi (Falcon, PC-6 in z evakuacijskimi vozili) varno pripeljala v domovino kar nekaj slovenskih državljanov. Na mejnih prehodih in letališčih je mobilna medicinska ekipa VZE izvajala zdravniško obravnavo (merjenje telesne temperature, odvzem brisa in seznanitev z ukrepi v primeru okuženosti ter izpolnjevanje vprašalnika) (2020, str. 6).

Z dobavo cepiva je bilo v prostorih Športne dvorane vojašnice Petra Petriča Kranj vzpostavljeno cepilno mesto, namenjeno cepljenju občanov mestne občine Kranj in drugim pripadnikom SV ter drugim varnostno-obrambnim organom (LOGBR, 2021, str. 1–2).

2.2 Sodelovanje SV v mednarodnih operacijah in na misijah med epidemijo covid-19

SV v mirovni operacijah in na misijah deluje že od leta 1997. Takrat je bila to humanitarna operacija, v kateri so sodelovali pripadniki VZE, ki so skrbeli za zdravstveno oskrbo sil. Danes pripadniki SV delujejo na 12 različnih geografskih območjih, delovanja SV so usmerjena predvsem v Jugovzhodno Evropo, na Bližnji vzhod, v Srednjo Azijo in Severno Afriko (po Kremžar, 2014, str. 108).

V času slabšanja globalnih epidemioloških razmer je bila predvidena menjava številčno največjega kontingenta SV na območju delovanja na Kosovu. Glede na Odlok o odrejanju in izvajanju ukrepov, povezanih s preprečevanjem širjenja

bolezni covid-19 in Odredbe o razglasitvi epidemije (Ur. l. 29/20) ter novih smernic NIJZ in formalnih usmeritev Nata, smo pripravili usmeritve za pripadnike SV pred napotitvijo v tujino in po njihovi vrnitvi (MO, 2020, str. 1–2). Kot navaja Jurkovič v kroniki delovanja EUTM Mali je Nato nazadnje posredoval odločitev, ki jo je potrdil tudi državni vrh RS, da se za določen čas, dokler se epidemiološke razmere ne izboljšajo, ustavijo menjave kontingentov za vsa območja delovanja (2020, str. 13). Pripadnike SV v MOM, ki so bili zdravstveno ogroženi, domnevno okuženi ali so imeli opravičljive razloge za vrnitev v domovino, smo evakuirali ter zanje ustrezno poskrbeli. V času, ko je bila predpisana obvezna karantena pred odhodom v tujino in po njihovi vrnitvi v domovino (Ur. l., 68/20, str. 2495), smo pripravili strokovno podprte usmeritve, ki so ustrezale zahtevam, potrebnim za vzpostavitev karantene v vojašnicah in vojaških objektih (MO, 2020). S temi akti smo seznanili pripadnike na vseh mirovniških misijah in v operacijah. V nadaljevanju bomo podrobneje opisali razmere na Kosovu, v Bosni in Hercegovini ter v Maliju.

O delovanju Slovenske vojske na Kosovu

Pripadniki slovenskega kontingenta Kfor 40 so zaradi izrednih razmer podaljšali svoje poslanstvo na Kosovu. Epidemiološka slika na Kosovu se je vse bolj slabšala, kar je posledično vplivalo tudi na širjenje obolenja med pripadniki v bazi Peć in Priština. Za slovenske pripadnike, za katere se je po oceni zdravnika VZE izkazalo, da spadajo v rizično skupino, je bilo poskrbljeno tako, da smo jih evakuirali v domovino. Evakuacija je bila izvedena s Turboletom L-410, v katerem se je notranjost plovila priredila tako, da je bila posadka zaščitena pred morebitno okuženimi pripadniki. Na podlagi ukaza poveljnika sil SV je na Kosovo odšla ekipa Veterinarske enote (VETE), namenjene za dezinfekcijo prostorov in vozil. Pišlar piše, da je v tem kritičnem času SV z lastnimi zmogljivostmi in sredstvi opravila dezinfekcijo prostorov in vozil slovenskega kontingenta ter tudi vozil tujih oboroženih sil. Tako je VETE v desetih dneh opravila dezinfekcijo 60 objektov in 42 vozil. Oborožene sile Avstrije in Italije so VETE SV posredovale zahvalo za tak odziv in solidarnost (2020, str. 6).

Sodelovanje Slovenske vojske v Bosni in Hercegovini

Pripadniki SV sodelujejo v okviru operacije Althea v Bosni in Hercegovini, katere namen je zagotavljanje vojaške navzočnosti ter prispevanje k vsesplošni stabilnosti. Na Balkanu je bila porast okužb precej višja v primerjavi s pojavom okužb v Sloveniji. Zaradi preprečevanja širjenja okužb in pravočasne izolacije obolelih pripadnikov se je zdravstvena ekipa VZE napotila na območje delovanja, kjer so odvzeli nekaj več kot 170 brisov pripadnikom SV in pripadnikom tujih oboroženih sil. Delež odvzetih brisov so analizirali v mobilnem biološkem laboratoriju SV.

Sodelovanje Slovenske vojske v EUTM Mali

Leta 2013 je bil na misijo v Mali poslan prvi pripadnik SV. Gre za misijo EU, katere namen je usposabljanje oboroženih sil Malija (EU - Training Mission).⁴ Tokrat je na misiji sodelovalo devet pripadnikov SV. Februarja je Svetovna zdravstvena organizacija razglasila pandemijo zaradi bolezni covid-19. Marca so bili zaradi razglašene epidemije v Sloveniji sprejeti novi preventivni ukrepi za preprečevanje širjenja bolezni. Posledično je bilo za pripadnike EUTM Mali preklicano koriščenje misijskega dopusta, tako so pripadniki SV ostali na območju delovanja in nadaljevali svoje delo. Virus, ki se je razširil na vse celine, se je konec marca pojavil tudi v Maliju. Iz poročila, imenovanega Kronika delovanja EUTM Mali, je razvidno, kako Jurkovič opiše kronološki potek okužbe pripadnika s covid-19. S takojšnjim odzivom so se v domovini začele priprave na strateško medicinsko evakuacijo obolelega pripadnika iz Malija v Slovenijo. Slika 2 (str. 108) prikazuje strateško medicinsko evakuacijo, v kateri je zdravstvena ekipa VZE poleg okuženega pripadnika SV v Evropo evakuirala še enega pripadnika oboroženih sil Avstrije in dva pripadnika oboroženih sil Italije, ki so bili prav tako okuženi (2020, str. 13–14).

Ukrepi za preprečevanje širjenja covid-19 v Slovenski vojski

V Slovenski vojski je bilo v času razglašene epidemije sprejetih kar nekaj ukrepov za preprečevanje širjenja virusa. Poleg preventivnih ukrepov, ki jih je sprejela NIJZ, so v SV sprejeli še dodatne in selektivne ukrepe, ki jih bomo predstavili v nadaljevanju.

Vlada RS je 18. oktobra 2020 že drugič izdala Odlok o razglasitvi epidemije nalezljive bolezni covid-19 na območju celotne države (Ur. l. 146/20). Že mesec pred tem je bilo zaznati večji porast števila okuženih prebivalcev, z razglasitvijo epidemije pa so se poostriili ukrepi za preprečevanje širjenja covid-19.

SV ni le sledila državnim ukrepom za zaježitev širjenja virusa, temveč so glede na aktualno epidemiološko situacijo bili izdani novi ukrepi. Grmadnik omenja ustanovitev strokovne svetovalne skupine za covid-19, katere namen je, da na podlagi empiričnih analiz zaježi prenos med pripadniki in predlaga dodatne in selektivne ukrepe poveljniku sil SV pri sprejemanju odločitev (2020, str. 9).

Oktobra je bilo zaznati povečano število okuženih pripadnikov, kar je za SV kot organizacijo, katere naloge in poslanstvo se bistveno razlikujejo od civilne sfere, predstavljalo nov izziv. Glavna naloga strokovne svetovalne skupine je bila in je še vedno dnevno spremljanje podatkov o okuženih pripadnikih in njihovih tesnih stikih ter s posebnim programom njihovo analiziranje. Rezultate analize proučijo in nadrejenim predlagajo morebitne dodatne ukrepe za zaježitev širjenja bolezni covid-19.

⁴ Slovenska vojska. Mednarodno sodelovanje Mali (EUTM), <http://www.slovenskavojska.si/mednarodno-sodelovanje/mednarodne-operacije-in-misije/mali/>

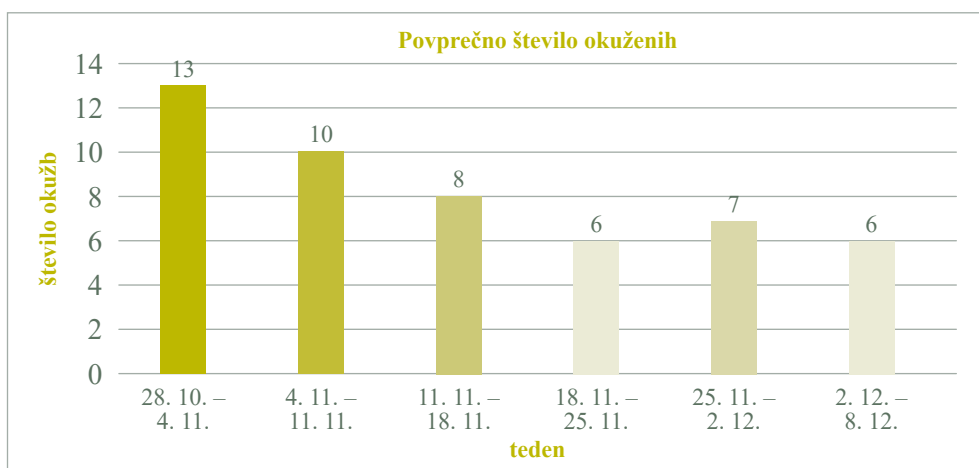
Tako so se ustavila vsa nenujna usposabljanja, delo je bilo organizirano tako, da je bilo čim manj stikov, prednost je imelo delo na domu, sestanki so potekali prek avdio-video konferenc, v vojaških kuhinjah in jedilnicah so bile zagotovljene ustrezne razmere za vzdrževanje medosebne distance.

Čeprav so se spremljale epidemiološke razmere tako v Sloveniji kot v SV in so se sproti sprejemali dodatni preventivni ukrepi, je bila krivulja naraščanja okuženih pripadnikov sorazmerna krivulji naraščanja okuženih prebivalcev. Strokovna svetovalna skupina za covid-19 je ugotovila, da bodo potrebni dodatni organizacijski in strateški ukrepi. To je bil povod za takojšnjo vzpostavitev učinkovitega nadzora nad epidemiološkimi razmerami v SV. Prvi korak k vzpostavitvi nadzora je bilo jasno navodilo vsem pripadnikom SV, da morajo nemudoma poročati ob pojavu simptomov, značilnih za covid-19, ob potrjeni okužbi in tesnem stiku s pozitivno osebo doma ali na delovnem mestu.

Na strokovnem posvetu smo se odločili, da je treba vse simptomatske pripadnike SV takoj testirati, saj se tako omogoči zgodnje odkrivanje okužb. Prav tako je nujno neprekinjeno sledenje vsem visoko rizičnim stikom pozitivnih pripadnikov in jih takoj izolirati oziroma izločiti iz delovnega procesa. Vsi pripadniki, ki so poročali o visoko rizičnem stiku zunaj delovnega mesta, so bili takoj napoteni v karanteno. Poleg tega je poveljnik sil SV sprejel odločitev o uporabi hitrih antigenskih testov, s katerimi se pravočasno odkrijejo okuženi pripadniki, ki še ne kažejo znakov bolezni. S hitrimi antigenskimi testi se testirajo pripadniki pred odhodom na varovanje državne meje, pred skupinskim usposabljanjem ter pripadniki pred odhodom na misijo (MO, 2020, str. 2–5). S temi ukrepi se pravočasno izloči okuženi pripadnik in prepreči nadaljnje širjenje znotraj vrst SV.

Iz statističnih podatkov, pridobljenih iz sistema Pyramid, je razvidno uspešno preprečevanje širjenja okužb med pripadniki in uspešno obvladovanje epidemioloških razmer v SV, kar se vidi iz spodnjih grafov.

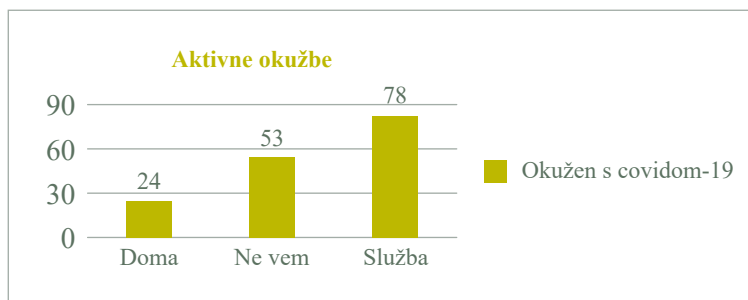
Graf 1:
Povprečno
število okuženih
po tednih v SV
(vir: Papler, 8.
12. 20)

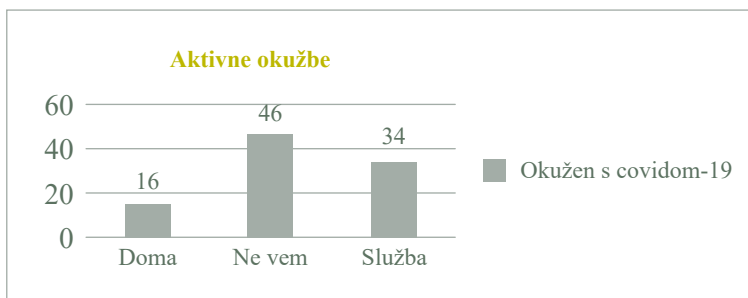
Z vsemi zgoraj opisanimi ukrepi se je v petih tednih zmanjšalo povprečno število okuženih pripadnikov na polovico, kar se vidi iz grafa številka 1.

Grafa št. 2 in 3 prikazujeta mesto prenosa okužbe. V 14 dneh se je delež prenosa okuženosti na delovnem mestu precej zmanjšal. Kljub temu je SV izvajala pomembne zmogljivosti in pomagala državi.

Graf 2:
Kraj okužbe (vir:
Papler, 29. 10.
2020)

Graf 3:
Kraj okužbe (vir:
Papler, 12. 11.
2020)

Sklep Kljub razglašeni epidemiji so enote SV preverjale eno od svojih bistvenih nalog, in sicer usposobljenost ter vzdrževanje stopnje pripravljenosti. V tem času so bile zelo pomembne usmeritve poveljnika sil SV, ki vključujejo predvsem ohranitev zdravja pripadnikov SV ter ohranitev zmogljivosti, in sicer tako bojne kot zmogljivosti zaščite in reševanja. Na podlagi poročila PSSV je SV posredovala podporo pri uresničevanju Zakona o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami ter pomagala drugim državnim organom in vzdrževala operativnost v mednarodnih operacijah in na misijah (MO, 2020, str. 1–2).

Osnovno vprašanje je bilo, zakaj je bila epidemiološka slika drugega vala epidemije v SV tako slaba, kljub dodatnim, še ostrejšim ukrepom v primerjavi z nacionalnimi ukrepi.

Na to lahko le delno odgovorimo. Upoštevati moramo, da kot pripadniki SV nismo izolirani od preostalega sveta in imamo zelo veliko stikov. K večjemu številu okuženih v drugem valu je poleg prej omenjenega prispeval tudi delež opravljenih testiranj, saj je bilo tako odkritih veliko okužb, ki so bile zaradi asimptomatike prikrite. Ozaveščenost pripadnikov SV glede preventivnih ukrepov je bila na visoki ravni, njihovo upoštevanje pa je bilo vsaj v začetku drugega vala epidemije nekoliko podcenjeno. Poleg tega se je z oblikovanjem strokovne svetovalne skupine za covid-19, ki je vsak dan spremljala ne le okužene, sume na okužbo, temveč tudi ugotavljala vse visoko rizične stike, ki so bili nemudoma izločeni iz delovnega procesa, učinkovito zmanjšalo število okuženih pripadnikov SV. Kot v svojem poročanju navede Papler, smo s sistemom kontrole nadzorovanja tesnih stikov zagotovili zgodnje odkrivanje okužb, kar je bistveno izboljšalo epidemiološko sliko v SV (2020, Poročilo COVID-19). Dobre prakse so torej povečan nadzor in spremljanje visoko rizičnih stikov z okuženo osebo tako na delovnem mestu kot zunaj delovnega mesta. Eden izmed pomembnih dejavnikov zmanjšanja okužb je pravočasno ozaveščanje pripadnikov glede preprečevanja širjenja virusa ter upoštevanja vseh veljavnih ukrepov. Posameznik je tisti, ki prispeva h kolektivni zaščiti preprečevanja širjenja covid-19.

Danes se spoprijemamo z zdravstveno krizo, ki je ves svet pahnila v boj z virusom, ki mu še ni videti konca. Na vidiku je tretji val epidemije, ukrepi za preprečevanje širjenja virusa so znani, seveda pa je uspešnost preprečevanja širjenja virusa odvisna od posameznika, od tega, koliko upošteva ukrepe.

Pandemija predstavlja boj človeštva proti virusu, ki povzroča precej nepredvidljivo bolezen in ne pomeni le krize v zdravstvenem sistemu, temveč vodi v ekonomsko, gospodarsko, šolsko, pravzaprav v vsesplošno krizo. Če se vrnemo v preteklost in preletimo zgodovinsko pomembne dogodke, mejnike, ki so spremenili svet, je bilo stanje vsesplošnega pomanjkanja ter nezadovoljstva množic stanje krize⁵, ki je vodila v vojno.

Povzamemo lahko večkrat izrečene besede poveljnika sil SV, da je vojsko treba modro uporabiti, in sicer takrat, ko drugi instrumenti odpovejo. Predvsem pa je v času krize covid-19 še posebej pomembno ohranjanje zdravja pripadnikov SV.

Ne dvomimo, da si je SV s svojimi dejanji med epidemijo med prebivalci Slovenije pridobila ugled. Kot majhna država smo svoja dejanja pokazali v vsej svoji veličini in kot navaja Mikuž (2012), so majhne države na področjih obrambe in zagotavljanja svoje varnosti razvile različne postopke. Odločitve, ki jih sprejemajo o nacionalni varnosti, zelo pogosto temeljijo na predhodnih izkušnjah. »Zavedati se moramo, da majhnost države ne pomeni njene šibkosti in da majhne države svojo »moč

⁵ Škerbinc: »V takih obdobjih je to, obrambno gledano, življenje na robu. Nihče ne more predvideti, kdaj bo kakšen dogodek sprožil učinek domin. Ne moremo ostati ravnodušni do tega, kar se že leta dogaja okoli nas. Po drugi strani pa seveda moramo ohranjati optimizem. Moramo verjeti v to, da se bomo obranili vseh groženj. Verjeti moramo tudi vase in v institucije varnostnega in obrambnega sistema. Tudi in predvsem v Slovensko vojsko« (Delo, 2020).

uporabljajo drugače kot velike, saj jo izkazujejo kakovostno in ne količinsko« (Kremžar, 2014, str. 107).

Za konec naj posebej poudarimo, da imamo za seboj izkušnjo epidemije, iz katere se učimo, da sta solidarnost in skrb bistveni za kolektivni uspeh nad epidemijo nalezljive bolezni. V tem času smo razvili in uporabili kar nekaj oblik dela za nemoteno delovanje obrambnega sistema. Razvili smo sistem spremljanja in nadzora okužb med pripadniki SV in s tem posledično obvladovanja širjenja bolezni covid-19. Vse pozitivne izkušnje prvega in drugega vala epidemije lahko uporabimo pri prihodnjih nepredvidljivih boleznih, v upanju, da se nam nikoli več ne ponovijo. Kaj bo prineslo cepljenje proti covidu-19 v smislu učinkovitosti preprečevanja širjenja te nalezljive bolezni in kakšen učinek bo imelo na posameznika, pa ostaja zaenkrat še odprto vprašanje. Ob tem se lahko navežemo še na Gandhijev rek, ki pravi »Ni pametno biti preveč prepričan o modrosti nekoga drugega. Zdravo je biti opomnjen, da lahko najmočnejši oslabijo in se najpametnejši motijo.«

Literatura

1. Brožič, L., 2020. *Ilegalne migracije in vloga slovenskih oboroženih sil. Sodobni vojaški izzivi. Znanstveno-strokovna publikacija SV, (22/3), str. 84.*
2. Centers for Disease Control and Prevention. *Coronavirus Disease 2019, Questions and Answers.* <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/>
3. Edge, H. M., Carlucci, S., Lu, D., 2020. *The role of Force Health Protection in the Canadian Armed Forces response' to the COVID-19. Can Commun Dis Rep.;46(9):279.*
4. Frelih, T., Kraigher, A., Učakar, V., Čakš Jager, N., Kustec, T., Šubelj, M., Vrdelja, M., 2012. *Preiskava izbruha. NIJZ.*
5. Furlan, B., Rečnik, D., Vrabič, R., Maraš, V., Cerkovnik, J., Špur, B., Šonc, M., Tušak, M., Ivanuša, M., Gorjup, B., Kojadin Lasič, U., Unger, M., 2006. *Vojaška doktrina. Ljubljana: Defensor.*
6. Grmadnik, J., 2020. *Drugi val, nov izziv. Slovenska vojska. 11/2020, str. 9.*
7. Jurkovič, P., in Jurjec, U., 2020. *Kronika SVNKON 14 EUTM Mali. (SVNKON MALI, št. 871-31/2029-53, z dne 1. 9. 2020), str. 13–17.*
8. Kremžar K., T., 2014. *Vojaško medicinska obveščevalna dejavnost z omejenimi viri na primeru majhnih držav. Sodobni vojaški izzivi. Znanstveno-strokovna publikacija SV, 16(4), str. 107–108.*
9. Marot, C., 2020. *Poročilo izvedbe Stratmedevac z dne 11. 4. 2020, str. 7.*
10. Mikuž, I., 2012. *Strategy Research Project International Fellow. Influence Small State Force Design. United States Army War College.*
11. *Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, 2020. Ukaz za vzpostavitev varne oblike dela in odsotnosti v času trajanja epidemije COVID-19. (MO, št. 100-98/2020-3, z dne 20. 3. 2020). Ljubljana: MORS.*
12. *Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, 2020. Preventivni ukrepi za preprečevanje širjenja Koronavirusa – COVID-19 na MO – dodatno obvestilo. (MO, št. 181-2/2020-27, z dne 14. 3. 2020). Ljubljana: MORS.*
13. *Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, 2020. Ukaz za organizacijo in izvedbo serije vaj PRESKOK. (PSSV, št. 603-15/2020-38, z dne 8. 5. 2020). Ljubljana: MORS.*
14. *Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, 2020. Spmembe in dopolnitve 3. dopolnila obveznih usmeritev za obravnavo zaposlenih na MORS pred napotitvijo v tujino in po njihovem povratku iz tujine v RS-COVID-19. (MO, št. 160-1/2020-578, z dne 29. 7. 2020). Ljubljana: MORS.*

15. Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, 2020. Načrt uvedbe izvajanja karantene ali izolacije za pripadnike SV v vojaškem objektu Ajševica. (1. BR, št. 160-12/2020-470, z dne 27. 5. 2020). Ljubljana: MORS.
16. Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, 2020. Postopkovnik uporabe PCR in hitrih antigenih testov za SARS-CoV-2. (MO, št. 160-12/2020-843, z dne 27. 11. 2020). Ljubljana: MORS.
17. Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, 2021. Ukaz za sodelovanje LOGBR pri organizaciji in izvedbi množičnega cepljenja Občanov občine Kranj proti COVID-19. (LOGBR, št. 8012-2/2021-161, z dne 16. 3. 2021). Ljubljana: MORS.
18. Nacionalni inštitut za javno zdravje. Priporočila za preprečevanje okužbe z virusom SARS-CoV-2, 2020, <https://www.nijz.si/sl/priporocila-za-preprecevanje-okuzbe-z-virusom-sars-cov-2>
19. Odlok o razglasitvi epidemije nalezljive bolezni COVID-19 na območju Republike Slovenije, 2020. Uradni list RS, 166/20.
20. Odlok o odrejanju in izvajanju ukrepov, povezanih s preprečevanjem širjenja COVID-19, na mejnih prehodih na zunanji meji in na kontrolnih točkah na notranjih mejah RS, 2020. Uradni list 68/20.
21. Odlok o razglasitvi epidemije nalezljive bolezni COVID-19 na območju RS, 2020. Uradni list, 146/20.
22. Odredba o razglasitvi epidemije nalezljive bolezni SARS-CoV-2 (COVID-19) na območju Republike Slovenije, 2020. Uradni list RS, 29/20.
23. Papler, L., 2020. Poročilo COVID-19, Power Point predstavitev, 8. 12. 2020.
24. Pasquier, P., et al. How do we fight COVID-19? Military medical action in the war against the COVID-19 pandemic in France. *BMJ Mil Health Month* 2020, str. 1–2.
25. Pišlar, M., 2020. Poveljnikova dolžnost je zagotoviti najboljše razmere za usposabljanje. *Slovenska vojska*. 6/2020, str. 5–6.
26. Pliberšek, A., 2012. Nevojaške naloge oboroženih sil. (Diplomsko delo). Maribor: Fakulteta za varnostne vede.
27. Poveljstvo sil Slovenske vojske, 2020. Posredovanje INFO za URSZR o izvedenih nalogah po COVID. (PSSV, št. 842-1/2020-115, z dne 4. 6. 2020). Ljubljana: MORS.
28. Poveljstvo sil Slovenske vojske, 2020. Posredovanje INFO za URSZR o izvedenih nalogah po COVID. (PSSV, št. 842-1/2020-115, z dne 4. 6. 2020). Ljubljana: MORS.
29. Poveljstvo sil Slovenske vojske, 2020. Ukaz za delovanje sil SV v času poslabšanja epidemiološke situacije COVID-19 ter delovanje strokovne svetovalne skupine COVID-19 za pridobivanje epidemioloških podatkov (PSSV, št. 842-1/2020-155, z dne 18. 9. 2020) z vsemi dopolnili. Ljubljana: MORS.
30. Tagarev, T. 2020. Balancing Defense and Civil Support Tasks: The Impact of Covid-19 on the Bulgarian Military's Roles. *The Quarterly Journal*. 2/20, str. 61–73.
31. Resolucija o splošnem in dolgoročnem programu opremljanja in razvoja Slovenske vojske do leta 2025 (ReSDPRO), 2010. Uradni list RS, 99/10.
32. Slovenska vojska. Mednarodno sodelovanje Mali (EUTM Mali), <http://www.slovenskavojska.si/mednarodno-sodelovanje/mednarodne-operacije-in-misije/mali/>
33. Škerbinc, M., 2020. Vojska je kraljev zadnji argument in ne kraljeva dekla. Delo, <https://www.delo.si/novice/slovenija/vojska-je-kraljev-zadnji-argument-in-ne-kraljeva-dekla/>, 7. 1. 2020.
34. Vojaško zdravstvena enota, 2020. Postopki merjenja telesne temperature na kontrolnih točkah vstopa na območje SV (VZE, št. 160-12/2020-231, z dne 24. 3. 2020).
35. Zakon o obrambi, 2004. Uradni list RS, 103/04.

VODENJE V SLOVENSKI VOJSKI

LEADERSHIP IN THE SLOVENIAN ARMED FORCES

Povzetek V članku želimo predstaviti vodenje v Slovenski vojski v širšem in ožjem smislu ter nerešena vprašanja na različnih ravneh. Vodenje je proces in ne le dolžnost in tako bi ga morali tudi razumeti. Vodenje ne poteka le do določene ravni znotraj vojaške organizacije, temveč je pomemben proces pri delu z ljudmi. Rezultate in ugotovitve bomo lahko uporabili za lažje razumevanje vodenja in nedorečenosti tega pojava, na drugi strani pa za lažje razumevanje nujnosti zavedanja pomembnosti sodobnih izzivov vodenja. Prispevek omogoča bralcu celovit vpogled v vodenje v hierarhični organizaciji, kot je Slovenska vojska.

Ključne besede *Vodenje, vojaško vodenje, Slovenska vojska, poveljevanje.*

Abstract The purpose of the article is to present leadership in the Slovenian Armed Forces (SAF) both in a broader and narrower sense as well as to present the unresolved issues at various levels. Leadership is a process not just a duty and should therefore be perceived as such. It is not applied just up to a certain level within a military organization, but is a key process in working with people. The results and findings of this article can be used to facilitate the understanding of leadership and the obvious vagueness of this phenomenon, and on the other hand to enable a better comprehension of how important it is to realize the importance of contemporary leadership challenges. The article provides the reader with a comprehensive insight into leadership in a hierarchical organization such as the SAF.

Key words *Leadership, military leadership, Slovenian Armed Forces, command.*

Uvod Pri svojem delu, to je pri poučevanju vodenja in menedžmenta v SV ter iz Strateškega pregleda obrambe 2016, pri čemer je kot enega od razlogov, ki so negativno vplivali na delovanje in razvoj SV vse od leta 2009, zaslediti nestabilnost vojaškega voditeljstva (Sklepi strateškega pregleda obrambe, 2017, str. 29), smo v prispevku kot problematičnega izpostavili in obravnavali predvsem vodenje (v ožjem in širšem smislu) v SV, s poudarkom, da je razumevanje in zavedanje sodobnih izzivov pri vodenju manjkajoči člen v učinkovitem in uspešnem vodenju posameznikov in organizacije.

Prispevek se nanaša na področje vodenja. Z vodenjem se srečujemo hote ali nehote v različnih situacijah in v vsakdanjem življenju, in sicer v službi, družini, prostovoljnih organizacijah, državi ipd. Brez vodenja bi si težko predstavljali organizirano delovanje človeštva. Strinjamo se s Sharmo, ki pravi, da je vodenje bistvo življenja in da se vse začne od znotraj – temelj je samodisciplina, saj brez nje ni mogoče voditi in poznati samega sebe (Sharma, 2017, str. 47).

Vojaki danes delujejo v drugačnem okolju kot pred dvajsetimi leti. Na novo okolje so vplivale predvsem spremenjene varnostne okoliščine, nove vrste in načini bojevanja, sodobni izzivi vodenja, asimetrične grožnje ipd. Vse to zahteva od vodij, da spremenijo načine razmišljanja in slog vodenja svojih podrejenih, da dopolnijo svoje znanje s širšim kulturološkim zavedanjem, upravljanjem sprememb, etičnim delovanjem ipd.

1 VODENJE

Fenomen vodenja in voditeljstva zasledimo že pred našim štetjem in že takrat je bil to predmet proučevanja in raziskovanja. Kot pravi Ahmed, so v preteklosti vladarji svojo moč črpali in uveljavljali, ker jim jo je podelil Bog ali kakšno drugo mitološko bitje. Torej so takratni vodje vodili svoje podrejene le, ker so se rodili v pravo družino ali poveljevali najmočnejšim vojskam. Največkrat je to pomenilo, da so vodje bili avtoritarni, izolirani od svojih podrejenih, zahtevali so neomajno poslušnost, uporabljali so ustrahovanje in zlorabljanje kot prevladujoča načina vodenja (Ahmed, 2016, e-vir).

Danes je vodenje še vedno zelo aktualen predmet proučevanja, zato so znane številne definicije. Maxwell v svoji knjigi *Developing the leader within you* zelo posrečeno razloži, čemu ta poplava definicij vodenja. Pove, da vsi govorijo o vodenju, redki ga razumejo, večina si ga želi in le redki ga dosežejo (Maxwell, 1993, str. 1). Strinjamo se tudi s trditvijo Brezovška in Kukoviča, da vodenje spada med enega najbolj opazovanih in najmanj razumljenih fenomenov na svetu (Brezovšek in Kukovič, 2014, str. 7).

Kot pravi Fairholm, obstaja danes več zmede in razprav o tem, kaj je vodenje, kot kadar koli prej. Vendar pa je tudi velik napredek pri razumevanju, kaj vodenje je. Vodenje je treba še naprej postavljati v kontekst, ki ga je mogoče zlahka razumeti,

tako da bo razprava koristnejša, poučnejša in produktivnejša v prizadevanju za razumevanje prave narave vodenja. Vodenje ljudje sprejemajo, celo hrepenijo po njem, a le redko dovolj razumejo, da bi ga opisali. Vodenje je dejansko filozofija, ki so jo sprejeli le nekateri, je pa implicitno razumljena pri večini. Kot takega se lahko naučijo, ga razumejo in uporabijo ljudje, ki imajo smisel zanj. Etika vodenja ni nujno zasnovana v njenih filozofskih podlagah, temveč v dejanski uporabi vodij – dobrih ali slabih (Fairholm, 2015, str. 33–35).

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika je vodenje opredeljeno kot glagolnik od voditi. Izmed množice pojasnil naj izpostavimo dve, in sicer: 1. z zgledom, nasveti delati, povzročati, da kdo ravna na določen način, in 2. delati, da kdo ravna v skladu z določenim ciljem (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 2018, e-vir). Iz obeh navedenih opisov je mogoče sklepati, da je pri vodenju najpomembnejše vplivanje. Strinjamo s z Maxwellom, ki pravi, da je vodenje nič več in nič manj kot le vplivanje (Maxwell, 1993, str. 1).

V tesni povezavi s pojmom vodenje se uporablja tudi pojem voditeljstvo. Njegovo razlago prav tako najdemo v Slovarju slovenskega knjižnega jezika, ki ga povezuje z voditeljskim mestom oziroma položajem in z značilnostjo voditelja (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 2018, e-vir). V primeru Slovenske vojske prevod pojma *leadership* pomeni prevzete pojma voditeljstvo in kot pravi Jazbec, je to prineslo nekaj zagat v praksi (Jazbec, 2015, str. 36). Neprimernemu slovenskemu prevodu pojma *leadership* pritrjuje tudi Društvo slovenska akademija za management, ki kot dopusten prevod navaja pojma vodenje in vodstvo ter označuje voditeljstvo za neprimernega (Angleško-slovenski slovar izrazov s področij ravnateljstva (angl. management) in sorodnih področij, 2018, e-vir). Za poenotenje terminologije in da bi se ognili zagatam v nadaljevanju, bomo v tem prispevku uporabljali le termin vodenje oziroma vodja, ker ne glede na to, ali je posameznik na formalnem mestu vodje ali ga sodelavci prepoznajo kot neformalnega vodjo, s svojim vplivanjem, delovanjem, zgledom ... vodi. Glagolnik od voditi je pa vodenje in ne voditeljstvo.

Kot pravi Zupančič, je že Sun Tzu povedal, da je poveljnik tisti, ki je odgovoren za ljudi in usodo svoje domovine (Zupančič, 1996, str. 38). Poveljnik je formalni vodja, katerega pristojnosti in odgovornosti so določene z zakonom in podzakonskimi akti. Poveljnik oziroma vodja si mora s svojim vodenjem pridobiti spoštovanje in zaupanje svojih podrejenih, da mu bodo sledili v dobrem in slabem. Seveda so tu še neformalni vodje, ki nimajo moči formalnega položaja, ampak so med sebi enakimi prepoznani, da imajo sposobnosti vodje. Zaželeno je, da je formalni vodja hkrati tudi neformalni. To pa zahteva veliko napora, učenja in izkušenj. Račnik povzema zelo zanimivo Maxwellovo ugotovitev, ki pravi: »Kdor je vodja že 10 let in medtem ni šel na kakšno izobraževanje za vodje, ne bere knjig in strokovne literature s področja psihologije vodenja, ne dela na sebi, ima dejansko samo pol leta delovnih izkušenj na področju vodstvenih veščin, ki jih je že 20-krat ponovil« (Maxwell v: Račnik, 2010, str. 15).

1.1 Vojaško vodenje

Vojaška doktrina SV opredeljuje vojaško vodenje kot pomemben element bojne morale, s katero se izkazujejo zavzetost, vztrajnost in pripravljenost za odrekanje ter sprejemanje žrtev in tveganja pri izpolnjevanju poslanstva enote (Furlan et al., 2006, str. 17).

Kark, Presler in Tubi opredeljujejo vodenje kot kontekstualni pojav oziroma fenomen, ki se nenehno razvija, spreminja in uporablja v različnih okoljih. Je del vsake organizacije. Na vodenje vplivajo poslanstvo organizacije, delegacija pristojnosti in odgovornosti, organizacijska struktura in kultura. Skladno s tem je vojaško vodenje tako teoretična kot praktična disciplina, izhajajoča iz civilnega vodenja, in vključuje tako generične kot edinstvene kontekstne elemente (Kark, Presler, Tubi, 2016, str. 161).

Kark, Presler in Tubi opisujejo različne značilnosti vojaškega vodenja. Okvir, ki oblikuje vojaško vodenje, je predvsem najpomembnejša naloga vojaške organizacije – ohranjanje varnosti, zato imajo pripadniki vojske legitimnost uporabe sile, kadar je to potrebno. Pri tem gre za skrajni kontekst, za katerega sta značilni nevarnost in potencialna psihološka, fizična ali materialna škoda. Čeprav te ekstremne situacije ne simbolizirajo vseh vojaških poklicev in vojaških enot, njene simbolične in strukturne posledice veljajo za celotno vojaško organizacijo in vojaško vodenje na splošno. Druge posebne značilnosti, ki vplivajo na vojaško vodenje in ga oblikujejo, izhajajo iz varnostnih in bojnih nalog v vojaški organizaciji. Za vojaške organizacije je značilna njihova *totaliteta*, ki nadzira skoraj vsak vidik življenja svojih pripadnikov. Posledično je odvisnost pripadnikov od vodje večja kot v drugih (nevojaških) institucijah. Druga glavna značilnost vojske je v njeni formalni institucionalni strukturi. Vojske si prizadevajo doseči svoje cilje prek organiziranih poveljstev in enot na hierarhični način. To pomeni, da je poveljnik osrednji lik točno določene hierarhije in da struktura moči v vojski, ki oblikuje stile in načine vodenja, večinoma temelji na činu in liniji poveljevanja. Naslednji pomemben vidik, ki definira vojaško vodenje, je velikost vojske oziroma velika številčnost njenih pripadnikov. Obseg vojaških organizacij nujno pripelje do položaja, v katerem vsaka odločitev in povelje, ki so ga izdali poveljniki, neposredno vpliva na veliko število podrejenih. To predstavlja svojevrstne izzive in stres za vodje, ki morajo v danem trenutku sprejemati odločitve in jih razumljivo posredovati svojim podrejenim. Izvrševanje ukazov je temeljni pogoj za uspešno delovanje v vojski. Velik obseg vojske prispeva tudi k potrebi po neprekinjenem ohranjanju discipline, poveljevanju in krepitvi hierarhične strukture in hierarhičnega vodenja. Iz tega izhaja še ena posebna značilnost vojaškega vodenja – prepoznavanje vodenja kot ključne sposobnosti v vojaški organizaciji oziroma ko je vodenje učinkovito, lahko vojaška organizacija deluje osredotočeno in sinhronizirano, z učinkovito porabo virov in zmožnostjo doseči želene rezultate. Za celovito razumevanje vojaškega vodenja je poleg organiziranja treba razumeti tudi čas, v katerem vojaško vodenje trenutno deluje, spremembe na področjih delovanja, pa tudi pomembne družbene, kulturne in tehnološke spremembe, ki ga oblikujejo. V osemdesetih in zgodnjih devetdesetih letih prejšnjega stoletja je bil

konec hladne vojne vzrok, da se je strateška vojaška stvarnost v celoti preoblikovala, saj so vojaške organizacije prisiljene obvladovati različne in pogosto spreminjajoče se grožnje. V današnjem času morajo vojaki delovati v celotnem spektru operacij, kar pomeni, da vojaška enota lahko na primer deluje v urbanem okolju ali načrtuje zasedo, nato se pa uro pozneje spoprijema z zagotavljanjem humanitarne pomoči. Skratka, srečujejo se s t. i. hibridnimi grožnjami, ki so posebne, kajti čeprav imajo te grožnje široko svetovno razsežnost, so temeljito vključene v lokalno prebivalstvo, v katerem danes delujejo oborožene sile, in zahtevajo medsebojno sodelovanje z lokalnimi, civilnimi ter vojaškimi silami. Globalna razsežnost pride še dodatno do izraza ob delovanju množičnih medijev, ki prek najrazličnejših kanalov in socialnih omrežij vplivajo na politiko in tudi na različne mednarodne institucije. Vojaški vodje se morajo najpogosteje v trenutku odločiti in posledice takih odločitev imajo lahko uničujoče učinke na že vzpostavljena razmerja in odnose s civilno populacijo ali pa celo povzročijo mednarodne incidente s hudimi posledicami (Kark, Presler, Tubi, 2016, str. 161–163). Ti vodje so lahko na zelo nizki ravni v vojaški hierarhiji in že leta 1999 je ameriški general Charles C. Krulak uvedel izraz strateški desetnik (*strategic corporal*) in v svojem prispevku z naslovom *The Strategic Corporal: Leadership in the Three Block War* podrobno opisal razsežnosti odločitev desetnika Hernandezza na eni od operacij v osrednji Afriki (Krulak, 1999, str. 16–21).

Nikakor ne smemo pozabiti, da lahko prav vsak vojak s svojim dejanjem povzroči strateške učinke in vodje se morajo tega dobro zavedati.

Na koncu je treba povedati, da se pri vojaškem vodenju odloča o človeških življenjih – življenjih pripadnikov lastnih enot in tudi nasprotnikov oziroma sovražnikov.

1.2 Sodobni izzivi vodenja

Vodenje je v nenehno spreminjajočem se okolju odvisno od sprememb in izzivov. Zagotovo imajo močan vpliv način razmišljanja novih, mlajših generacij, spreminjanje družbenih vrednotnih sistemov, spremenjeno varnostno okolje in tehnološki napredek. Teh trendov ni mogoče obravnavati kot ločena vprašanja. Njihovi soodvisni učinki bodo še naprej močno vplivali na vse oborožene sile, kulturo organizacije in tudi na to, kako se kaže vodenje posameznikov in organizacij. Izzivi so bili in bodo tudi v prihodnosti. Kljub družbenim spremembam in izzivom na področju vodenja se potreba po vojaških vodjih z močnimi osebnostnimi lastnostmi – značajem, integriteto in etiko – ne bo spremenila. V nasprotju z Brecljem in njegovo opredelitvijo sodobnih izzivov vojaškega vodenja (uveljavljanje vrednot; kohezija v vojaških enotah; motivacija vodenih; oblikovanje enote; razvijanje osebnostnih lastnosti; komunikacija s podrejenimi; pridobivanje, vzdrževanje in razvoj kompetenc; nove filozofije vodenja in poveljevanja – poveljevanje na podlagi poslanstva itn.) (Breclj, 2007, str. 47) bomo opredelili le tri sodobne izzive, katerih (ne)razumevanje in vedno večje pojavljanje v praksi lahko pomeni pomembno prednost za vsakega vodjo pri vodenju. Namen tega poglavja ni podrobna razčlenitev teh treh izzivov, temveč le osvetlitev nekaterih opredelitev, zaradi katerih je treba

tem izzivom že zdaj in tudi v prihodnje nameniti več pozornosti in obravnave. Se pa strinjamo z Brecljem, da je mogoče sodobne izzive vodenja deliti na več načinov – glede na ravni voditeljstva, na vrsto okolja in vrsto operacij, na dejavnike voditeljstva ter glede na splošno opredelitev izzivov sodobnega vojaškega voditeljstva (prav tam).

Sodobni izzivi, ki jih bomo za potrebe tega članka opredelili, so:

- sledenje,
- toksično vodenje,
- ženske kot vodje.

1.2.1 Sledenje

Sledenje je enako pomembna vloga kot vodenje. Je vloga, ki jo je treba prevzeti na določenem mestu in času. Tako v življenju kot v vojski je zelo malo priložnosti za vodenje – da si edini nosilec odločanja, vizije, usmerjanja in odgovornosti. Najpogosteje je še vedno nekdo, ki je v podporni vlogi odločevalca. Ta oseba je sledilec. In kot se pri vodenju uporablja termin voditeljstvo, se tudi pri sledenju enakovredno uporablja termin slediteljstvo. Menimo, da ta terminologija ni pravilna, saj je glagolnik od slediti sledenje in ne slediteljstvo ali sledilstvo.¹

Glede na trditev iz začetka tega podpoglavja bi pričakovali, da bo sledenje enako odmevno kot vodenje. Vendar je še vedno več pozornosti in proučevanja namenjenega vodenju kot sledenju. Treba je razumeti, da smo v vojski, tudi kadar smo na vodilnih položajih, vsi sledilci. Vodje na svoji poti ne smejo pozabiti na uporabo lastnosti in spretnosti, ki so se jih naučili kot dobri sledilci. Tako kot se od sledilcev pričakuje, da se bodo učili od vodij, mora enako veljati tudi v nasprotni smeri. Vodje, ki se učijo od sledilcev, postanejo učinkovitejši vodje.

Tako kot imajo dobri vodje svoje univerzalne dobre lastnosti, velja enako tudi za dobre sledilce. John S. McCallum v svojem članku navaja naslednje odlike dobrih sledilcev:

- razsodnost,
- delovna etika,
- kompetentnost,
- poštenost,
- pogum,
- diskretnost,
- lojalnost,
- upravljanje ega (McCallum, 2013, str. 6-9).

¹ *Besed slediteljstvo in sledilstvo Slovar slovenskega knjižnega jezika ne opredeljuje.*

Vojaški vodje lahko pričakujejo, da bodo vodili enote, katerih posamezniki imajo različne stile sledenja in celo predstavljajo različne stile v različnih okoliščinah. Vojaški vodje si morajo prizadevati, da vse svoje podrejene razvijejo v učinkovite sledilce in hkrati delujejo skladno z vrednotami.

Kot pravi Sharma, je dobro vodenje pogoj za privrženost ljudi. Ko bodo sledilci ugotovili, da se vodja zavzema za njihove interese, mu bodo začeli slediti. Tako si bo vodja pridobil tisto najpomembnejše – njihovo zaupanje. Sledilcem je treba dati izzive in jim dovoliti, da rastejo. Zagotovo jim bo od časa do časa spodletelo, vendar se iz tega naučijo zmagati – zmaga je hitra pot do uspeha. Vodja mora svoje sledilce spodbujati, ne pa jih ovirati. Vodja bo samo toliko uspešen, kolikor bodo uspešni njegovi sledilci (Sharma, 2017, str. 82–88).

Upamo si trditi, da le dobri sledilci lahko postanejo uspešni vodje.

Glede na pomembnost razumevanja koncepta sledenja bi pričakovali, da bo ta vsebina v vojaškem izobraževanju in usposabljanju zastopana enako kot vsebine o vodenju. Ugotovili smo, da se v času nastajanja tega članka sledenje kot vsebina v programih vojaškega izobraževanja in usposabljanja pripadnikov SV praktično ne pojavlja. Zasedati jo je mogoče le v programu višjega tečaja za podčastnike in še to le kot eno od štirih učnih vprašanj pri temi Vojaško voditeljstvo in vodenje podrejenih, za katero je namenjenih dve uri predavanj in ena ura samostojnega dela slušateljev (Program višjega tečaja za podčastnike, 2015, str. 16).

Za uspešno spoprijemanje s sodobnim izzivom vodenja in zaradi povečanja učinkovitosti vodenja v SV je veliko več pozornosti treba nameniti poučevanju pripadnikov SV o sledenju in sledilcih. Ob naslednji evalvaciji in prenovi programov vojaškega izobraževanja in usposabljanja (v nadaljevanju VIU) predlagamo vključitev teh vsebin v vse programe t. i. kariernih tečajev, saj bodo le tako pripadniki dobili potrebna znanja na institucionalni ravni.

1.2.2 Toksično vodenje

Standardne opredelitve toksičnosti v kontekstu vodenja ni, saj so razumevanja o vedenju vodje oziroma nadrejenega subjektivna. Ker večina organizacijskih kultur v vojskah, podjetjih in politiki poudarja lojalnost vodji in ker je stopnja krutosti prisotna pri nekaterih visoko cenjenih vodjih tako v oboroženih silah, gospodarstvu in tudi politiki, je število toksičnih vodij v posamezni organizaciji lahko le približna ocena.

Doktrina vojaškega vodenja ameriške vojske, Army Doctrine Publication – ADP 6-22 Army Leadership, opredeljuje toksično vodenje kot eno od oblik negativnega vodenja. Toksično vodenje je kombinacija egocentričnih odnosov, motivacij in vedenj, ki imajo negativne učinke na sledilce, organizacijo in uspešnost realizacije nalog. Tak vodja nima občutka za druge ali za organizacijsko klimo, kar pripelje do kratkoročnih in dolgoročnih negativnih učinkov. Toksični vodja deluje z

napihnjenim občutkom lastne večvrednosti in akutne sebičnosti. Toksični vodje dosledno uporabljajo disfunkcionalno vedenje, da zavajajo, ustrahujejo, prisilijo ali nepošteno kaznujejo druge, da bi dobili tisto, kar si želijo zase (ADP 6-22 Army Leadership, 2012, str. 3).

V Britanski kopenski vojski so že leta 2009 razkrili, da imajo težave zaradi toksičnih vodij in sistemskih napak višjih častnikov (Harding, 2009, str. 14–16).

Draksler v svoji diplomski nalogi opredeli toksično vodenje kot »/.../ destruktivno, škodljivo obliko vodenja, ki osebam, podvrženim tej obliki vodenja, povzroča karierno in osebno škodo, krivice, občutek zapostavljenosti ali celo kršenje človekovih pravic. Enota, podvržena taki obliki vodenja, trpi moralno krizo, neučinkovitost in zastoj v razvoju ter okrnjeno raven pripravljenosti. Toksični vodja je oseba, ki izvaja toksično vodenje iz sebičnih vzgibov za potrebe lastne promocije in kariere na škodo podrejenih in enote. Njegov stil vodenja je škodljiv in ustvarja pogoje za nezdravo vzdušje« (Draksler, 2015, str. 13).

Lahko bi rekli, da toksične vodje zaznamujejo egoizem, materializem, premetenost, neetične odločitve in kontraproduktivno vedenje na delovnem mestu, prestopništvo in pomanjkanje integritete. Njihove odločitve so sebične, maščevalne, goljufive in lažnive.

Najpomembnejši prvi korak pri prepoznavanju toksičnega vodenja je prepoznavanje vodenja, značilnosti in simptomov. Kot navaja J. E. Box v svojem raziskovalnem projektu *Toxic Leadership in the Military Profession*, lahko toksičnega vodjo prepoznamo po naslednjih vedenjih ali lastnostih:

- mikromenedžer,
- pretendent,
- egocentrik (Box, 2012, str. 6–9).

Toksično vodenje in visoka raven samozavesti takega vodje se lahko hitro napačno razume in obravnava kot močno in pozitivno vodenje. Vendar vodenje ni tekmovanje v priljubljenosti. Temelj vodenja so ljudje. Ljudje bodo najverjetneje sledili nekemu, ki jim je všeč in ga spoštujejo.

SV se očitno spopada s krizo vodenja, kar dokazujejo tudi rezultati raziskave percepcije in motivacije v desetletnem obdobju profesionalizacije, ki je bila narejena leta 2014. Z vidika vodenja je zaskrbljujoče, da so anketiranci izrazito negativno ocenili: zaupanje pripadnikov v SV in poveljujoče, ustrezno vodenje in odnose, poštenost in pravičnost, način vodenja, ki upošteva vsakega od zaposlenih, pohvale za opravljeno delo, ustrezno obveščanje, spodbujanje k osebnim dosežkom pri delu, vsebino dela, ki jo je treba opraviti, sprejemanje odgovornosti za opravljeno delo, priznanja in pohvale ter najbolj negativno zaznan element motivacije – napredovanje in priznavanje delovnih izkušenj in znanja, zmanjševanje občutka, da se vloga

posameznika v sistemu, njegovo znanje in izkušnje, ne cenijo dovolj (Rupar, 2014, str. 36–41).

Na krizo vodenja v SV, predvsem z vidika zaznavanja toksičnega vodenja, opozarja tudi Kalič, ki pravi, da se neželjeno voditeljstvo v realnosti pojavlja v različnih pojavnih oblikah, kar podkrepi z izjavami intervjuvancev, ki so sodelovali v intervjuju ob pisanju njegove zaključne naloge. Strinjamo se z njegovo navedbo, da se »SV v preteklih nekaj letih sooča z izrazito neugodnimi vplivi, ki ne omogočajo optimalnega okolja za razvoj dobrega voditeljstva. Zato se je organizacijska kultura deformirala in na površje je prišlo kar nekaj pojavov neželenega voditeljstva. Deformirana organizacijska kultura ustvarja nove toksične poveljnike in ti nadaljujejo deformacijo organizacijske kulture« (Kalič, 2018, str. 51–53).

Glede na vedno večjo krizo vodenja v SV in javna razkritja imen toksičnih vodij in s tem povezanih odpustov v ameriški in britanski vojski bi bilo pričakovati, da bo ta vsebina našla svoje mesto v vojaškem izobraževanju in usposabljanju v SV. Ugotovili smo, da se vsebine o toksičnem vodenju v programih vojaškega izobraževanja in usposabljanja pripadnikov SV ne pojavljajo.

Za uspešno spoprijemanje s tem sodobnim izzivom vodenja in zaradi povečanja učinkovitosti vodenja v SV je treba nameniti veliko več pozornosti celovitemu ozaveščanju pripadnikov SV o toksičnem vodenju, kar vključuje odkrite pogovore v obliki okroglih miz in tudi spodbujanje za pisanje strokovnih člankov. Ob naslednji evalvaciji in prenovi programov VIU predlagamo vključitev teh vsebin v vse programe t. i. kariernih tečajev, saj bodo le tako pripadniki SV dobili potrebna znanja na institucionalni ravni.

1.2.3 Ženske kot vodje

V primerjavi z moškimi vodji je referenčna točka za dobro vodenje nezadostno opredeljena za ženske vodje. Tradicionalne in konkretno opredeljene vloge spolov v družbi so vplivale tudi na raziskave in ugotovitve² o vlogi žensk kot vodij — vlogi, ki je ločena od stereotipnih vlog žensk. Tako je bilo za žensko že precej težko doseči najprej položaj vodje, nato pa se je morala boriti še za sprejem in vključenost kot vodja. Ironično je, da je bila tako v konservativnih kot liberalnih kulturah prisotnost žensk na vplivnih položajih, položajih moči in vodstvenih položajih vse prej kot zaželena. Toda tudi ta stereotip se spreminja tako v gospodarstvu kot negospodarstvu. Vojska ni nobena izjema. Ženske simbolizirajo enotnost in sodelovanje. So ključnega pomena za preživetje. Ženske se nenehno razvijajo in dosegajo nove mejnike v širokem spektru človeških dejavnosti v sodobnem času.

² Glej »A Global Look at Psychological Barriers to Women's Progress in Management«. *Journal of Social Issues*, 57(4), str. 675–688 ter Prime, J. L. in Carter, T. M. (2009). *Women »Take Care,« Men »Take Charge«: Managers' Stereotypic Perceptions of Women and Men Leaders. The Psychologist-Manager Journal*, 12, str. 25–49.

Pomembnost žensk kot vodij se kaže predvsem v opredelitvah, ki so različne od moških vodij. Navajamo le nekatere, ki so opisane v prispevku *Women in Leadership*. Ženske vodje uporabljajo predvsem transformacijski stil vodenja v primerjavi z moškimi vodjem in delujejo kot vzor za svoje podrejene. Navdihujejo svoje sledilce in namenijo veliko časa njihovem mentoriranju in osebnostnemu razvoju. Ženske vodje poudarjajo timsko delo in verodostojno komunikacijo kot ključ do uspeha. Za večino ženskih vodij vodenje ni namenjeno le doseganju organizacijskih ciljev, temveč transformaciji svojih sledilcev v boljše ljudi. Ženske vodje se vedno osredotočajo na dokončanje nalog v določenih rokih. Z operativnega vidika je pravočasno zaključevanje dnevnih nalog zelo pomembno, da se zagotovi nemoteno delovanje organizacijske enote. Sodelovalno delo z drugimi je tipična žensvena značilnost. Ženske vodje vedno spodbujajo sodelovanje in interakcijo med sledilci. Pomembno je, da vsi sledilci jasno razumejo svoje vloge in odgovornosti, sicer lahko to pripelje do odvečnega dela. Ženske vodje so pogosto participativne in imajo demokratičen stil vodenja. Zdi se, da prezrejo stil *poveljevanja in kontrole*, ki ga izvajajo moški vodje. Ženske pogosto posredno sporočajo svoja pričakovanja glede določene naloge in omogočajo več maneverskega prostora pri doseganju cilja. Včasih to pomaga sledilcem bolje uporabiti svoje znanje in spretnosti za dokončanje naloge, vendar je to lahko tudi pomanjkljivost, če dodeljena naloga zahteva od vodje, da ima neposredno komunikacijo s sledilci. V primerjavi s svojimi moškimi kolegi se ženske vodje pogosto zdijo skromne ali tihe glede lastnih dosežkov. Pogosto so zadržane pri samopromociji. Vendar je zelo pomembno, da se ženske vodje naučijo, kako se promovirati s svojimi dosežki in rezultati. Če drugi ne vedo in ne opazijo, česa so zmožne, ne morejo prepoznati njihovih vodstvenih lastnosti. Ženske vodje so bolj nagnjene k pozitivnemu pogledu na dogodke in ves čas ostajajo optimistične. Zaradi te lastnosti ženske vodje ob mnogih priložnostih dosegajo boljše rezultate in razvoj dogodkov. Optimizem namreč vodi v razvoj zaupanja. Ženske vodje kažejo več samozavesti in zaupanje v sledilce. To jim omogoča, da pridobijo podporo sledilcev, ki jim v zameno pomagajo pri doseganju uspehov (Women in Leadership, 2017, e-vir).

Ženske igrajo več vlog v družbi in so začele vstopati v nekdanje tipično rezervirane (vodstvene) vloge moških. Ženske vodje veliko prispevajo v organizacijah, ker mislijo in se vedejo drugače kot moški. Ugotavljamo, da imata oba spola pri vodenju svoje osebne prednosti. Moški uporabljajo več individualnih odločitvenih in kontrolnih korektivnih ukrepov, ženske pa več participativnega odločanja in navdiha za sledilce.

Northouse navaja, da spodbujanje različnih skupin žensk v vloge vodij ne bodo le pripomogle k bolj reprezentativnim institucijam, podjetjem in vladam, temveč lahko prispevajo tudi k bolj etičnim, produktivnim, inovativnim in finančno uspešnim organizacijam, ki izkazujejo višje ravni kolektivne inteligence in so manj obremenjene s konflikti (Northouse, 2016, str. 409).

Zanimivo, da je šele 25. oktobra 2018 britanski obrambni sekretar Gavin Williamson izjavil, da so od tega datuma naprej vse vojaške dolžnosti v Britanski kopenski vojski *odprte* tudi za ženske.³ Zelo pomembna pa je tudi izjava poveljnika Britanske kopenske vojske generala Patricka Sandersa, da je kar nekaj najboljših vojakov in obetavnih častnikov, ki jih pozna, prav žensk. Pravi tudi, da bo pehota v vojni učinkovitejša, če bodo v njej združeni najboljši talenti, ki jih premorejo v državi – moški in ženske.⁴

Glede na vedno večji porast žensk v vlogah vodij, tudi v SV, bi bilo pričakovati, da bo tej vsebini v vojaškem izobraževanju in usposabljanju namenjene več pozornosti. Ugotovili smo, da programi vojaškega izobraževanja in usposabljanja pripadnikov SV vsebujejo le teme, povezane s človekovimi pravicami, upravljanjem različnosti (predvsem kulturne) in diskriminacije (vsesplošne). Konkretnih vsebin o prednostih ženskih vodij v programih ni, niti ni vsebin s t. i. *Gender perspective*⁵ v oboroženih silah, kar nalaga tudi Natova Bi-SC Direktiva 040-001⁶ o integraciji UN resolucije 1325.⁷ V Natovi Bi-SC Direktivi 040-001 je predstavljeno, da morajo vsi pripadniki Nata biti usposobljeni iz vsebin UN resolucije 1325 in z njo povezanimi resolucijami.

Za uspešno spoprijemanje s sodobnim izzivom vodenja in zaradi povečanja zavesti o koristih ženskih vodij v SV je treba veliko več pozornosti o tej tematiki nameniti poučevanju pripadnikov SV. Ob naslednji evalvaciji in prenovi programov VIU predlagamo vključitev teh vsebin v vse programe t. i. kariernih tečajev, saj bodo le tako pripadniki SV dobili potrebna znanja na institucionalni ravni.

2 VODENJE V SLOVENSKI VOJSKI

Vodenje v SV je večnivojski, kompleksen in predvsem nedorečen fenomen. Opredelimo ga lahko v širšem in ožjem smislu. Za namen tega članka bomo za vodenje v širšem smislu uporabljali termin *vodenje organizacije*, za vodenje v ožjem smislu pa termin *vodenje posameznika*. Prvi termin je bolj tesno povezan s pojmi, kot so usmerjanje, nadzor, odločanje, upravljanje itn. Drugi termin pa se navezuje na vplivanje, razvoj, treniranje, mentoriranje in kontrolo. Na podlagi navedenega je

³ Dosegljivo na <https://www.army.mod.uk/news-and-events/news/2018/10/women-in-ground-close-combat-roles/>.

⁴ Dosegljivo na <https://www.army.mod.uk/news-and-events/news/2018/10/women-in-ground-close-combat-roles/>.

⁵ *Gender perspective – integracija načela enakosti spolov kot strategija za to, da skrbi in izkušnje žensk in moških postanejo celovita razsežnost oblikovanja, izvajanja, spremljanja in vrednotenja politik, programov in vojaških operacij* (https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_101372.htm).

⁶ *Cilj te direktive je prevesti politično usmeritev in smernice za zagotovitev učinkovitega izvajanja Resolucije Varnostnega sveta Združenih narodov (RVSN) 1325. Dosegljiva na https://www.nato.int/issues/women_nato/2017/Bi-SCD_40-1_2Rev.pdf.*

⁷ *Resolucija 1325 je bila prvi formalni in pravni dokument Varnostnega sveta, ki je zahteval, da stranke v konfliktu preprečijo kršitve pravic žensk, podprejo udeležbo žensk v mirovnih pogajanjih in obnovi po konfliktu ter zaščitijo ženske in dekleta pred spolnim nasiljem v oboroženih spopadih. Prav tako je kot prva resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov izrecno omenila edinstven učinek konflikta na ženske* (https://en.wikipedia.org/wiki/United_Nations_Security_Council_Resolution_1325).

pomembno, da posameznike vodimo in organizacijo upravljamo. Razlika je občutna in pomembna.

Zaradi velikega obsega nalog in pristojnosti vseh deležnikov pri vodenju SV se bomo v tem članku podrobneje posvetili ureditvi pristojnosti ministra za obrambo in vrhovnega poveljnika obrambnih sil.

Vodenje organizacije SV je določeno v Zakonu o obrambi in številnih drugih zakonskih in podzakonskih aktih. SV deluje znotraj Ministrstva za obrambo in Generalštab SV predstavlja organ v sestavi tega ministrstva.

42. člen Zakona o obrambi (v nadaljevanju ZObr) določa naslednje naloge in pristojnosti ministra za obrambo:

»(1) Minister prek generalštaba odreja potrebne razvojne, organizacijske, tehnične in druge ukrepe ter usmeritve, ki jih izvršujejo načelnik generalštaba in podrejeni poveljniki. Poveljniki so ministru odgovorni za izvajanje teh ukrepov in usmeritev prek svojih nadrejenih.

(2) Minister določa planiranje in opremljanje, vrsto oborožitve in druge vojaške opreme, ki jo uporablja vojska, organizacijo materialne in zdravstvene oskrbe, programe usposabljanja, vojaškostrokovno literaturo, izdaja strokovna navodila in ureja druga upravna in strokovna vprašanja organizacije ter dela vojske.

(3) Minister po predhodnem mnenju predsednika republike določa generalštabu praviloma letne usmeritve za načrtovanje operativnih, materialnih in organizacijskih priprav za uporabo vojske.«⁸

Ugotavljamo, da je minister za obrambo kot politični funkcionar pomembna oseba pri vodenju vojaške organizacije in to dejavnost izvaja s predpisi in akti vodenja, kot so smernice, obvezne usmeritve, odredbe, pravila in navodila. Tako preoblikuje politične odločitve v operativne naloge vojaške organizacije. Posebej je določeno, da pravila službe, kot akt vodenja, izdaja vlada. Akti vodenja se izdajajo v pisni obliki in so obvezni za vse, na katere se nanašajo (ZObr, 46. člen).

V sistemu vodenja obrambe države in tudi vodenja organizacije se pojavljajo še državni zbor, vlada in predsednik republike.

Najmanjšo vlogo pri vodenju SV ima predsednik države. Le na predlog vlade lahko odloči o uporabi SV, uvedbi delovne in materialne dolžnosti ter splošni mobilizaciji v izrednem stanju, če se državni zbor ne more sestati. Na enak način lahko razglasi izredno ali vojno stanje in sprejema uredbe z zakonsko močjo, ki se nanašajo na obrambo (ZObr, 83. člen). Ne smemo pozabiti, da je predsednik države, skladno z

⁸ ZObr, 42. člen.

Ustavo Republike Slovenije, vrhovni poveljnik obrambnih sil, kar je paradoksalno stanje, ki zahteva ustrežnejšo ureditev pristojnosti in odgovornosti vrhovnega poveljnika obrambnih sil do SV.

Na dvoumno opredelitev pristojnosti vrhovnega poveljnika, pristojnosti vlade in ministrov, razmerja med njimi in odnose znotraj obrambnih sil pri vodenju, še posebej pa nadzorno funkcijo državnega zbora, določeno z ustavo, je argumentirano opozoril že prvi predsednik samostojne Republike Slovenije Milan Kučan leta 1993. V pismu državnemu zboru je izrazil svoje mnenje o predlogu Zakona o obrambi in v več kot 20 konkretnih predlogih nedvoumno nakazal ustrežnejšo zakonsko ureditev pristojnosti in odgovornosti vrhovnega poveljnika obrambnih sil, ministra, vlade in državnega zbora.

Med drugim je glede vodenja predlagal:

»Minister za obrambo naj po zakonski določbi uresničuje usmerjanje vojske z izdajanjem pravilnikov, navodil in drugih izvedbenih predpisov za izvajanje zakona ter z dajanjem usmeritev za razvoj, opremljanje, priprave, materialno in finančno poslovanje in za druge zadeve iz svoje pristojnosti. Zakon naj določi, da predsednik republike kot vrhovni poveljnik lahko prenese določene zadeve vodenja na ministra za obrambo. Tudi taka ureditev bi se razlikovala od sedaj predloženega zakona, ki vodenje v celoti prenaša na ministra za obrambo. Po sedanjih ureditvi je bilo mogoče prenesti določene zadeve vodenja, ne pa tudi poveljevanja, na ministra za obrambo in je to predsedstvo republike tudi storilo« (Mnenje predsednika republike in vrhovnega poveljnika o predlogu zakona o obrambi, e-vir).

Tudi iz njegove argumentacije je mogoče potrditi ugotovitev, da je vodenje organizacije (SV) v celoti preneseno na ministra za obrambo, ki to izvaja s predpisi in akti vodenja. Kljub nekajkratnemu noveliranju ZObr te neustrezne zakonske ureditve niso bile urejene v luči predlogov takratnega predsednika države. Med drugim na neustrezno zakonsko ureditev na področju vodenja vojske opozarja tudi Obrulj v svoji doktorski disertaciji (Sodobni vidiki inšpekcijskega nadzora na obrambnem področju, Obrulj, 2014).

Ko govorimo o vodenju posameznika v vojaški organizaciji, se poleg zavednega in nezavednega vplivanja srečamo s posebno obliko vodenja, in sicer s poveljevanjem.

2.1 Poveljevanje

V praksi se pogosto mešata besedni zvezi vodenje in poveljevanje ter poveljevanje in kontrola. Kot navaja Obrulj, je koncept vodenja in poveljevanja po osamosvojitvi izhajal iz vojaškega sistema Teritorialne obrambe. »Vodenje je predstavljalo organizirano dejavnost, ki je sestavljena iz neprekinjenih priprav, organiziranja in kontrole izvajanja aktivnosti z namenom, da dosežemo svoj cilj. Poveljevanje je bila posebna oblika vodenja, ki se uporablja na področju vojaških dejavnosti, in se je kazalo v:

- koncentraciji pravic ene osebe pri odločanju (poveljnik),
- specifičnem načinu delovanja in obnašanja v medsebojnih odnosih (nadrejeni – podrejeni, ukazi),
- osebni odgovornosti za dejanja (moralno, materialno, kazensko).

Načela vodenja in poveljevanja so bila: enotnost, trajnost, dinamičnost, prožnost, učinkovitost, varnost« (Obrulj, 2014, str. 86).

Tako kot vodenje, se tudi za poveljevanje uporablja širši in ožji kontekst.

»V širšem smislu razumemo s poveljevanjem obliko vodenja, ki je prisotna v tistih organizacijah, v katerih obstaja med nadrejenimi in podrejenim poveljniški odnos. Gre za posebni model vodenja, ki se uporablja v razmerah, ki zahtevajo visoko stopnjo striktnosti. Tipična organizacija, v kateri je prisotno poveljevanje v širšem smislu, so oborožene sile oziroma vojaška organizacija, zato je termin poveljevanje, razumljen v širšem smislu, sopomenka za termin vojaško vodenje in management.

V ožjem smislu pa razumemo s poveljevanjem fazo procesa vodenja, ki sledi organiziranju in s katero se dodeljujejo naloge podrejenim. Tudi v tem primeru se termin poveljevanje uporablja predvsem v zvezi z vojaškim okoljem, zato je poveljevanje faza vojaškega vodenja in kot termin sopomenka za ukazovanje« (Lubi v Obrulj, 2014, str. 87).

Vojaška doktrina opredeljuje poveljevanje kot pristojnost, ki jo imajo poveljniki na podlagi zakona. Obsega pa načrtovanje, organiziranje, vodenje in kontrolo dodeljenih sil. Poveljevanje uvršča v eno izmed sedmih bojnih funkcij in kot temeljno načelo postavlja enotnost poveljevanja. To pomeni, da je samo en poveljnik tisti, ki je pristojen in odgovoren (Furlan et al., 2006, str. 63–64).

Greene opozarja na nevarnost deljenega poveljevanja v nekaj zgodovinskih primerih. Tako je na primer Hanibal porazil Rimljane v bitki pri Kanah. Poleg uporabe nove formacije svojih enot (v obliki polmeseca) je Hanibal dobro vedel, da imajo Rimljani težave pri poveljevanju. Namreč, poveljevanje nad rimsko vojsko sta si delila dva tribunala, ki se nista mogla zediniti glede načina spopada s Hanibalovo vojsko. Posledice so bile katastrofalne. Naslednji primer je skoraj dva tisoč let pozneje, ko je pruski kralj in vojskovodja Friderik Veliki uspešno zmagoval v sedemletni vojni deloma tudi zato, ker je sprejemal odločitve veliko hitreje kot generali na nasprotni strani, saj so se morali o vsem prej posvetovati. Tudi v vietnamski vojni je enotnost poveljevanja, ki jo je uveljavljal severnovietnamski general Vo Nguyen Giap, pomenila veliko prednost pred ameriškimi silami, katerih strategije in ukaze so ustvarjale množice politikov in generalov. Za podkrepitev pomembnosti enotnosti poveljevanja pritrjuje Napoleonov rek, da je boljši en slab general kot dva dobra (Greene, 2006, str.186–187).

Poveljevanje v SV je določeno v Zakonu o obrambi in drugih zakonskih in podzakonskih aktih. Zakon o obrambi določa temeljna načela poveljevanja v SV. Tako je za najvišji vojaški strokovni organ za poveljevanje z vojsko določen Generalštab SV (ZObr, 39. člen).

Poveljevanje v SV se izvaja z akti poveljevanja, kot so direktive, odločitve, načrti, ukazi ali povelja. Vsi akti, razen povelj, se praviloma izdajajo v pisni obliki (ZObr, 46. člen).

Poveljevanje v SV izvajajo poveljniki z akti poveljevanja. Pravila službe v SV opredeljujejo, da je poveljnik vojaška oseba, ki opravlja poveljniško dolžnost in ima pristojnost poveljevanja. Prav tako imajo pristojnost poveljevanja vojaške osebe na vodstvenih položajih v poveljstvih, enotah in zavodih (Pravila službe v SV, 8. točka).

Pomembno vlogo pri poveljevanju ima vojaška disciplina, ki pomeni »/.../ brezpogojno, natančno, pravilno in pravočasno izpolnjevanje vojaških dolžnosti v skladu s predpisi, pravili službe ter akti vodenja in poveljevanja« (Pravila službe v SV, 7. točka). Disciplina je naučeno vedenje in je veliko več kot le slepa poslušnost. Uspešen vodja je tisti, ki doseže, da njegovi podrejeni disciplino ponotranjijo in se ji ne podrejujejo samo zaradi strahu pred avtoriteto. Tako bodo vojaki ohranjali red in povezanost med seboj tudi takrat, ko njihov nadrejeni ne bo prisoten. Disciplina pomeni postavljanje naloge enote pred lastne želje. Disciplina je bistven del bojevniškega etosa. Če vojaška disciplina in reševanje problemov v okviru sistema poveljevanja in kontrole ne potekata pravočasno ter enotno, se začnejo poveljujoči pri vsakodnevnem poveljevanju in kontroli srečevati z nezaupanjem, ki vpliva na tveganje in varnost.

Strinjamo se z Obruljem, ki navaja, da se z vojaško disciplino vzpostavi urejen sistem sporazumevanja, določijo se pravila, kaj je dopustno in kaj nedopustno vedenje, oblikuje se delovna klima in z njo morala. Ob vzpostavljeni ustrezni vojaški disciplini se zagotovijo zadovoljstvo med pripadniki in varno ter dosledno opravljanje nalog. Treba se je zavedati, da v vojski neupoštevanje vojaške discipline lahko pomeni razliko med življenjem in smrtjo (Obrulj, 2011, str. 52–53).

Ugotavljamo, da so poveljniška razmerja od načelnika Generalštaba SV do podrejenih poveljnikov ustrezno urejena, se pa zagotovo pojavlja dvom o ustrezno urejenem razmerju vrhovnega poveljnika do načelnika Generalštaba SV oziroma nasploh o pristojnostih in odgovornostih vrhovnega poveljnika – podobno, kot smo navajali v poglavju o vodenju. Po ustavi je predsednik republike vrhovni poveljnik obrambnih sil, kar pomeni, da poveljuje oboroženim silam. Vrhovni poveljnik je odgovoren ne le za tisto, kar je storil, ampak tudi za tisto, kar je opustil, kar ni preprečil. V tem trenutku zakonsko določene pristojnosti na področju obrambe ne uresničujejo ustavne funkcije vrhovnega poveljnika z vidika zagotavljanja podrejenosti vojske civilni državi, preglednosti odnosov med državo in njenimi organi, to je med državnim zborom, vlado, ministrom za obrambo, predsednikom republike in vojsko.

Strinjamo se z Ribaričem, ki v Komentarju ustave RS navaja, da poveljevalna veriga od vrhovnega poveljnika navzdol ni opredeljena. Ker je po ustavi predsednik republike odgovoren za opravljanje svoje funkcije v celoti, je zaradi take zakonske (ne)ureditve funkcije vrhovnega poveljnika odprto vprašanje odgovornosti predsednika republike kot vrhovnega poveljnika (KURS, str. 827).

Nedorečenost pristojnosti vrhovnega poveljnika⁹ je izpostavil tudi aktualni predsednik republike Borut Pahor v enem izmed intervjujev v času volilne kampanje. Jasno je povedal, da pristojnosti v zakonu niso razčiščene. Ugotavlja, da bi predvsem v vojni te ustavne (in zakonske) nejasnosti povzročile veliko škodo (Pahor vs. Šarec: Kaj bi dodala in kaj odvzela funkciji predsednika republike?, e-vir).

Po vstopu Slovenije v zvezo Nato¹⁰ se namesto koncepta vodenja in poveljevanja začne uporabljati koncept poveljevanje in kontrola. Gre za dve med seboj tesno povezani funkciji, ki poveljniku omogočata usmerjanje in nadzor delovanja podrejenih poveljstev in enot. Poveljniki ne morejo učinkovito izvajati poveljevanja brez kontrole. Nasprotno pa kontrola nima funkcije brez poveljevanja, saj jo ta osredotoča. Poveljevanje in kontrola sestavljata nedeljiv sistem, katerega osnovni cilj je uspešno opravljena naloga. Vojaška doktrina opredeljuje sistem poveljevanja in kontrole¹¹ (Command and Control-C2) kot sistem, ki poveljniku omogoča pravočasno in pravilno odločanje, dodeljevanje virov in nalog, usklajevanje bojnih funkcij ter vodenje in kontrolo delovanja s katere koli točke na bojišču (Furlan et al., 2006, str. 63).

Poveljevanje in kontrola ni le enosmerni proces, ampak gre za večsmerno delovanje in komuniciranje, saj na poveljnika vplivajo tako nadrejeni in sodelavci na isti ravni kakor tudi podrejeni s povratnimi informacijami. Tako, kot se stili vodenja gibajo od zelo avtoritativnih do zelo demokratičnih, tudi poveljevanje na isti premici poteka od podrobnega poveljevanja (Detailed Command) do poveljevanja na podlagi poslanstva (Mission Command¹²).

Skladno s tehnološkim razvojem sofisticiranih sistemov in glede na namembnost določenih nalog, ki jih vojska lahko opravlja, se v praksi pojavljajo številni izpeljani izrazi, ki poudarjajo različne vidike, uporabo in poddomene sistema poveljevanja in kontrole.

⁹ Več v doktorski disertaciji *Sodobni vidiki inšpekcijskega nadzora na obrambnem področju*, Obrulj, 2014, in v *Mnenju predsednika republike in vrhovnega poveljnika o predlogu zakona o obrambi*, <http://www.bivsi-predsednik.si/up-rs/2002-2007/bp-mk.nsf/dokumenti/03.12.1993-92-97>.

¹⁰ *Nato definira poveljevanje in kontrolo v krovnih doktrinarni publikaciji AJP I-0.*

¹¹ *V SV uporabljamo kratico PINK.*

¹² *Več v *Sodobni vojaški izzivi »Poveljevanje z namero in Slovenska vojska«*.*

Sklep Prizadevanja na kadrovske področju v SV je treba usmeriti v zagotavljanje kakovostnega in stabilnega vodenja ter kakovostnega izobraževanja. V prispevku smo pregledno in nedvoumno razložili pojem vodenje skupaj z vzroki, ki so in še vplivajo na razvoj in oblikovanje te pomembne prvine pri delu z ljudmi v vsaki organizaciji in vsakdanjem življenju. Menimo, da je glede terminološko nedvoumne opredelitve v SV treba namesto izraza voditeljstvo enotno uporabljati izraz vodenje (osebek je vodja in ne voditelj). Kot odločilno dejstvo v podporo tega rezultata raziskovanja navajamo, da je vodenje glagolnik od voditi in vodenje ni le položaj, temveč aktivnost. Drugi termin, ki smo ga opredelili, je sledenje (osebek je sledilec in ne sleditelj) – kot zrcalna podoba vodenja. Ugotavljamo, da so navedeni termini pomembni z vidika terminološke enotnosti tako pri poučevanju vsebinskega področja vodenja v vojaških šolah SV kot tudi pri uporabi v praksi v poveljstvih in enotah SV. Obravnavani trije sodobni izzivi vodenja so po našem mnenju tisti, ki zahtevajo veliko več pozornosti v procesu VIU in tudi v drugih, strokovnih, pristopih. Rezultati raziskovanja so pokazali, da se vsebine teh treh pomembnih sodobnih izzivov vodenja ne pojavljajo niti v programih VIU niti ne zasledimo objav strokovnih ali znanstvenih člankov, povezanih s to tematiko, v strokovnih publikacijah SV. Za uspešno spoprijemanje z obravnavanimi izzivi vodenja in zaradi povečanja učinkovitosti vodenja v SV je treba v programe kariernih tečajev vključiti vsebine, ki bodo vodjem na praktičnih primerih pokazale pozitivne in negativne segmente posameznega izziva. Strokovnjaki določenega področja morajo z objavo strokovnih člankov o teh izzivih bolj aktivno ozaveščati in posledično vplivati na vse pripadnike SV. Odkrito se je treba pogovarjati o razkritih primerih toksičnega vodenja v drugih vojskah in o izkušnjah pripadnikov SV, ki so tako obliko vodenja izkusili pri svojem delu. Okrogle mize, tematske delavnice, sestanki ipd. na vseh ravneh so odlična platforma za tovrstne debate in učenje iz izkušenj. Pomembni sta tudi ustrezna ureditev in vključenost vrhovnega poveljnika obrambnih sil, kot sta to opozorila že dva dosedanja predsednika republike. Že samo upoštevanje vsega naštetega bi pripomoglo k večji dorečenosti vodenja v SV.

Literatura

1. Ahmed, A., 2016. *A brief history of leadership through time*. Virgin, <https://www.virgin.com/entrepreneur/brief-history-leadership-through-time>.
2. Arhar, F., et al., 2010. *Komentar Ustave Republike Slovenije*. Kranj: Fakulteta za državne in evropske študije.
3. *Army Leadership, Army Doctrinal Publication 6-22*. (2012). Washington DC: Headquarters, Department of the Army.
4. Box, J., 2012. *Toxic Leadership in the Military Profession*. Carlisle: U.S. Army War College.
5. Brecelj, B., 2007. *Sodobni izzivi vojaškega voditeljstva*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. Brezovšek, M., in Kukovič, S., 2014. *Javno vodenje: sodobni izzivi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. Draksler, A., 2015. *Toksično vodenje v vojaški organizaciji*. Diplomsko delo. Maribor: Višja prometna šola.
8. Fairholm, M., 2015. *Defining Leadership*. GWU Center for Excellence in Municipal Management.
9. Furlan, B., et al., 2006. *Vojaška doktrina*. Ljubljana: Defensor.
10. Greene, R., 2006. *The 33 Strategies Of War*. ZDA: Penguin Group Inc.
11. Harding, T., 2009. *Officer attacks Army's 'toxic leadership'*. *The Telegraph*, Vol. 9, No. 1, str. 14–16.
12. Jazbec, G., 2015. *Priročnik Psihologija vodenja: Razvoj vodenja in enote ter njeno delovanje na misiji*. Ljubljana: Generalštab SV.
13. Kalič, F., 2018. *Neželeni pojavi vojaškega voditeljstva-študija primera SV. Zaključna naloga*. Maribor: Poveljniško štabna šola.
14. Kark, R., Presler, T., Tubi, S., 2016. *Paradox and Challenges in Military Leadership. V Leadership Lessons from Compelling Contexts (Monographs in Leadership and Management, št. 8) / Peus, C., Braun, S., Schyns, B. (ur.) Emerald Group Publishing Limited*.
15. Krulak, C., 1999. *The Strategic Corporal: Leadership in the Three Block War*. *Marines Magazine*, Vol. 16, No. 2, str. 16–21.
16. Maxwell, J., 1993. *Developing the leader within you*. ZDA: Thomas Nelson Inc. Publishers.
17. McCallum, J., 2013. *Followership: The other side of leadership*. *Ivey Business Journal*, Vol. 9, No. 3, str. 6–9.
18. *Mnenje predsednika republike in vrhovnega poveljnika o predlogu zakona o obrambi*, <http://www.bivsi-predsednik.si/up-rs/2002-2007/bp-mk.nsf/dokumenti/03.12.1993-92-97>.
19. Northouse, G., 2016. *Leadership: Theory and Practice (Seventh Edition)*, ZDA: Sage Publication, Inc.
20. Obrulj, V., 2014. *Sodobni vidiki inšpekcijskega nadzora na obrambnem področju*. Doktorska disertacija. Kranj: Fakulteta za državne in evropske študije.
21. Obrulj, V., 2011. *Paradigma vodenja in poveljevanja pri uveljavljanju vojaške discipline*. *Sodobni vojaški izzivi*, december 2011 – 13, št. 4, str. 48–66.
22. *Pahor vs. Šarec: Kaj bi dodala in kaj odvzela funkciji predsednika republike?*, 2017, RTVSLO, <https://www.rtvsllo.si/gremvolit2017/grem-volit/pahor-vs-sarec-kaj-bi-dodala-in-kaj-odvzela-funkciji-predsednika-republike/436929>.
23. *Pravila službe v Slovenski vojski*. Uradni list RS, št. 84/09.
24. *Program višjega tečaja za podčastnike*. MORS, številka 603-76/2016-8, z dne 6. 7. 2016.
25. Račnik, M., 2010. *Postani najboljši vodja*. Štore: Samozaložba.
26. Rutar, R., 2014. *Raziskava percepcije in motivacije v desetletnem obdobju profesionalizacije*. *Slovenska vojska*, št. 10, str. 24–39.

27. Sharma, R., 2017. *Modrost o vodenju meniha, ki je prodal svojega Ferrarija*. Tržič: Učila International.
28. *Sklepi strateškega pregleda obrambe*. (2017). *Slovenska vojska*, št. 1, str. 21–32.
29. *Slovar izrazov s področja managementa in sorodnih področij*. Slovenska akademija za management, <http://sam-d.si/izraz/leadership/>.
30. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, <https://fran.si/133/sskj2-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika-2/3714549/voditelj?View=1&Query=voditelj>.
31. *Ustava RS (URS)*. *Uradni list RS*, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121, 140, 143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90, 97, 99 in 75/16 – UZ70a.
32. *Zakon o obrambi (ZObr)*. *Uradni list RS*, št. 103/04 – uradno prečiščeno besedilo in 95/15.
33. *Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV)*. *Uradni list RS*, št. 68/07 in 58/08 – ZSPJS-I.
34. *Women in Leadership - introduction*. (2017). Tutorialspoint. https://www.tutorialspoint.com/women_in_leadership/women_in_leadership_introduction.htm.
35. Zupančič, D., 1996. *Umetnost vojne*. Ljubljana: Založba Amalietti.

OBLIKE KOLEKTIVNEGA SPOMINJANJA NA GENERALA MAISTRA

FORMS OF COLLECTIVE REMEMBRANCE OF GENERAL MAISTER

Povzetek V članku so analizirane javne oblike dediščenja spomina na generala Rudolfa Maistra na Ministrstvu za obrambo in v Slovenski vojski. Raziskano je, kako se v ikonografiji javno izpostavljenih umetniških del v fizični obliki, poimenovanih objektov in priznanj ter slovesnih ritualnih praksah odlikava Maistrova vojaška kariera. Na podlagi ovrednotenja najpogostejših javnih oblik spominjanja je narejen sklep, koliko je to stvarno kolektivno spominjanje, ki želi ohranjati ter spodbujati naklonjen odnos do slovenskega vojaškega strateškega vodja, zaslužnega, da je pomemben del slovenskega narodnostnega ozemlja del današnje Republike Slovenije.

Ključne besede General Rudolf Maister, vojaški strateški vodja, slovenska vojaška zgodovina, junaštvo, javne predstavitve.

Abstract The article provides an analysis of the public forms of inheriting the memory of General Rudolf Maister at the Ministry of Defence of the Republic of Slovenia and in the Slovenian Armed Forces. It investigates how Maister's military career is reflected in the iconography of publicly exposed works of art in a physical form, the naming of objects and recognitions, as well as in ceremonial rituals. Based on the evaluation of the most common forms of public remembrance, it provides a conclusion as to how tangible this collective remembrance actually is, which seeks to maintain and promote a favourable attitude towards this Slovenian military strategic leader owing to whom an important part of Slovenian national territory today forms a part of the Republic of Slovenia

Key words General Rudolf Maister, military strategic leader, Slovenian military history, heroism, public representations.

Uvod General Rudolf Maister je edina vojaška osebnost, po kateri je poimenovan slovenski državni praznik¹. Dan Rudolfa Maistra kot državni praznik v Sloveniji praznujemo od leta 2005, in sicer 23. novembra – v spomin na 23. november 1918, ko je Maister prevzel vojaško oblast v Mariboru. Državni praznik, poimenovan po generalu, je pomemben pokazatelj vrednosti za narod, ki mu jo slovenska družba priznava, saj državni prazniki odslikavajo, kaj je v neki državni skupnosti vrednostno in politično pomembno; ne nazadnje se je koledar državnih praznikov na Slovenskem skozi daljše obdobje in spremembe družbenih sistemov precej spreminjal. Kot utemeljuje Slavec Gradišnik, »koledarji v družbeni red in prakse skupnosti, ki so jim namenjeni, s ponavljanjem zapisujejo vrednote ›skupnega‹, materializirane na primer na spominjanje na mite o izviru skupnosti, odločilne dogodke in osebnosti« (2017, str. 10). Taškar Maistra v novinarskem članku o uvedbi treh novih praznikov leta 2005 navaja, da je bil Maister uporabljen kot »konstitutivni element državne teritorialne celovitosti« (2005, str. 2).

Ob osredinjenju na vprašanje, zakaj je general Rudolf Maister pomemben za slovenski obrambni sistem, se opiramo na trditev kulturnega antropologa Simoniča, da je bil general Rudolf Maister »prvi general v slovenski zgodovini, ki je pomembno vplival na oblikovanje slovenske države« (2021, str. 267). Gre torej za Slovenca z izjemno častniško kariero, ki je dokazal in opozoril na državotvoren pomen svojega poklica oziroma poslanstva. Kot ugotavlja Furlan, je »spoznal kritičnost trenutka za doseganje strateških nacionalnih ciljev – trenutka za akcijo, odgovor na razvijajočo se situacijo; akcijo, ki jo lahko izpelje samo vojaška organizacija« (2013, str. 79). Predpostavljamo, da gre pri dojetju generala Maistra kot vzornika v obrambnem sistemu za velik pomen dejstva, da je vojaška osebnost s celovitim pristopom (kot častnik in kot pogajalec s civilno oblastjo) izpeljala daljnosežen državotvoren projekt obranitve narodnostnega ozemlja v mejah novonastale države jugoslovanskih narodov in tudi v mejah prihodnje slovenske nacionalne države ter tako uresničila eno izmed poglavitnih ambicij naroda, ki je bil do takrat podrejen nemški strani.

Življenjska zgodba generala Maistra in njegovih zaslug za narod vsebuje tudi veliko spektakularnost, katere zelo očitna elementa sta gotovo drznost ob prevzemanju veliko večje odgovornosti od trenutne dolžnosti, samoiniciativno predlaganje napredovanja iz majorja v generala ter vizionarski izkoristek pravega zgodovinskega trenutka. O tem govori tudi Guštin: »Maister je svoj načrt dosledno izvajal, kljub temu, da so bili njegovi vojaški in civilni predpostavljeni drugače misleči. Prepričan je bil, da deluje v nacionalnem interesu. Imel je dovoljšnjo svobodo ukrepanja, ker je bila vojaška poveljevalna veriga še ohlapna in nedorečena. Njegovo vojaško razmišljanje in ukrepanje se je izkazalo za bolj učinkovito kot zaupanje v mirno

¹ *V Republiki Sloveniji se praznujeta še dva državna praznika, neposredno povezana z osebnostmi, zaslužnimi za narod, in sicer sta to slovenski kulturni praznik Prešernov dan in dan Primoža Trubarja. Generala Maistra ob Franceta Prešerna in Primoža Trubarja postavlja v posebnem pogledu tudi Partljič z izjavo: »Slovinci, ki smo doslej vse svoje mite le razbijali, imamo možnost, da poleg Trubarja ali Prešerna mitiziramo tudi Rudolfa Maistra« (2011, str. 28).*

rešitev« (2011, str. 34). Menimo, da tudi ta spektakularnost vsebuje veliko možnosti za ustvarjanje javnih oblik spominjanja na generala Rudolfa Maistra.

Ugotavljamo, da bi lahko generala Maistra na podlagi taksonomije heroizma, ki jo je naredil Zimbardo, uvrstili v podskupino političnih ali vojaških voditeljev.² Slednji navaja, da je za to podskupino junakov značilno, da vodijo narod ali skupino skozi težavno obdobje; pripomorejo k temu, da bi združili narod; so avtorji skupne vizije ter utelešajo lastnosti, ki so nujne za narodovo preživetje. Med njimi avtor navaja Abrahama Lincolna, Roberta E. Leeja, Franklina Roosevelta, Winstona Churchilla in Vaclava Havla. Kot grožnje, ki junakom te podskupine grozijo, pa omenja »atentat, razrešitev s funkcije, upor, načrtovane kampanje z namenom očrnitve in zaporno kazen« (2007, str. 468–471).^{3 4}

Obdobje stotih let, ki je minilo od zgodovinskega dejanja generala Maistra, je čas, po katerem ni več živih borcev, ki so se z njim bojevali, prav tako je verjetno živih še zelo malo ljudi, ki so ga osebno poznali. Družbene spremembe v tem obdobju so bile velike. Predvidevamo, da gre za časovno distanco, v kateri se lahko pogled na zaslužnega posameznika v širši skupnosti že izoblikuje in utrdi.

Namen prispevka je preučiti najpogostejše javne oblike spominjanja na generala Maistra znotraj Ministrstva za obrambo in Slovenske vojske ter na podlagi tega ugotoviti, katera dejstva iz njegovega življenja in delovanja ter katere značilnosti njegove vizualne podobe so v teh oblikah najizraziteje vsebovane. Zanima nas, ali te oblike spominjanja prikazujejo lik generala Maistra v celovitosti njegovega vojaškega in državniškega delovanja. Odgovoriti želimo tudi na vprašanje, ali gre pri teh oblikah za stvarno spominjanje nanj na podlagi objektivnega vedenja zaradi ohranjanja ter spodbujanja naklonjenega odnosa do tega znamenitega slovenskega vojaškega strateškega vodja, ali pa ima občudovanje njegove osebnosti morda že očitne značilnosti odnosa do absolutnega, mitiziranega junaka.

² Druge podskupine junakov, kot jih utemeljuje Zimbardo, so: vojaški in drugi junaki po dolžnosti z življenjskim tveganjem; civilni junaki, ki tvegajo svoje življenje; religiozne osebnosti; politično-religiozne osebnosti; mučeniki; pustolovci in odkritelji novih dežel; znanstveni izumitelji; človekoljubi; ljudje, ki premagajo svoj hendikep ali težavne okoliščine in postanejo zgled za druge; korporacijski junaki in »žvižgači« (2007, str. 468–471).

³ Poskus klasifikacije generala Rudolfa Maistra kot junaka je objavljen že v Pavšič, 2019, str. 47–48.

⁴ To ugotovitev potrjuje dejstvo, da so generalu Maistru v resnici grozili z atentatom. Pismo z grožnjo, da bo nanj izveden atentat, je namreč 23. maja 1921 na uredništvo lista *Ponedeljek* iz Gradca odposlal nekdanji častnik pri avstroogrskem 97. pehotnem polku (Tržaškem polku) Cheron. Urednik lista Milan Plut je posredoval pismo 12. junija 1921 Deželni vladi za Slovenijo. Iz Poverjenišva za notranje zadeve so 20. junija 1921 pisali policijskemu ravnateljstvu v Ljubljani, policijskemu komisariatu v Mariboru, komisariatom železniške in obmejne policije na Rakeku, v Mariboru in na Jesenicah, generalu Maistru in konzularnemu predstavništvu Kraljevine SHS v Gradcu. Na srečo se je pokazalo, da je grožnja neutemeljena (Arhiv Republike Slovenije 1).

1 PREDPOSTAVKE VREDNOTENJA POMENA GENERALA MAISTRA NA MINISTRSTVU ZA OBRAMBO IN V SLOVENSKI VOJSKI

Ob začetku raziskave smo si zastavili vprašanje, ali izkazana tradicija in način dediščenja spomina na generala Maistra v resnici kažeta na to, da je general Rudolf Maister vzornik pripadniku Slovenske vojske. Na tej podlagi lahko v nadaljevanju utemeljujemo, da gre pri dediščenju spomina na generala Maistra za tri razsežnosti, ki ga v vrednostnem sistemu slovenskega obrambnega sistema določajo za izjemnega. Te so: dosežen čin generala, njegovo vojaško delovanje pred prevratom in po njem (v bojih za slovensko severno mejo) ter vpliv na oblikovanje slovenske države in njeno ozemeljsko celovitost⁵ – z zadnjim je tudi obrambna oziroma vojaška dejavnost razumljena kot zelo pomembna za doseganje državotvornih interesov. Menimo, da mu te tri razsežnosti dajejo status junaka, kar se kaže tudi v javnih oblikah spominjanja.

1.1 Vojaška kariera Rudolfa Maistra pred prevratom

Kot piše Maistrov biograf Hartman, je Rudolf Maister (rojen 29. marca 1874 v Kamniku) šesti razred ljubljanske gimnazije uspešno opravil leta 1892, a jo je zapustil in nadaljeval šolanje v domobranski kadetnici (Landwehrkadettenschule) na Dunaju.⁶ Tam se je šolal od svojega 18. do 20. leta starosti⁷ (1998, str. 15).

Mladi kadet oziroma častniški namestnik je s činom praporščaka, ki ga je dobil 18. avgusta 1894, nadaljeval svojo vojaško kariero v domobranskem polku v Ljubljani, naslednje leto pa v domobranskem polku v Celovcu. 1. novembra 1895 je bil povišan v čin poročnika (Vojni arhiv Ministarstva odbrane Republike Srbije). Tega leta je bil spet premeščen v Ljubljano, kjer je opravljal različne naloge.⁸ V več kot desetih letih službovanja v Ljubljani je na številnih vajah dobro spoznal slovensko ozemlje. Vmes se je tudi izpopolnjeval, in sicer od 1. novembra 1896 do aprila 1897 v jezdarski (jahalni) šoli za pehotne oficirje v Ljubljani in leta 1903 ali 1904 pet tednov v armadni strelski šoli v Brucku na Leithi.⁹ V čin nadporočnika je bil povišan 1. maja 1900 (Vojni arhiv Ministarstva odbrane Republike Srbije). Ker je veljal za sposobnega, nadarjenega, bistrega, željnega pridobivanja novih znanj in trdnega značaja, so ga poslali na polletni študij od 1. decembra 1896 do konca maja 1907

⁵ Izraz uporabila Taškar (Delo, 2005, 2).

⁶ Domobranska kadetnica je bila edina vojaška ustanova, ki je vzgajala bodoče častnike za to avstrijsko vojaško formacijo (domobranstvo, deželna obramba ali Landwehr).

Oborožene sile Avstro-Ogrske so bile sestavljene iz vojske (Heer), mornarice (Marine), deželne obrambe – domobranstva (Landwehr) in črne vojske (Landsturm). Domobranstvo (kot druga bojna črta) je pomagalo vojski in skrbelo za obrambo v notranjosti države, izjemoma tudi za red in varnost v državi (Hartman, 1998, str. 15–16 in Glavan, 2018, str. 15).

⁷ Rudolf Maister je začel šolanje v domobranski kadetnici 17. avgusta 1892, končal pa ga je 17. avgusta 1894 (2006, str. 16).

⁸ Med drugim je bil orožar v četi in bataljonu, častnik na mestnem poveljstvu, uril je rezerviste.

⁹ Z uspešnim šolanjem na armadni strelski šoli se je usposobil za orožarskega častnika. V literaturi se ves čas navaja, da je bil na šolanju na armadni strelski šoli leta 1903, v personalnem kartonu generala Rudolfa Maistra pa lahko preberemo zapis, da je bil leta 1904 (Vojni arhiv Ministarstva odbrane Republike Srbije).

na častniško šolo 3. armadnega zbora v Gradcu. Uspešen zaključek tega šolanja je bil pogoj za povišanje v čin stotnika, kar se je uresničilo 1. maja 1910 (Vojni arhiv Ministarstva odbrane Republike Srbije). Danes smo prepričani, da mu je ob koncu prve svetovne vojne neposredno spoznavanje terenov na Štajerskem in Koroškem zelo koristilo v zgodovinsko pomembnem trenutku vzpostavljanja novih državnih mej po prvi svetovni vojni.

Nadporočnik Rudolf Maister je bil novembra leta 1908 kazensko¹⁰ premeščen k domobranskemu polku št. 18 v Przemysl v Galiciji,¹¹ kjer je leta 1912 postal poveljnik podčastniške šole, na vojaških vajah pa je zelo hudo zbolel¹² (Vojni arhiv Ministarstva odbrane Republike Srbije).

Po dopustu je bil premeščen iz domobranstva v črno vojsko (Landsturm)¹³. Tako je 1. novembra 1913 postal poveljnik črnovojniške izpostave v Celju, 7. decembra 1914 pa referent pri črnovojniškem okrožnem poveljstvu št. 26 v Mariboru. 21. junija 1916 so ga postavili za začasnega poveljnika okrožnega črnovojniškega poveljstva št. 26 v Mariboru, a je bil zaradi svojega odkritega podpiranja in delovanja za slovenstvo ter številnih pritožb nemško zavednega prebivalstva v Mariboru 8. marca 1917 premeščen v Gradec k črnovojniškemu okrožnemu poveljstvu št. 3 (Potočnik, 2008, str. 56). Med službovanjem v Gradcu so ga 1. maja 1917 povišali v čin majorja (Vojni arhiv Ministarstva odbrane Republike Srbije). Njegova visoka in izkazovana slovenska narodna zavednost je bila razlog za številne službene težave in disciplinske kazni.¹⁴ Po štirimesečni odsotnosti se je major Rudolf Maister spet vrnil v Maribor.¹⁵

1.2 Okoliščine ob povišanju majorja Rudolfa Maistra v generala s strani Narodnega sveta za Štajersko in njegov status generala

Pravnik in zgodovinar, nekdanji prostovoljec v boju za severno mejo Lojze Ude je zapisal, da je bil čas po koncu prve svetovne vojne tisti zgodovinski trenutek, ko je bilo treba hitro ukrepati za zavarovanje slovenskih narodnostnih mej (Arhiv Republike Slovenije 2). Narodna vlada Slovencev, Hrvatov in Srbov (SHS) v Ljubljani pa je bila glede severne slovenske meje naivno prepričana, da bo začrtana tako, kot bo to kot »antantna zaveznica« v družbi s Srbijo zahtevala (Arhiv Republike Slovenije 2).

¹⁰ Kot piše Glavan, naj bi bil vzrok za kazensko odločitev Maistrova narodna ozaveščenost (2018, str. 23).

¹¹ Kot še navaja Glavan, je prvih osem mesecev general Maister v Galiciji bival sam. Nato se je za njim preselila tudi njegova družina, vključno z materjo. (prav tam)

¹² Na zdravniškem pregledu so ugotovili, da je hud pljučni bolnik, zaradi vnetja rebrne mreže je bil devet mesecev na bolniškem dopustu. Tudi tukaj se srečamo z neskladjem podatkov med podatkom v personalni oziroma kadrovski mapi, v kateri je zapisano, da je bil na bolniškem dopustu devet mesecev, in v literaturi, ki navaja, da je bil šest mesecev na bolniškem dopustu (Hartman, 1998, str. 21, in Potočnik, 2008, str. 56).

¹³ Črna vojska (Landsturm) je v oboroženih silah Avstro-Ogrske kot tretja črta (zaledno) podpirala vojsko, mornarico in domobranstvo (Hartman, 1998, str. 15–16).

¹⁴ Povzeto po: Koblar. Slovenska biografija. Maister, Rudolf. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi340526/>. 30. 4. 2021.

¹⁵ Rudolf Maister je bil v konfinaciji v Gradcu od dva do tri mesece. Za vrnitev v Maribor se je moral zahvaliti dr. Antonu Korošču, ki je bil takrat predsednik Jugoslovanskega parlamentarnega kluba (Vojni arhiv Ministarstva odbrane Republike Srbije).

Ker Država SHS formalno mednarodnopravno ni bila priznana, Slovenci po vojni niso mogli nastopati kot »antantni zaveznik«. Vse, kar so storile zavezniške vlade, je bilo, da so »vzele na znanje državnopravno spremembo, ki je na jugu Avstro-Ogrske nastala 29. oktobra 1918« (Perovšek, 2006, str. 186).

Zadržanost Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani postane razumljiva ob upoštevanju splošne stiske slovenskega naroda ob koncu vojne in razpadu Avstro-Ogrske monarhije. Italija je na podlagi Londonskega sporazuma z dne 26. aprila 1915 začela zasedati slovenska ozemlja, čemur Država SHS ni mogla odkrito nasprotovati, saj je od antante pričakovala mednarodno priznanje, prek slovenskega ozemlja pa so se vračale na svoje domove množice vojakov razpadle avstro-ogrske vojske; treba je bilo poskrbeti za red in mir. K začetni zadržanosti Narodne vlade SHS so prispevali tudi splošna vojna naveličanost ljudi in njihovo hrepenenje po miru, še posebej vojakov, ki so bili v petem letu vojne (Guštin, 2006).

Prvi, ki je dal znak, da je nujna hitra akcija, ne pa pasivno čakanje na sklepe mirovne konference, je bil major in poveljnik 26. črnovojniškega okrožja v Mariboru Rudolf Maister, v literaturi poimenovan kot prvi prostovoljec v bojih za slovensko severno mejo v letih 1918/19 (Arhiv Republike Slovenije 3).

Tudi že pred generalom Rudolfom Maistrom so v različnih vojskah delovali Slovenci, ki so dosegli čin generala oziroma admirala.¹⁶ Menimo, da je treba natančno zapisati, general katere vojske je bil Maister. Kot navaja Grdina, ga je »Narodni svet za Štajersko¹⁷ ob osvoboditvi Maribora 1. novembra 1918 imenoval za generala brez natančnejše opredelitve častniške oziroma generalske stopnje« (2018, str. 77). »Še preden pa je bil njegov »veliki dan« končan, torej še 1. novembra 1918, je Narodni svet Rudolfa Maistra povišal kar za tri stopnje in ga imenoval za generala nove vojske Države Slovencev, Hrvatov in Srbov. Za to gesto pa jih je moral spodbosti kar sam, da bi z ustreznim činom v skladu z vojaškimi normativi lahko uspešno nastopal pri nemških častnikih. Mesec in pol kasneje se je z imenovanjem sprijaznila tudi ljubljanska vlada.

¹⁶ *Omenimo le nekaj avstroogrskih: kontraadmiral cesarske in kraljeve mornarice Otto Balzar, veliki admiral Anton Haus, baron in generalmajor August Blaha pl. Zahenringen, baron in generalmajor Alfred Klement, generalmajor Ferdinand Kopriva, generalmajor Viktor Krainz (Krajnc), baron in feldmaršalporočnik Janez Lavrič pl. Zaplaz, baron in feldmaršalporočnik Emil Linhart, mornariški generalni komisar Rupert Pivec, generalmajor Emanuel Piwetz, častni kontraadmiral Rihard Pogatschnigg (Pogačnik), generalmajor Janez Pregelj, kontraadmiral Anton Račič, baron in generalmajor Friderik Širca (skladatelj Risto Savin), baron in feldmaršal poročnik Joža Tomše pl. Savskidol, baron in pehotni general Blaž Žemva, baron in pehotni general Janez Žemva (Kranjc, 2005).*

¹⁷ *26. septembra 1918 je bil v Narodnem domu v Mariboru ustanovljen Narodni svet za Štajersko, ki je bil pokrajinski odsek avgusta 1918 ustanovljenega Narodnega sveta za slovenske dežele in Istro v Ljubljani. Narodni svet za Štajersko je pod vodstvom predsednika dr. Karla Verstovška in podpredsednikov dr. Franja Rosine ter dr. Josipa Hohnjeca v trimesečnem času svojega delovanja (26. september–30. december 1918) utemeljil vsa najpomembnejša dejanja narodne osvoboditve na slovenskem Štajerskem. V oktobru 1918 je po mestih z nemško upravo ustanovil več krajevnih odborov in narodnih straž, 29. oktobra 1918, ob razpadu Avstro-Ogrske, pa je odpravil avstrijsko državno upravo in uvedel samostojno vlado Narodnega sveta. 1. novembra 1918 je Narodni svet za Štajersko prevzel tudi pošto in železnico, majorju Rudolfju Maistru pa podelil čin generala ter izročil vrhovno poveljstvo nad vsem vojaštvom, ki je bilo podrejeno svetu (Enciklopedija Slovenije, zv. 7 (1993), str. 319, glej tudi Perovšek, 1998 in 2018). Med drugim je prva slovenska Narodna vlada prvič uvedla slovenski jezik kot uradni jezik na območju Slovenije.*

Narodna vlada, v kateri je bil poverjenik za narodno obrambo dr. Lovro Pogačnik (1880–1919), je to imenovanje potrdila s 1. decembrom 1918. Potrditev so opravili zaradi izrednih zaslug in odločnega delovanja pri razglasitvi Jugoslavije na poseben način. Rudolfa Maistra je povišala z odlokom v čin polkovnika z naslovom in značajem generalmajorja« (Švajncer, 2014, str. 35, Glavan, 2018, str. 34).

Rudolf Maister je tako postal general vojske Države Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki je nastala 29. oktobra 1918. Z združitvijo s Kraljevino Srbijo je 1. decembra 1918 nastala Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev in tako je tudi general Maister postal general vojske kraljevine. Uradno je bil general Rudolf Maister sprejet v skupno vojsko 28. novembra 1919 v činu generala¹⁸ (Vojni arhiv Ministarstva odbrane Republike Srbije). Sprejem v skupno vojsko je bil uradno objavljen v Vojaškem uradnem listu (Službeni vojni list, br. 48/1919, 3. december 1919, str. 1269).

V Vojski Kraljevine SHS/Jugoslavije je doseglo čin generala še 19 Slovencev,¹⁹ med njimi tudi sedem Maistrovih borecev.²⁰

Če povzamemo, je Maistrova vojaška kariera dosegla vrhunec, ko je izvedel vizionarsko domoljubno akcijo, ki jo je skrbno načrtoval ves čas službovanja v Mariboru.

1.3 Maistrove zasluge za ohranitev slovenskega narodnostnega ozemlja na Štajerskem v trajno slovensko posest

30. oktobra 1918 je mariborski nemški občinski svet razglasil Maribor z okolico za del Nemške Avstrije. Že dan prej, 29. oktobra 1918, je bila na velikih manifestacijah v Ljubljani in Zagrebu razglašena Država Slovencev, Hrvatov in Srbov. Prvega novembra 1918 je major Rudolf Maister kot poveljnik mariborskega okrožja črne vojske v vojašnici 26. strelskega polka v Melju pred mestnim poveljnikom polkovnikom Antonom Holikom in zbranimi častniki izjavil: »Ne priznavam teh točk. Maribor razglašam za jugoslovansko posest in prevzemam v imenu svoje vlade vojaško poveljstvo nad mestom in vsem Spodnjim Štajerskim« (Pokrajinski arhiv Maribor 1).

Kot piše Švajncer, je Narodni svet prevzel upravo na slovenskem Štajerskem, general Rudolf Maister pa je postal komandant Vojaškega poveljstva za spodnji Štajer²¹ (2014, str. 43). Prvega novembra 1918 je Rudolf Maister prevzel vojaško

¹⁸ V sklepu številka 124981 z dne 28. novembra 1919 je zapisano, da bo natančneje opredeljen generalski rang pozneje (Službeni vojni list, št. 48., 3. december 1919, str. 1269).

¹⁹ Pogojno lahko zapišemo 20. Med generale vojske Kraljevine Jugoslavije, ki so bili slovenskega rodu, uvrščamo tudi divizijskega generala Milana Plesničarja, ki je bil sicer rojen 7. 6. 1882 v Kragujevcu in ni nikoli opravljal vojaške službe na slovenskem ozemlju (Bjelajac, 2004, str. 247).

²⁰ Še dva Slovencev, polkovnika vojske Kraljevine Jugoslavije Egon Škrinjar in Fran Tomše sta opravljala vojaško službo na generalski dolžnosti, vendar zaradi nemškega napada na kraljevino aprila 1941 nista bila povišana v generalski čin (Kranjc, 2005, str. 117).

²¹ Tako se je imenovalo najprej, pred preimenovanjem v Štajersko obmejno poveljstvo.

oblast v Mariboru iz nemških rok, kar je bilo na podlagi tega, da se je Narodni svet za Štajersko dopoldne istega dne odzval na njegovo zahtevo po podelitvi poveljniškega položaja in generalskega čina, odločilno ne le za osvoboditev Maribora, temveč tudi za poznejše dogodke v mestu in na zunanjem področju njegovega poveljevanja (Maister, 1979). Tako si je Rudolf Maister pridobil tudi politično podporo (Guštin, 2006). Po tem uspehu je Maister zbrane vojake v meljski vojašnici seznanil, da je prevzel vrhovno vojaško poveljstvo v mestu in jih pozval, da vztrajajo v službi Jugoslavije (Maister, 1979). Po prvem navdušenju so slovenski vojaki obljubili, da ostanejo, a se jih je dopoldne kar nekaj, kot zapiše Maister, »izmuznilo iz vojašnice skupaj z nemškimi vojaki ..., dasi so dobro vedeli, v kako za nas skrajno nevarnem položaju se je nahajal Maribor s svojo nezatno slovensko posadko« (Maister, 1979, str. 17). V meljski vojašnici je tako ostalo sedem slovenskih častnikov in 87 slovenskih podčastnikov ter pešcev. Iz te skupine je general Maister sestavil 1. jugoslovansko stotnijo in za njenega poveljnika imenoval nadporočnika Jožeta Malenška (Maister, 1979). V topničarski vojašnici je nemški del moštva zapustil vojašnico, slovenski del pa je prostovoljno ostal pod poveljstvom podoficirja topničarja Joška Slobodnika. Bilo jih je približno 70 (Maister, 1979).

General Maister je za vojaško obvladovanje Maribora, zasedbo slovenske meje, njenih najpomembnejših točk in za razoroževanje vojaških transportov moral imeti disciplinirano vojaštvo, ki ga je bilo mogoče uporabiti tudi zunaj domačih občin. Pridobivanja prostovoljcev za omenjene naloge se je lotil tudi tako, da je na mariborskem glavnem kolodvoru ustavljal slovenske vojake, ki so se iz Avstrije vračali na svoje domove. Tako je v noči s 1. novembra na 2. november zaustavil transport častnikov in visokošolcev, ki so bili iz Gradca namenjeni v Ljubljano. Častniki, ki jih je poznal še iz Gradca, so se njegovemu povabilu navdušeno odzvali. Tako je dobil pomoč 100 slovenskih vojakov 2. gorskega strelskega polka, ki je potoval iz Ennsa proti Ljubljani (Ude, 1961). Kljub začetnemu navdušenju vsi vojaki niso ostali in sledili čutu dolžnosti.²²

9. novembra 1918 je general Maister razglasil mobilizacijo na območju Štajerskega obmejnega poveljstva ter v nekaj tednih zbral približno 4000 vojakov in 200 častnikov.²³ 20. novembra 1918 je bil ustanovljen Mariborski pehotni polk s

²² Šnuderl je v svoji, sicer literarno obarvani, kroniki o vojaških in političnih bojih v Mariboru in ob slovenski severni meji v letih 1918/19 glede ljubljanskega strelskega polka št. 2 iz Ennsa zapisal: »Drugi dan so Kranjci že prisegli. Tretji dan jih je dobršen del odkuril. Kar jih je pa ostalo, so bili trdni, hodili so s svojimi krivci za čepicami po mestu in se postavljali pred nemčurjke« (Šnuderl, 1968, str. 159). Tisti prostovoljci, ki so ostali, so bili pripravljani brezpogojno braniti slovenske meje in slediti ukazom generala Maistra. Jože Jelenc (1898–1998) iz Bukovščice v Šelški dolini je bil do svoje smrti najstarejši Maistrov borec. V prvi svetovni vojni se je boril na soški fronti. Vojno je preživel in se vrnil domov, a le za kratek čas, kajti začeli so se boji za severno mejo. Z bratom Janezom sta bila med prvimi prostovoljci. Svojo udeležbo v bojih za severno mejo je utemeljil z naslednjimi besedami: »Zase nisem iskal pravice, bolela pa me je krivica, ki so jo živeli Slovenci izven naših meja. Prostovoljno sem šel v boj za te ljudi in ukradeno slovensko zemljo« (Križnar, 1998, str. 267, 271.)

²³ Poverjenišтво za narodno obrambo je dan prej, 8. novembra 1918, pozvalo vse obveznike od 18. do 40. leta starosti, da se odzovejo svoji patriotski dolžnosti. Poleg Ljubljane, Maribora in Celja je bil predviden tudi borovelski kader (ARS 2). Kot je zapisal Ude, tukaj ni šlo za mobilizacijo, ampak za poziv na dolžnost do domovine. Naredba poverjeništvu za narodno obrambo z dne 8. novembra ni bila mobilizacija, temveč le poziv na dolžnost (Ude, 1977, str. 139). Odziv je bil slab (Ude, 1977).

slovenskimi častniki in slovenskim poveljevalnim jezikom. Eden najpomembnejših dogodkov se je zgodil 23. novembra 1918, ko je general Maister z odločnim poveljevanjem in delovanjem slovenskega vojaštva razorožil in pregnal iz mesta ter njegove okolice nemško varnostno stražo oziroma belo-zeleno gardo (Schutzwehr). Maribor je v celoti prešel pod njegovo poveljstvo. Tokrat je za izvedbo razoroževanja in zatrtja delovanja sovražnih enot zahteval od Narodne vlade SHS predhodno dovoljenje, a je dobil nejasen odgovor (Arhiv Republike Slovenije 3).

General Maister je odločilno vplival na to, da sta Maribor in Spodnja Štajerska ostala v slovenski posesti tudi v nadaljnjem določanju mej vse do današnjih dni, 23. november 1918 pa se je zapisal v slovensko državotvorno zgodovino. Od 25. novembra do 1. decembra 1918 je general Maister zasedel slovensko jezikovno mejo na črti Radgona–Špilje–Velikovec. Kot je sam zapisal, »je bil Maribor s to zasedbo trdno v naši oblasti« (1979, str. 63).

General Rudolf Maister je bil nadvse pozoren, da Slovenci ne bi zamudili izjemne zgodovinske priložnosti za uresničitev načrta, da se jim Maribor in preostalo slovensko etnično ozemlje na Štajerskem zagotovi v novi državi. Dejstvo je, da je Rudolf Maister pogumno in vizionarsko dejanje, s katerim je odločilno posegel v določitev meje na Spodnjem Štajerskem med novonastalima državama, naredil kot vojaška osebnost. Med dejanjem je s pomočjo lastnega poguma in premočrnosti ter modre odločitve Narodnega sveta za Štajersko dosegel povišanje v generala, s čimer se je, kot piše Furlan, »povzpел s taktične na strateško raven poveljevanja« (2013, str. 73–74).

1.4 Maistrovo vojaško delovanje v bojih za slovensko severno mejo

General Maister je konec novembra 1918 dobil možnost, da kot poveljnik Štajerskega obmejnega poveljstva vpliva na reševanje koroškega mejnega vprašanja. Graško vojaško poveljstvo je poslalo polkovnika Rudolfa Passyja, da z Maistrom skleneta 27. novembra 1918 pogodbo o poteku razmejitvene črte. Pogodba je Slovincem dovoljevala zasedbo narodnega ozemlja na Štajerskem in Koroškem. Proti pogodbi so bili tako Nemci v Gradcu, Celovcu in na Dunaju kot tudi Narodna vlada v Ljubljani. Iz Gradca sta v Maribor prišla gospodarski komisar dr. Arnold Eisler in vojaški pooblaščenec Avgust Einspinner, ki sta generalu Maistru sporočila, da pogodba ni veljavna, da slovenske enote lahko zasedejo le Špilje, Lučane, Marenberg (Radlje ob Dravi) in Dravograd ter postavijo častniško stražo na radgonskem kolodvoru. Kljub Maistrovemu vztrajanju pri pogodbi so enote Mariborskega pehotnega polka zasedle večinoma kraje, ki sta jih navedla Eisler in Einspinner.²⁴

²⁴ Konec novembra 1918 je general Maister odstavil nemške sodnike in upravitelje obeh pošt v Mariboru, kar je 29. novembra sprožilo stavko sodnih in poštnih uradnikov. Stavkati so začeli tudi železničarji, a jim je general Maister zagotovil varnost in vrnilo so se na delo. Tudi stavka poštnih uradnikov in sodnikov je bila kmalu končana, tiste, ki pa niso prišli v službo, so zamenjali slovenski uradniki. Za vse stavke, ki so Maistru povzročale precej težav, je bilo značilno, da so stavkajoči podpirali nemške zahteve po slovenskem ozemlju. Narodna vlada tokrat generala Maistra ni kritizirala.

Sredi decembra 1918 so enote generala Maistra nadzirale največ ozemlja ob severni slovenski meji. Vse pogostejši posegi II. vojaškega okrožja pri narodni vladi v Ljubljani so v velikovškem okraju, ki je sprva spadal pod Štajersko obmejno poveljstvo, pripeljali do ustanovitve obmejnega poveljstva za Koroško. V pristojnosti Štajerskega obmejnega poveljstva, ki mu je general Rudolf Maister poveljeval od 1. novembra 1918 do 27. maja 1919, je bilo le še območje od Radgone do Dravograda (Vojni arhiv Ministarstva odbrane Republike Srbije). S preoblikovanjem sta bila iz bojov za severno mejo na Koroškem izločena²⁵ general Maister in nadporočnik Franjo Malgaj, ki sta bila med najbojevitejšimi častniki.

Člani antantne študijske komisije, ki so se seznanjali s stanjem etnične podobe na Koroškem in Štajerskem, so prvič prišli na Štajersko 20. januarja 1919. General Maister je vedno poskušal na teh srečanjih dokazati, da so podatki o narodnostni sestavi prebivalstva, ki so jih komisiji dali Nemci, pristranski.

General Rudolf Maister je pred začetkom majske ofenzive 1919 postal 27. maja 1919 poveljnik Labotskega odreda. Enote, ki so sodelovale v ofenzivi, ki je potekala od 28. maja do 6. junija 1919, so bile razporejene v pet odredov: Jeseniški, Ljubeljski, Jezerski, Koroški in Labotski (Švajncer, 1990, str. 176). Poveljnik Labotskega odreda je bil do 18. junija 1919 (Vojni arhiv Ministarstva odbrane Republike Srbije).

Zmagovita ofenziva je vplivala na odločitev, da so generala Rudolfa Maistra imenovali 19. junija 1919 za poveljnika oziroma komandanta jugoslovanskih čet v Koroškem odredu. Na tej poveljniški dolžnosti je bil do 1. avgusta 1919, saj je 2. avgusta postal poveljnik Koroškega obmejnega poveljstva v coni A plebiscitnega ozemlja (Vojni arhiv Ministarstva odbrane Republike Srbije). Zavedal se je, da je treba Korošce v coni A tudi politično povezati, zato je 26. junija 1919 šestnajstim uglednim Slovencem s svojega območja dal pobudo, da so ustanovili narodni svet

²⁵ *Narodna vlada za Slovenijo in njen poverjenik za narodno obrambo dr. Lovro Pogačnik se nista strinjala s pogajanjmi med generalom Rudolfom Maistrom in polkovnikom Rudolfom Passyjem. Zavzeli so stališče, da se je general Rudolf Maister pogajal o zadevah, za katere ni bil pristojen. To stališče je izhajalo iz ukaza poveljstva II. vojaškega okrožja v Ljubljani, ki je 22. novembra 1918 ukazalo novo ureditev poveljstev: pod štajersko obmejno poveljstvo SHS pod poveljstvom generala Rudolfa Maistra naj bi od takrat spadalo ozemlje od ogrsko-hrvatsko-štajerske meje do vključno črte Dob–Pliberk–kota Travniki; proti jugu sega štajersko obmejno poveljstvo SHS do južne meje okrajnih glavarstev Ptuj, Maribor in Slovenj Gradec. Območje Celja ni več spadalo pod štajersko obmejno poveljstvo, temveč je bilo neposredno podrejeno II. vojaškemu okrožju. Tako je general Maister izgubil pristojnost poveljevanja slovenskim enotam na območju vzhodne Koroške (25. seja narodne vlade SHS v Ljubljani z dne 28. novembra 1918 in 27. seja narodne vlade SHS v Ljubljani z dne 2. decembra 1918, v Sejni zapisniki Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani in Deželnih vlad za Slovenijo 1918–1921, 1. del: od 1. novembra 1918 do 26. februarja 1919, str. 142 in 155). General Maister se je vrnil na Koroško šele konec maja 1919 kot poveljnik Labotskega odreda v majske ofenzive 1919 (28. maj–6. junij 1919). Po ukazu Narodne vlade so nadporočnika Franja Malgaja poslali z bojišča v Guštanj (Ravne na Koroškem) z nalogo, da osnuje nekakšno vojaško okrožje. Med avstrijsko protiofenzivo maja 1919, ki je bila odgovor na slovensko aprilsko ofenzivo, je pri Tolstem vrhu nameraval s četo ustavititi sovražnika, vendar naj bi se ponesrečil z ročno bombo. Posmrtno je bil odlikovan z redom Karadordve zvezde. Na mestu, kjer je padel, je bil leta 1924 odkrit spomenik; 1941 so ga nemške oblasti podrle, po vojni pa je bil obnovljen in leta 2010 prestavljen na ustrežnejšo lokacijo. Malgajev pogum in značaj je popisal Prežihov Voranc v romanu Požganica.*

za Koroško, ki pa ni bil neposredni naslednik narodnega sveta iz časov prevrata novembra 1918 (Hartman, 1998, str. 80).

Poveljnik Koroškega obmejnega poveljstva je bil do 1. maja 1920, od takrat in do 18. septembra 1920 pa poveljnik policijskih enot za Koroško, ko so ga poklicali oziroma umaknili v Beograd in mu šele po izgubljenem koroškem plebiscitu dovolili vrnitev v Maribor. V Mariboru je bil poveljnik mesta Maribor od 18. septembra 1920 do 10. novembra 1921, nato pa so ga na Ministrstvu vojske in mornarice postavili 17. novembra 1921 za predsednika jugoslovanskega dela komisije za razmejitev s Kraljevino Italijo in v štab IV. armadnega območja (Vojni arhiv Ministarstva odbrane Republike Srbije).

Generala Rudolfa Maistra so za zasluge v vojnih letih 1917, 1918 in 1919, predvsem pa za uspešno poveljevanje v majski ofenzivi 1919, odlikovali z redom belega orla z meči III. stopnje (Služben vojni list, br. 17, 26. april 1920, str. 536). Regent Aleksander Karađorđević je imenoval z ukazom, številka 12229, z dne 24. julija 1920 v Zagrebu generala Rudolfa Maistra za častnega kraljevega adjutanta oziroma pribočnika (Službeni vojni list, br. 28., 8. julija 1920, str. 1148). Leta 1922 so se ga začele lotevati zdravstvene težave, ki jih niso mogli več pozdraviti. 2. oktobra 1923 je bil Rudolf Maister upokojen kot divizijski general vojske Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Tako je bil general Maister prvi general, Slovenec, v vojski skupne države južnoslovanskih narodov (Vojni arhiv Ministarstva odbrane Republike Srbije).

1.5 Ocena dolgoročnih učinkov Maistrovega vojaškega delovanja

Čeprav je bil general Rudolf Maister formalno usposobljen za poveljnika čete, se je v vrtincu zgodovinskih dogodkov, ki so vplivali na prihodnji razvoj Slovencev, izkazal kot izjemen taktik in strateg. V konkretnih razmerah je bila z vidika generala Maistra strategija opredelitev, kaj storiti za obrambo severne slovenske meje, taktika pa, kako to storiti s silami, ki jih je imel. Maistrova strateška odločitev je bila zelo preprosta in učinkovita, ki kaže tudi na njegov izjemen občutek za razmere, v katerih se je znašel, in njihovo dojetje. Dobro je razumel, da so ugodne razmere nastopile s propadom Avstro-Ogrske in ustanovitvijo Države Slovencev, Hrvatov in Srbov. Brez izpolnitve prvega pogoja bi ostal črnovojniški major, ki bi ga po vojni hitro upokojili, brez drugega pogoja pa bi bil vsak njegov nastop v Mariboru samo osebna avantura z nejasnimi in nerealnimi cilji. Njegova izjemna strategija se je potrjevala z združevanjem vojaških in političnih odločitev, kar zmorejo le veliki vojskovodje. Na strateški ravni se je odločil osredotočiti glavnino svojih sil v Mariboru. Maribor je opredelil kot najpomembnejšo, glavno in zadnjo odporno točko; enote, ki jih je lahko pogrešal v mestu, pa je razporedil na najpomembnejše in izpostavljene točke ob razmejitveni črti. Tudi z vidika taktike so bili postopki zelo preprosti. Vojaška enota je prodrla v določen kraj in ga zasedla s pravico močnejšega.

Uspešnost generala Rudolfa Maistra je bila potrjena z njegovimi dosežki v prevratni dobi in v nadaljevanju bojev za severno mejo. Osvobodil je Maribor in Slovencev

obranil velik del etničnega ozemlja. Brez njegovih odločnih posegov slovenska severna meja danes ne bi bila tam, kjer je.

2 JAVNE OBLIKE SPOMINJANJA NA GENERALA MAISTRA NA MINISTRSTVU ZA OBRAMBO IN V SLOVENSKI VOJSKI

Simonič utemeljuje, da je »mit zgodba, ki se je o določeni osebi, dogodku, prostoru ali pojavu oblikovala skozi čas in v sodobnosti deluje kot pomenski sklop ali identifikacijski kod« (2021, str. 282).

V nadaljevanju prek ikonografije spomenikov in drugih umetniških del, poimenovanja vojaških objektov in priznanj, spominskih sob, scenarijev slovesnosti in govorov ob praznikih in obletnicah, povezanih z generalom Maistrom, ter organiziranja kulturnih dogodkov, kot so razstave in likovne delavnice, proučujemo, kakšen je pomenski sklop oziroma kateri so elementi aktualne »veljavne« zgodbe o generalu Maistru v obrambnem sistemu. Vizualna ikonografija in ritualne prakse so namreč del dediščenja, sotovrec spomina na zgodovinske osebnosti, ki so deležne kolektivnega spoštovanja in spominjanja.

2.1 Ikonografija in simbolika nekaterih pomembnih javno izpostavljenih Maistrovih upodobitev na Ministrstvu za obrambo in v Slovenski vojski

Slovenski umetnostni zgodovinar Sergej Vrišer (1920–2004), ki je kot otrok opazoval generala Maistra na ulicah Maribora (1999, str. 3), navaja, da je bil general v času življenja večkrat upodobljen tudi zaradi svoje markantnosti. »Nasplah je bil Maister vse življenje privlačen ne le zaradi ognjevitosti svojega duha, marveč tudi kot postaven človek« (prav tam). Te upodobitve so bile podlaga tudi za marsikatero sodobno upodobitev generala Maistra, nastalo po njegovi smrti. V nadaljevanju opisujemo nekatere njegove najznačilnejše upodobitve, javno izpostavljene v prostorih in objektih obrambnega sistema.

2.1.1 Spomenik generala Rudolfa Maistra pred Ministrstvom za obrambo

Že ob vstopu v glavno stavbo Ministrstva za obrambo na Vojkovi 55 v Ljubljani daje monumentalni Maistrov konjeniški spomenik iz brona jasen znak, da spomin na generala Maistra zavzema pomembno mesto v simbolnem in vrednostnem prostoru obrambnega resorja. Spomenik, ki od leta 2000 stoji na častnem mestu pred Ministrstvom za obrambo, je delo akademskega kiparja Boštjana Putriha.

Komić Marn piše o tem, da je tip javnega spomenika, ki predstavlja jezdeca na konju, posvečen zlasti vladarjem in vojskovodjem. Pri tem gre za učinkovito sredstvo počastitve oziroma celo povelečevanja zaslužnega posameznika, pa tudi za načrtno poudarjanje državljanske oziroma narodne pripadnosti in samozavesti. General Rudolf Maister je edini Slovenec, ki je bil deležen takšne monumentalne

upodobitve (vizualizacije) in njegova spomenika²⁶ v slovenski prestolnici sta danes edina primera na Slovenskem (2013, str. 95).

Ista avtorica tudi navaja, da so se v strokovni javnosti v obdobju razpisa in postavitve konjeniških Maistrovih spomenikov v Ljubljani ob izteku devetdesetih let prejšnjega stoletja pojavljala različna mnenja o primernosti konjeniškega spomenika, vendar je bilo med njimi tudi mnenje, da je »konjeniški spomenik kot tradicionalni atribut vojaka in simbol junaštva posebej primeren za podobo neustrašnega generala« (2013, str. 112).

Ciglencečki omenja »precej nenavadno držo jezdeca, ki si z desnico podpira brado, hkrati pa jo opira na pokrčeno levico.« Spomni tudi na svetleče zvezdice, s katerimi je posuto telo konja, s čimer je po njenem mnenju avtor želel opozoriti na vstop Slovenije v Evropsko unijo (2011, str. 173). Tudi Komić Marn spomenik opisuje kot upodobitev »general, ki nosi vojaško uniformo, si z desnico zamišljeno podpira brado, v pokrčeni levici pa stiska bič« (2013, str. 111). Komelj Maistra v Putrihovi kiparski upodobitvi opisuje kot »mirujočega, četudi notranje napetega med pričakovanjem, medtem ko na konju z napeto izproženim poudarjenim vratnim lokom kot globoko zamišljen preišljevalec tuhta o svoji usodni odločitvi.« Omenja tudi razlage, da gre »za napetost pred dejanjem, če že ne za zatišje pred viharjem« ali pa tudi da gre za »nekonvencionalno povezavo vojaka in filozofa« (2018, str. 263).

Figura konja je gotovo eden izmed pglavitnih in najbolj značilnih elementov tega spomenika in mu daje tudi širšo prepoznavnost. Ob tem se lahko vprašamo, koliko je konj pravzaprav značilen za generala Maistra. V obdobju razpisa in postavitve konjeniških Maistrovih spomenikov v Ljubljani ob izteku devetdesetih let prejšnjega stoletja se je namreč – kot navaja Komelj – »ob vprašanju konjenika med nasprotniki konjeniške postavitve pojavilo tudi vprašanje, ali je general Maister sploh bil jezdec.« Komelj v nadaljevanju trdi, da »najbrž to samo po sebi niti ni bistveno, že glede na to, da je spomenik jezdeca v osnovi simbol« (2018, str. 260). Dejstvo pa je, kot že prej omenjamo, da je Rudolf Maister – in kot navajajo Hartman, Glavan, Komić Marn in Komelj – od novembra 1896 do aprila 1897 v Ljubljani obiskoval jezdarsko šolo za pehotne častnike in jo tudi uspešno končal (1998, str. 17; 2018, str. 13; 2013, str. 112 in 2018, str. 260).

2.1.2 Spomenik generala Rudolfa Maistra v Vojašnici generala Maistra v Mariboru

Poleg spomenika pred Ministrstvom za obrambo stoji na simbolno zelo pomembnem mestu tudi Maistrov spomenik v Vojašnici generala Maistra v Mariboru, pred stavbo poveljstva 72. brigade Slovenske vojske.

²⁶ *Maistru sta v slovenskem glavnem mestu posvečena kar dva konjeniška spomenika; drugi, delo akademskega kiparja Jakova Brdarja, stoji nasproti glavne železniške postaje.*

Gre za repliko Maistrovega doprsnega kipa, ki ga je še v času Maistrovega življenja, leta 1926, ustvaril slovenski kipar, slikar in ilustrator Nikolaj Pirnat²⁷ (1903–1948), ki je z Maistrom prijateljaval (Komelj, 2018, str. 252). Ciglenečki pojasnjuje, da je »kipar prikazal prav vse generalove telesne značilnosti in tudi na uniformi ni umanjkal noben detajl. Generalov obraz oblikujejo odločne, krepke poteze« (2011, str. 164). Pomemben je podatek, da je, kot piše Komelj, kipar Maistrovo »glavo obrnil vstran, gotovo v smer, od koder preži zgodovinska nevarnost, in videti je, kot bi se v tako profiliranem kipu idealno zlili v eno tako bojevnikovo kot kiparjevo odločnost« (2018, str. 253).

Ciglenečki piše tudi o tem, da se je lokacija tega (izvornega) kipa od prve postavitve do zdaj že večkrat spremenila. Leta 1934 je dala mariborska občina mavčni kip odliti v bron, kip so postavili v avlo rotovža. Kip so nato še večkrat prestavili, kar je povezano s spreminjajočim se odnosom do Maistra in njegovih zaslug. Od osamosvojitve naprej ta kip ponovno neprekinjeno stoji na prvotnem mestu, v avli Mestne občine Maribor (2011, str. 163–164).²⁸

2.1.3 Slikarska upodobitev v avli Kadetnice

Med slikarskimi upodobitvami generala Maistra v prostorih ministrstva in Slovenske vojske izpostavljamo Maistrov portret v mariborski Kadetnici²⁹. Na enem izmed dveh platen³⁰, ki visita v niši nasproti glavnega vhoda v avli Kadetnice in merita skoraj pet metrov v višino, je doprsni portret generala Rudolfa Maistra. Naslikal ga je akademski slikar Dušan Fišer.

Kot ga opisuje Ciglenečki, je Maistrov doprsni portret naslikan v ovalu v levi polovici platna, v spodnjem delu pa je avtor upodobil mimohod Maistrovih čet na trgu pred mariborskim gradom (prizor s fotografije iz leta 1919). »Za ovalom s portretom se vrstijo verzi iz Maistrovih rokopisov in še za njimi se po nebu, ki ga ožarja rdečina poslednjih sončnih žarkov, podijo oblaki. Ob spodnjem robu je nekaj odlomkov iz Maistrovega razglasa o razpustitvi mariborske mestne straže« (Ciglenečki, 2011, str. 174).

Kot še piše Ciglenečki, »se ob poglobljenem opazovanju Fišerjevih slik posamezne plasti podobe začnejo navidezno seliti v prostor gledalca.« Tako naj bi deloval tudi ta Maistrov portret. »Če se prepustimo sicer realistično zastavljeni podobi, se naenkrat

²⁷ Kot navaja Ciglenečki, je Rudolf Maister Nikolaja Pirnata podpiral pri študiju (2011, str. 163, 164), Komelj pa navaja, da sta prijateljerala (2018, str. 252).

²⁸ O tem piše tudi Komelj (2018, str. 253).

²⁹ Pograjc in drugi pišejo o tem, da je general Rudolf Maister dal velik pečat Kadetnici, saj je novembra 1918, po tem, ko je v Mariboru prevzel vojaško oblast, kot poveljnik štajerskega obmejnega poveljstva zaradi neurejenih razmer v takratni vojaški realki predlagal Narodnemu svetu v Ljubljani, naj z Dunaja pokliče podpolkovnika Davorina Žunkoviča in ga imenuje za poveljnika vojaške realke v Mariboru. To se je tudi uresničilo, novi poveljnik je prevzel šolo 22. novembra 1918, in razmere v Kadetnici so se temeljito uredile (2010, str. 28).

³⁰ Na drugem platnu je upodobljen baron in topniški podpolkovnik Jurij Vega.

zavimo, da je Maistrov lik napolnil prostornino v prehodu med avlo in stopniščem, mi pa stojimo tik ob generalu« (2011, prav tam).

3 POČASTITVE DRŽAVNEGA PRAZNIKA DNEVA RUDOLFA MAISTRA

Poleg vizualnih predstavitev se spomin na generala Maistra na Ministrstvu za obrambo in v Slovenski vojski predstavlja tudi v ritualnih počastitvah. Slavec Gradišnik trdi, da so »politični prazniki s svojimi rituali vedno osredinjeni na vprašanja skupnosti« (2017, str. 10). Simonič pa rituale opredeljuje kot »standardizirano, ponavljajočo se (komunikacijsko) dejanje« (2009, str. 80).

3.1 Slovesnosti v počastitev spomina na generala Rudolfa Maistra na Ministrstvu za obrambo

Kot navaja vodja Službe za protokol Aleš Obreht, poteka osrednja počastitev spomina na generala Rudolfa Maistra na Ministrstvu za obrambo vsako leto ob državnem prazniku, dnevu Rudolfa Maistra, 23. novembra. Scenarij slovesnosti je natančno določen. Začne se s polaganjem vencev pred Maistrovim spomenikom pred Ministrstvom za obrambo. Ob spomeniku stoji častna straža. Na desni strani spomenika stojijo nosilci praporov, trobilni kvintet Orkestra Slovenske vojske pa stoji vzporedno s spomenikom. Nato minister za obrambo v spremstvu načelnika Generalštaba Slovenske vojske in generalnega direktorja Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje položi venec pred spomenik. Pripadnik Garde Slovenske vojske nosi venec pred ministrom. Med polaganjem venca igra zasedba Orkestra Slovenske vojske žalno koračnico. Delegaciji Zveze društev General Maister in Mestne občine Ljubljana položita venec. Po polaganju vencev se poveljuje »častni pozdrav«, trobentač Orkestra Slovenske vojske pa zaigra skladbo *Domovini*. Polaganju vencev sledi slovesnost v protokolarnih prostorih Ministrstva za obrambo. Na slovesnosti igrajo himno Republike Slovenije, sledijo govori ministra za obrambo ter drugih predstavnikov in na koncu kulturna točka, v kateri navadno interpretirajo tudi katero izmed Maistrovih pesmi.

Vsako leto, 29. marca, ob obletnici rojstva generala Maistra, položijo venec pred spomenik generala Maistra pred Ministrstvom za obrambo predstavniki Zveze društev General Maister. Ob tem dnevu tudi eden izmed visokih predstavnikov slovenske države položi venec pred spomenik generala Rudolfa Maistra nasproti glavne železniške postaje v Ljubljani (intervju, 12. april 2021).

Ministri in ministrice za obrambo so do zdaj v svojih govorih na slovesnostih v okviru obrambnega sistema ter tudi kot govorniki na državnih proslavah ob dnevu Rudolfa Maistra poudarjali njegovo predanost domoljubju, vizionarstvo, izjemno sposobnost na področju vojaške strategije, bojevniški duh, pa tudi državniško vlogo ter ga izpostavili kot zgled slovenske vojaške tradicije. Poudarjali so, da je tradicija generala Maistra in njegovih borcev eden izmed temeljev, na katerih gradi Slovenska vojska. Omenjali so tudi njegovo ustvarjanje na področju kulture, predvsem pa so mu

v govorih priznali zaslugo, da smo zaradi njegovih hrabrih dejanj ter motiviranih in ustrezno opremljenih borcev, ki jih je imel ob sebi, do današnjih dni v trajni posesti ohranili pomemben del Slovenije.

Kot pravi strokovni vodja Orkestra Slovenske vojske višji vojaški uslužbenec Aljoša Deferrri, ima orkester v svojem repertoarju tudi Koračnico generala Maistra avtorjev Franca Esa in Karla Klime ter Koračnico Rudolfa Maistra avtorja Slavka Avsenika ml., ki ju igra ob različnih slovesnostih, povezanih s spominom na generala Maistra, in tudi ob drugih primernih priložnostih (intervju, 19. aprila 2021).

3.2 Slovesnosti v okviru 72. brigade

72. brigada Slovenske vojske je bila ustanovljena septembra 1992. Matična vojašnica brigade je od leta 1992 poimenovana po generalu Maistru. S svojim delovanjem in vključenostjo v civilno okolje je brigada vzpostavila dobre odnose z Mestno občino Maribor. Rezultat dolgoletnega dobrega sodelovanja je tudi visoko priznanje, ki ga je mesto namenilo enoti, saj od aprila 2001 72. brigadi pripada domicil v mestu Maribor.

Povezanost enote in mesta se kaže tudi v prekrivanju zaznamovanja spomina na dogodke 23. novembra 1918, ko je general Maister dokončno razorožil pripadnike nemške zelene garde in preprečil morebitno umestitev Maribora v teritorialni okvir Avstrije. 23. november, državni praznik, dan Rudolfa Maistra, Mestna občina Maribor praznuje tudi kot občinski spominski dan, v 72. brigadi pa so 23. november izbrali za dan enote. Tako jasno sporoča širši javnosti, da enota povezuje svojo tradicijo s pomembnim in ponosnim poglavjem slovenske vojaške zgodovine.

Ena izmed najodmevnejših prireditev, ki jih pripravlja brigada, so Maistrove likovne delavnice. Na njih pripadniki Slovenske vojske in priznani slovenski umetniki kot gostje ustvarjajo na različne teme, ki so povezane z generalom Rudolfom Maistrom. Ob dnevih odprtih vrat vojašnice si lahko obiskovalci ogledajo spominsko sobo vojašnice, v kateri je na ogled manjša razstava o generalu Rudolfu Maistru.

4 VOJAŠKI MUZEJ SLOVENSKE VOJSKE, EDEN IZMED NOSILCEV OHRANJANJA SPOMINA NA GENERALA MAISTRA

Slovenska vojska omogoča podrobnejše spoznavanje izjemnosti generala Rudolfa Maistra in bojev za severno mejo 1918–1919 prek delovanja Vojaškega muzeja Slovenske vojske. Muzej je pripravil v mariborski Kadetnici dve stalni razstavi, in sicer General in pesnik Rudolf Maister - Vojanov (1874–1934) in Slovenci v prvi svetovni vojni in bojih za severno mejo 1914–1919. Poleg teh razstav muzej seznanja civilno javnost, predvsem osnovnošolsko in srednješolsko mladino, o pomenu generala Maistra in obdobju bojev za severno mejo z občasnimi gostujočimi razstavami. Muzej je pripravil tudi razstavi o generalu Maistru za Zvezo društev General Maister in za Maistrovo hišo na Uncu ter sodeloval z Medobčinskim muzejem Kamnik

pri postavitvi stalne razstave o generalu Rudolfu Maistru v obnovljeni Maistrovi rojstni hiši v Kamniku. Muzej se je tudi dejavno vključil v projekt priprave virtualne učne poti o generalu Rudolfu Maistru, ki ga vodi Medobčinski muzej Kamnik. Pri projektu sodelujejo vsi pomembnejši muzeji, arhivi, knjižnice in druge ustanove ter posamezniki, ki se srečujemo z dediščino Rudolfa Maistra.

Številne dejavnosti, ki jih opravlja muzej zaradi boljšega poznavanja generala Rudolfa Maistra in časa, v katerem je živel, prispevajo h krepitvi državljske in domoljubne zavesti ter dediščenju spomina na generala Rudolfa Maistra in borbe za severno mejo.

5 RED IN MEDALJA GENERALA MAISTRA

Strmčnik ocenjuje, da imajo »vsa odličja nekakšen moralni pomen« (Strmčnik, 2018, str. 80). Pravilnik o priznanjih Ministrstva za obrambo v svojem 90. členu razvršča red generala Maistra kot drugega (takoj za častnim vojnim znakom), medaljo generala Maistra pa kot šesto po vrstnem redu pomembnosti glede nošenja nadomestne oznake.

Ministrstvo podeljuje red in medaljo generala Maistra na podlagi 2. člena omenjenega pravilnika »za zasluge, razvoj in krepitev obrambe države in Slovenske vojske, za zasluge, hrabrost ter uspehe pri opravljanju vojaške službe v miru in v vojni.« V nadaljevanju pravilnika so natančneje opredeljeni njune stopnje in kriteriji podeljevanja. Red generala Maistra je oblikovan kot okrogla medalja z likom generala Maistra in napisom GENERAL MAISTER. Medaljo obkroža venec lipovih listov. Nad medaljo je majhen venec z obročkom za trak (7. člen). V 6. členu je določeno, da se lahko red generala Maistra podeli častnikom in višjim vojaškim uslužbencem. Medalja generala Maistra se lahko podeli pripadnikom Slovenske vojske in tudi javnim uslužbencem ministrstva (10. člen). Medalja je okrogle oblike, na njej je upodobljen general Maister, ob njem je napis GENERAL MAISTER (11. člen).

Sklep Spomin na generala Rudolfa Maistra v samostojni Republiki Sloveniji na novo vrednotimo. V nekem obdobju po drugi svetovni vojni je bil z vidika javnega priznavanja pomena svojih zaslug zapostavljen. Številne oblike kolektivnega spominjanja v širšem okolju v zadnjih desetletjih kažejo, da se interes za poznavanje življenja in dela moža, ki je z neustrašnostjo obranil Maribor in severovzhodno Slovenijo po koncu prve svetovne vojne slovenski narodni skupnosti, izrazito povečuje.

Celovitost in pestrost prikaza osebnosti generala Rudolfa Maistra znotraj obrambnega sistema RS skozi ikonografijo javno izpostavljenih upodobitev, ritualnih počastitev, razstav, javnih govorov ter dejavnosti, usmerjenih k ozaveščanju osnovnošolske in srednješolske mladine, dokazuje, da se ga dojema kot celovito zgodovinsko vojaško osebnost. To še posebej poudarjajo značilnosti njegove vizualne podobe, kot so odločna telesna drža, generalska uniforma in podoba jezdeca na konju.

Ministrstvo za obrambo in Slovenska vojska namenjata ohranjanju spomina na generala Maistra precejšnje pozornost, kar poleg številnih vsakoletnih počastitev potrjujejo poimenovanje vojašnice v Mariboru, spomenika pred Ministrstvom za obrambo v Ljubljani in pred stavbo poveljstva 72. brigade Slovenske vojske ter stalna razstava Vojaškega muzeja Slovenske vojske v mariborski Kadetnici. Pri tem gre za stvarno kolektivno spominjanje na tega slovenskega vojaškega strateškega vodja, saj se v različnih oblikah dediščenja spomina nanj odslíkava objektivno poznavanje zgodovinskih dejstev in priznavanja Maistrovega delovanja s časovne distance.

Razsežnosti, za katere smo predpostavljali, da generala Rudolfa Maistra v vrednostnem sistemu slovenskega obrambnega sistema določajo za izjemnega, so se v javnih oblikah spominjanja znotraj obrambnega sistema pokazale za pomembne, še posebej je izrazit poudarek na njegovem vplivu na oblikovanje slovenske države in njeno ozemeljsko celovitost ter na njegovem statusu generala. V javnih predstavitvah generala Maistra se obrambna oziroma vojaška dejavnost potrjuje kot zelo pomembna za doseganje državotvornih interesov. Menimo, da je pogled na generala Maistra stvaren, njegov lik pa ni deležen mitiziranega občudovanja, temveč so njegovo vojaško in državotvorno delovanje, pa tudi življenjska pot ter kulturno-umetniško delovanje realno odslíkani skozi javne oblike spominjanja nanj. Tradicija in način dediščenja spomina generala Maistra dokazujeta, da je general Rudolf Maister prikazan kot vzornik pripadniku Slovenske vojske.

Pomemben je namreč razmislek, kaj bi se zgodilo z Mariborom in Podravjem, morda tudi še z obsežnejšim delom slovenskega ozemlja, če ne bi bilo odločnega, premišljenega, pa tudi drznega generala Maistra, ki se je zavedal prelomnega trenutka – tak zgodovinski trenutek je bil tudi leta 1991 – in s pravimi domoljubi ohranil ta kos slovenske zemlje naši narodni skupnosti. Slovenija bi bila manjša in težje bi se uveljavljala v gospodarstvu, politiki, kulturi in mednarodnem okolju. Maribor in njegovo širše zaledje, ki bi bilo vključeno v drugo državo, bi gotovo doživljala germanizacijo, ki se je začela že v začetku 20. stoletja. Da se to ni zgodilo, je zasluga generala Maistra in njegovih borcev. Zanj bo obveljalo, da je bil junak in dober vojaški poveljnik, ki je v tako rekoč brezupnih razmerah vojaško ukrepal in pomagal ustvariti slovenskemu narodu dom ter državo.

Literatura

1. Bjelajac, M., 2004. *Generali i admirali Kraljevine Jugoslavije 1918-1941*. Beograd: Institut za noviju istoriju.
2. Ciglencečki, M., 2011. *Upodobitve Rudolfa Maistra*. Časopis za zgodovino in narodopisje, letnik 82, zvezek 3–4, str. 156–179.
3. *Enciklopedija Slovenije*, zvezek 7. Ljubljana: 1993.
4. Furlan, B., 2013. *Rudolf Maister – strateški vodja*. *Sodobni vojaški izzivi*. 15/4, str. 73–81.
5. Glavan, M., 2018. *Rod in dom*. N. Malečkar, ur. *Rudolf Maister: sto let severne meje: življenje in delo Rudolfa Maistra Vojanova 1874–1934*. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 7–74.
6. Gradnik, V., 1981. *Primorski prostovoljci v boju za severno mejo*. Koper: Lipa.
7. Grdina, I., 2018. *Odločilna dan in noč v novembru 1918*. N. Malečkar, ur. *Rudolf Maister: sto let severne meje: življenje in delo Rudolfa Maistra Vojanova 1874–1934*. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 75–87.
8. Guštin, D., 2006. *Oborožene sile Države SHS*. V J. Fischer, ur. *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije: 1848–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga: Inštitut za novejšo zgodovino, str. 192–196.
9. Guštin, D., 2006. *Spopadi za meje*. V J. Fischer, ur. *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije: 1848–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga: Inštitut za novejšo zgodovino, str. 196–198.
10. Guštin, D., 2011. *Strateško-operativna (za)misel Rudolfa Maistra o uporabi oboroženih sil v času gradnje nacionalne države 1918–1919*. Časopis za zgodovino in narodopisje. 2-3, str. 18–36.
11. Hartman, B., 1998. *Rudolf Maister, general in pesnik*. Ljubljana: DZS.
12. *Intervju z vodjo Službe za protokol na Ministrstvu za obrambo Alešem Obrehtom* (12. aprila 2021).
13. *Intervju s strokovnim vodjem Orkestra Slovenske vojske višjim vojaškim uslužbencem Aljošo Deferrijem* (19. aprila 2021).
14. Koblar, F., *Slovenska biografija*. Maister, Rudolf. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi340526/>. 30. 4. 2021
15. Komelj, M., 2018. *Pesniški general kot likovni spomenik*. Malečkar, N., ur. *Rudolf Maister: sto let severne meje: življenje in delo Rudolfa Maistra Vojanova 1874-1934*. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 249–270.
16. Komić Marn, R., 2013. *Možje na konjih*. *Vloga in recepcija konjeniškega spomenika na Slovenskem*. *Acta historiae artis Slovenica*, letnik 18, št. 2., str. 75–94.
17. Kranjc, M. F., 2005. *Slovenska vojaška inteligenca*. Grosuplje: Grafis Trade.
18. Križnar, I., 1998. *Jože Jelenc in Franc Potočnik, Maistrova borca za severno mejo*. *Loški razgledi*. 45, 267–272.
19. Maister, R., 1979. *Mariborski dogodki 1. novembra 1918 (iz rokopisa generala Maistra »Naš Maribor«)*. V J. Kuster in V. Lešnik, ur. *Spominski zbornik ob 60-letnici bojev za severno slovensko mejo 1918-1919*. Maribor: Zveza prostovoljcev – borcev za severno slovensko mejo 1918–1919, Klub koroških Slovencev in Sklad Prežihovega Vranca v Mariboru, str. 18–21.
20. Maister, R., 1979. *Marburger Schutzwehr – Mariborska varnostna straža*. V J. Kuster in V. Lešnik, ur. *Spominski zbornik ob 60-letnici bojev za severno slovensko mejo 1918-1919*. Maribor: Zveza prostovoljcev – borcev za severno slovensko mejo 1918–1919, Klub koroških Slovencev in Sklad Prežihovega Vranca v Mariboru, str. 39–52.
21. Maister, R., 1979. *Prevzem mestne uprave v Mariboru, dne 2. januarja 1919*. V J. Kuster in V. Lešnik, ur. *Spominski zbornik ob 60-letnici bojev za severno slovensko mejo 1918-1919*. Maribor: Zveza prostovoljcev – borcev za severno slovensko mejo 1918–1919, Klub koroških Slovencev in Sklad Prežihovega Vranca v Mariboru, str. 63–65.

22. Partljič, T., 2011. *Rudolf Maister v knjigah*. M. Toš, ur. *Zbornik referatov ob 25-letnici Maistrovih prireditev in 50-letnici Turističnega društva Rudolf Maister Vojanov Zavrh*. Lenart: Občina, str. 25–28.
23. Pavšič, J., 2019. *Upodobitve generala Maistra v ilustriranih pripovedih za mladino*. *Monitor ISH, Revija za humanistične in družbene vede*. XXX/1, str. 31–51.
24. Perovšek, J., 1998. *Slovenska osamosvojitve v letu 1918*. Ljubljana, Modrijan.
25. Perovšek, J., 2006. *Slovenska samostojnost v Državi SHS*. V J. Fischer, ur. *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije: 1848–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga: Inštitut za novejšo zgodovino, str. 186–190.
26. Perovšek, J., 2018. *Slovenski prevrat 1918: položaj Slovencev v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino.
27. Pograjc, B., Kladnik, T., Hartman, B., Lazarini, F., Krajnc Horvat, I., Čepič, B., 2010. *Kadetnica*. Brodnik, A., ur., Ljubljana: Defensor.
28. Potočnik, D., 2008. *Zgodovinske okoliščine delovanja generala Rudolfa Maistra na Štajerskem, Koroškem in v Prekmurju*. Ljubljana: Koščak.
29. *Pravilnik o priznanjih Ministrstva za obrambo (Uradni list RS, št. 41/07, 4/11, 86/21, 105/13, 37/15, 72/18 in 32/21)*.
30. Simonič, P., 2009. *Kaj si bo narod mislil? Ritual slovenske državnosti*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
31. Simonič, P., 2021. *Maistrovo stoletje: od vojaka do mita*. Fikfak, J., in Jezernik, B., ur. *Dediščina prve svetovne vojne: interpretacije in reinterpretacije*. Ljubljana: E-knjige – Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, str. 267–288.
32. Slavec Gradišnik, I., 2017. *O koledarjih, praznikih in praznovanjih*. Jezernik B., in Slavec Gradišnik I., ur. *Države praznujejo: državni prazniki in skupnosti na območju bivše Jugoslavije*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, str. 9–23.
33. Strmčnik, M., 2018. *Javne reprezentacije narodnih herojev Jugoslavije v Sloveniji, doktorska disertacija*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
34. *Službeni vojni list, br. 48, 3. december 1919*.
35. *Službeni vojni list, br. 17, 26. april 1920*.
36. *Službeni vojni list, br. 28, 8. julija 1920*.
37. Šimac, M., in Torkar, B. (ur.). 2018. *Stražarji Karavank: Lojze Ude in boji za severno mejo*. Kranj: Društvo general Rudolf Maister.
38. Šnuderl, M., 1968. *Osvobojene meje: kronika Maribora in slovenske severne meje v letih 1918/19*. Maribor: Založba obzorja Maribor.
39. Švajnc, J. J., 2014. *General Rudolf Maister: zamolčano*. Logatec: Vojni muzej Logatec.
40. Švajnc, J. J., 1992. *Vojna in vojaška zgodovina Slovencev*. Ljubljana: Prešernova družba.
41. Švajnc, J. J., 1990. *Slovenska vojska 1918-1919*. Ljubljana: Prešernova družba.
42. Taškar, J., 2005. *Največjo veljavo ima kulturni praznik*. Delo. 4. junij, str. 2.
43. Ude, L., 1977. *Boj za sevrno mejo 1918-1919*. Maribor: Založba Obzorja.
44. Vrišer, S., Vrišer, A., Radovanovič, S., 1999. *Z iskro v očeh, Nekaj misli ob upodobitvah Rudolfa Maistra*. Vrišer, S., ur. *Podoba vojaka: general Rudolf Maister: fotografije in likovna dela*. Maribor: Pokrajinski muzej Maribor, str. 3–13.

Arhivski viri

Arhiv Republike Slovenije (ARS)

- *ARS1: AS 61, Poverjeništvo/Oddelek za notranje zadeve NV SHS, DVS in PUS, t.e. 98, spis št. pov. 1307.*
- *ARS2: AS 1177, Zveza prostovoljcev borcev za severno slovensko mejo 1918–1919, t. e. 1, Boj slovenskih prostovoljcev za severno mejo l. 1918/19 (Zgodovinski opis), str. 3.*
- *ARS 3: ARS, AS 1177, Zveza prostovoljcev borcev za severno slovensko mejo 1918–1919, t. e. 1, Tovariši prostovoljci, borci za severno slovensko mejo 1918/1919, spoštovani gostje.*

Pokrajinski arhiv Maribor (PAM)

- *PAM 1: Prevrtni dogodki za slovensko Štajersko, AŠ 5/224.*

Vojni arhiv Ministarstva odbrane Republike Srbije (VA):

- *VA, Fond Arhivska građa od 1847 do 1941, Vojska Kraljevine Jugoslavije od 1921 do 1941, Dosijea personalnih podataka oficira, podoficira i vojnih službenika Vojske Kraljevine Jugoslavije, dosije, Personalni karton Rudolf Maister.*

RECENZIJAZ

MONOGRAFIJA BRANIMIRJA FURLANA
O NACIONALNI VARNOSTNI STRATEGIJI

Ministrstvo za obrambo je lani (2020) izdalo monografijo brigadirja Branimirja Furlana, dr. znanosti,² Nacionalna (varnostna) strategija. Izšla je v času po leta 2019 sprejeti Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-2) in ravno v času, ko se je v Slovenski vojski začel proces vojaškega strateškega premisleka in nastajanja predloga vojaške strategije. Sodelujočim pri slednji je bila monografija v pomoč in oporo. Monografija bo gotovo dober pripomoček tudi pripravljavcem naslednje obrambne strategije, pa tudi strateških planskih dokumentov. Za uporabnike in preučevalce ReSNV-2 je monografija znanstveno utemeljen pripomoček za boljše razumevanje procesov priprave in vsebine resolucije ter njeno umeščanje v teorijo in prakso. Ob Marsovi dediščini dr. Antona Žabkarja je to drugo delo v slovenščini na področju nacionalnovarnostne strategije, ki nam lahko pomaga pri preučevanju strateškega okolja, krepitvi strateške misli in teorije ter oblikovanju in udejanjanju strategij.

Brigadir Furlan na začetku predstavi razvoj in vloge strategij na splošno, v nadaljevanju pa je osredotočen na nacionalnovarnostno področje. To je pomembno tudi z vidika sodobne uporabe strategij, ko se te vsaj v poljudnem pomenu ne uporabljajo samo za velika področja in sisteme, temveč tudi na »individualni« ravni. Na vojaško-obrambnem področju pa je to bistveno tudi zaradi ravni vojaškega

¹ Brigadir D. Humar je magister znanosti, dela na GŠSV. Stališča v tem članku so njegova osebna in niso nujno enaka stališčem SV.

² Brigadir B. Furlan je doktoriral na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani, magistriral na vojni fakulteti kopenske vojske ZDA in diplomiral na Tehniški vojaški Kopenske vojske JLA. V svoji vojaški karieri je združeval prakso poveljnika in štabnega častnika s pripravo teoretičnih in znanstvenih podlag za delovanje vojske. Ob tem je tudi učil, med drugim tudi strategijo. Zadnjih več kot deset let je delal na generalmajorskih delovnih mestih v Generalštabu SV, Poveljstvu sil SV in na Ministrstvu za obrambo. Delal je tudi v Natovem združenem poveljstvu sil v Neaplju. Tako je med drugim ob proučevanju in oblikovanju strateških rešitev te tudi uveljavljal v praksi.

delovanja. Tako brigadir Furlan opiše povezave med strateško, operativno in taktično ravno delovanja. Popelje nas skozi razvoj teh povezav, s čimer nam pojasni današnje stanje, ko so različne ravni bolj povezane in vplivajo ena na drugo. To je še posebno pomembno za države velikosti Slovenije, kjer se večina strateških rešitev udejanja na nižji taktični ravni.

Ob tem brigadir Furlan pojasnjuje tudi razliko med operatiko, operacijo in delovanjem oziroma prevajanjem angleških terminov v slovenščino. Tako monografija ob vsebinskih zapolnjenosti tudi terminološke vrzeli. Avtor si skozi vso monografijo prizadeva uporabljati slovensko izrazoslovje ter utemeljuje pomembne koncepte in termine za razvoj znanstvenega področja teorije strategije. Tako spodbuja tudi praktično rabo slovenske terminologije na področju strategije v vojski in celotnem nacionalnovarnostnem sistemu.

Osrednji del monografije prikazuje in pojasnjuje elemente za oblikovanje nacionalne strategije in opisuje različne strategije ter strateške načine, poti delovanja oziroma uresničevanja ciljev. Pri slednjih je posebej bistveno in poudarjeno odvrčanje, ki je v slovenski teoriji in praksi bilo premalo izpostavljeno, ob tem, da je vsako odvrčanje boljše od vojne. Podrobneje sta obdelani tudi eskalacija in jedrska strategija. Obe sta za Slovenijo zanimivi tudi z vidika njenega članstva v EU in Natu ter z vidika uporabe mehanizmov, ki niso v njeni lasti.

V monografiji so predstavljeni tudi nekateri specifični, toda bistveni strateški dejavniki, tehnologija, geopolitika in mednarodni red ter nadnacionalne strategije, ki jih je treba upoštevati pri oblikovanju strategije nacionalne varnosti. Posebej je izpostavljeno strateško komuniciranje, ki je koncept v razvoju, a bo v prihodnosti gotovo zelo pomemben.

Brigadir Furlan uspešno povezuje teorijo s prakso in slovensko realnostjo. Tako nakazuje, kako je mogoče strategijo udejanjiti v praksi, s čimer je pozornim preučevalcem in uporabnikom monografije olajšal raziskave v tujih delih. S primerjavo tujih sistemov in analizo različnih avtorjev ponuja veliko primerov in argumentov za nujno strokovno in kritično strateško mišljenje ter dokazuje, kar je zapisal v sklepu, da gre pri strateškem procesu »za iskanje najboljšega približka strategije, ki bo najbolj uspešno zagotavljala doseganje zelenega stanja ob razpoložljivih virih«.

Monografija pojasnjuje strategijo operativnega delovanja in tudi razvojno strategijo. Oba elementa sestavljata celovito strategijo. Nacionalna strategija je vedno kompromis med več dejavniki, zato je zelo pomemben zaključek brigadirja Furlana v sklepu, da »Bistveno je (po Bettsu), da se ne sklepajo kompromisi o virih, ki so nujni za doseganje ciljev, temveč o ciljnih«.

Z znanstveno utemeljitvijo, primeri ter povezavo teorije in realnosti je brigadir Furlan pokazal smer, med drugimi tudi vojaškimi častnikom, za krepitev strateške misli, dela na strateški ravni ter pri oblikovanju in udejanjanju strategij. Strategija

je na splošno pot oblikovanja, za majhne države oziroma vojske pa iskanja ugodne strateške situacije. To iskanje je za visoke častnike in generale na strateški ravni eno osnovnih poslanstev, ta monografija pa nam pri tem lahko zelo pomaga.

Zdaj že upokojen brigadir Slovenske vojske Branimir Furlan je bil eden plodnejših piscev v vojski. Med drugim je bil ključni avtor Vojaške doktrine, ki jo je Vlada RS sprejela leta 2006. Tako z veseljem čakamo na njegovo naslednjo knjigo, ki bo osredotočena na vojaško strategijo.

REVIEW

MONOGRAPH BY BRANIMIR FURLAN
ON NATIONAL SECURITY STRATEGY

Last year (2020), the Ministry of Defence of the Republic of Slovenia published a monograph by Brigadier General Branimir Furlan, Ph.D., titled Nacionalna (varnostna) strategija² (National (security) strategy). It was published in the period following the adoption of the Resolution on the National Security Strategy of the Republic of Slovenia (ReSNV-2) in 2019, and at the time when the process of military strategic consideration and the drafting of a Military Strategy proposal in the Slovenian Armed Forces began. The authors of the latter used the monograph as help and support. The monograph will certainly also be a useful tool for the drafters of the next Defence Strategy and strategic planning documents. For those who use and study the ReSNV-2, this monograph serves as a scientifically based tool facilitating the understanding of the processes behind the drafting and the contents of the resolution as well as its positioning in theory and practice. In addition to the book Marsova dediščina (Mars's Heritage) by Anton Žabkar, PhD, this monograph is the second Slovene work related to national security strategy, which can help us study the strategic environment, improve strategic thought and theory, and design and implement strategies.

Brigadier General Furlan begins by presenting the development and roles of strategies in general, and then focuses on the field of national security. This is also important from the point of view of the contemporary application of strategies, when they are, at least in a popular sense, not applied only to large domains and systems, but also at the »individual« level. In the military and defence domains, this is also essential due to the level of military operation. Consequently, Brigadier General

¹ Brigadier General David Humar holds a master's degree and works at the General Staff of the Slovenian Armed Forces. The views in this article are his personal and are not necessarily the same as those of the Slovenian Armed Forces.

² The monograph was published in Slovene.

Furlan describes the relations between the strategic, operational, and tactical levels of operation. He guides us through the development of these relations, explaining the current situation where different levels are more interconnected and interinfluencing. This is especially important for the countries of the size of Slovenia, where most strategic solutions are implemented at a lower tactical level.

Additionally, Brigadier General Furlan explains the difference between operational art and operation(s), and provides Slovene equivalents of English terms. As a result, in addition to the substantive gaps, the monograph also fills the terminological gaps. Throughout the monograph, the author devotes effort to using Slovene terminology and substantiates the important concepts and terminology for the development of the scientific field of strategy theory. By doing this, he encourages the use of Slovene strategy-related terminology in practice both in the military and throughout the national security system.

The central part of the monograph presents and explains the elements for the formulation of a national strategy, and describes various strategies and strategic methods, the ways to operate and achieve goals. In the case of the latter, deterrence is particularly important and emphasized. Moreover, it has not been sufficiently emphasized in Slovenian theory and practice, despite the fact that any deterrence is better than war. Escalation and nuclear strategy are also discussed in detail. Both are interesting for Slovenia from the point of view of its EU and NATO memberships and from the point of view of its use of non-owned mechanisms.

The monograph also presents some specific but essential strategic factors, technology, geopolitics as well as the international order and transnational strategies that should be taken into account when devising a national security strategy. Special emphasis is placed on strategic communications, which is a concept under development, but will certainly become very important in the future.

Brigadier General Furlan successfully connects theory, practice and Slovenian reality. By doing so, he indicates the possibilities of putting the strategy into practice, thus facilitating research of foreign works for attentive researchers and users of the monograph. By comparing foreign systems and analysing different authors, he provides many examples and arguments for the necessary professional and critical strategic thinking, and proves (what he has written in the closing) that the strategic process is about »finding the best approximation of the strategy that will most successfully enable us to achieve the desired end state with the available resources ».

The monograph explains the operational strategy and the development strategy. Both elements make up a comprehensive strategy. The national strategy is always a compromise between several factors, therefore the conclusion of the Brigadier General Furlan, stated in the closing, is very important: »It is essential (according to Betts) that compromises are not made regarding the resources necessary to achieve goals, but regarding the goals.«

By providing scientific substantiation, examples, and the connection between theory and reality, Brigadier General Furlan showed a direction, also to military officers, towards strengthening the strategic thought, work at the strategic level, as well as towards the devising and implementation of strategies. Strategy is generally a way of creating, and for small countries or armies, finding a favourable strategic situation. This search is one of the basic missions of high-ranking officers and generals at the strategic level, and this monograph can be of great help in this respect.

The now retired Brigadier General of the Slovenian Armed Forces Branimir Furlan was one of the most prolific writers in the military. Among other things, he was the key author of the Military Doctrine adopted by the Government of the Republic of Slovenia in 2006. We thus very much look forward to his next book, which will focus on military strategy.

Slikovno gradivo

Figures

Slika 1
Zračna
medicinska
evakuacija
bolnikov s
covidom-19
(intenzivna
enota)

Figure 1:
Air medical
evacuation of
patients with
COVID-19
(intensive care
unit)

Slika 2
Strateška
medicinska
evakuacija (vir:
Marot, 2020,
str. 7)

Figure 2:
Strategic
medical
evacuation
(Source: Marot,
2020, p. 7)

Avtorji

Authors

Pavel Vuk

Mag. Pavel Vuk je univerzitetni diplomirani politolog in magister politoloških znanosti, oba študija je končal na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. Na Ministrstvu za obrambo je zaposlen od leta 1992. Od leta 2011 do 2015 je vodil Sektor za strateško planiranje v Direktoratu za obrambno politiko, od leta 2016 pa deluje v Centru vojaških šol na Katedri vojaških ved kot učitelj za strategijo in operatiko. Posebno dejaven je na področjih nacionalne varnosti in obrambe, mednarodne varnosti in obrambnega načrtovanja.

Pavel Vuk, MSc, holds bachelor's and master's degrees in Political Sciences from the Faculty of Social Sciences in Ljubljana. He has been employed at the Ministry of Defence since 1992. Between 2011 and 2015, he headed the Strategic Planning Division within the Defence Policy Directorate. Since 2016, he has been a strategy and operational art teacher at the Chair of Military Sciences of the Military Schools Centre. He is particularly engaged in the areas of national security and defence, international security and defence planning.

Valerija Bernik

Višja vojaška uslužbenka XIII. razreda dr. Valerija Bernik je načelnica oziroma ravnateljica Višje vojaške strokovne šole. Doktorirala je na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani in uspešno končala študij na Šoli za ravnatelje. Vodila je medresorsko projektno podskupino za višješolski študij za višje podčastnike. Vodila je tudi delovno skupino za pripravo višješolskega študijskega programa za podčastnike. Je akreditirana višješolska predavateljica predmetov vojaška zgodovina in vojaška didaktika po višješolskem študijskem programu Vojaški menedžment.

Senior Military Specialist, class XIII, Valerija Bernik, PhD, is the Head Teacher of the Higher Military Vocational School (NCO College). She earned her PhD from the Faculty of Arts, University of Ljubljana, and graduated from the National School for Leadership in Education. She led the interministerial project subgroup for NCO higher education. She also led a working group for the preparation of the NCO postgraduate study program. She is an accredited higher education lecturer of Military History and Military Didactics taught within the higher education study program Military Management.

Tanja Kremžar Kovač

VVU XI. razreda Tanja Kremžar Kovač, mag., je univerzitetna diplomirana biologinja. Magistrirala je na Fakulteti za varnostne vede. Na Ministrstvu za obrambo se je zaposlila leta 2003. Dve leti pozneje je bila v MOM v Afganistanu. Od leta 2011 do 2017 je delala v Vojaški zdravstveni enoti v odseku za laboratorijsko dejavnost. Leta 2015 je bila napotena na MOM EU NAVFOR MED Sophia na italijansko letalonosilko, v oddelku za evakuacijo pacienta. Tema, ki jo opisuje v članku, je področje, s katerim se srečuje pri svojem delu.

Senior Military Specialist, Class XI, Tanja Kremžar Kovač, MSc, holds a bachelor's degree in biology and a master's degree from the Faculty of Criminal Justice and Security. She joined the Ministry of Defence in 2003. Two years later, she was deployed to an international operation in Afghanistan. Between 2011 and 2017, she worked in the Laboratory Detachment of the Military Medical Unit. In 2015, she was deployed to the international operation EU NAVFOR MED Sophia on an Italian aircraft carrier. The topic discussed in her article concerns her field of work.

Marjan Horvat

Štabni praporščak Marjan Horvat je magister javne uprave in je v SV zaposlen od leta 1995. V svoji karieri je opravljal številne vodstvene in specialistične dolžnosti. Med drugim je bil brigadni podčastnik 72. brigade, glavni podčastnik Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje, poveljnik Šole za podčastnike, učitelj za voditeljstvo in menedžment ter tudi glavni podčastnik sil SV. Štirikrat je bil napoten v Natovo operacijo kriznega odzivanja, med drugim tudi kot svetovalec v Natovi povezovalni in svetovalni skupini.

Command Sergeant Major Marjan Horvat holds a master's degree in public administration. He joined the Slovenian Armed Forces in 1995. Throughout his career, he has held numerous leadership and specialist positions, including CSEL of the 72nd Brigade, CSEL of the Doctrine, Development, Education and Training Command, Commander of the NCO School, leadership and management teacher, and CSEL of the Force Command. He has been deployed to NATO crisis response operations four times, also as an adviser to the NATO Advisory and Liaison Team.

Jerica Pavšič

Mag. Jerica Pavšič je diplomirala na Fakulteti za družbene vede, na politološki smeri mednarodni odnosi. Leta 2000 se je zaposlila na Ministrstvu za obrambo, kjer dela na področju komuniciranja. Leta 2015 je z zagovorom magistrskega dela z naslovom *Zgodba in mit kot sredstvo za doseganje komunikacijskih ciljev v govorih*, namenjenih občinstvu, pridobila naziv magistrica znanosti iz lingvistike govora in teorije družbene komunikacije na AMEU ISH – Fakulteti za humanistični študij v Ljubljani. Je doktorska kandidatka humanističnih znanosti na isti fakulteti.

Jerica Pavšič, MSc, graduated in political science/international relations from the Faculty of Social Sciences. In 2000, she joined the Ministry of Defence, where she works in the field of communication. In 2015, she defended her master's thesis *Story and myth as a means for achieving communication objectives in speeches for the audience*, thus earning her master's degree in Speech Linguistics and Social Communication Theory from the Institutum Studiorum Humanitatis in Ljubljana. She is a doctoral candidate in humanities at the same faculty.

Zvezdan Marković

Major mag. Zvezdan Marković je diplomiral iz zgodovine na Filozofski fakulteti in iz politologije, smer obramboslovje, na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani je pridobil naziv magistra zgodovinskih znanosti. Leta 1996 se je zaposlil na Ministrstvu za obrambo Republike Slovenije, od leta 2000 je vodja skupine za muzeologijo v Vojaškem muzeju Slovenske vojske. Je doktorski kandidat humanističnih znanosti na AMEU ISH – Fakulteti za humanistični študij v Ljubljani.

Major Zvezdan Marković, MSc, graduated in history from the Faculty of Arts, and in political science/defence studies from the Faculty of Social Sciences, both University of Ljubljana. He earned a master's degree in historical sciences from the Faculty of Arts, University of Ljubljana. In 1996, he joined the Ministry of Defence of the Republic of Slovenia, and since 2000 he has been the Head of the Museology Group at the Military Museum of the Slovenian Armed Forces. He is a doctoral candidate at Institutum Studiorum Humanitatis in Ljubljana.

Navodila za avtorje

Instructions to authors

NAVODILA ZA AVTORJE

Vsebinska navodila

- Splošno** **Sodobni vojaški izzivi** je interdisciplinarna znanstveno-strokovna publikacija, ki objavlja prispevke o aktualnih temah, raziskavah, znanstvenih in strokovnih razpravah, tehničnih ali družboslovnih analizah z varnostnega, obrambnega in vojaškega področja ter recenzije znanstvenih in strokovnih monografij (prikaz knjige).
- Vojaškošolski zbornik** je vojaškostrokovna in informativna publikacija, namenjena izobraževanju in obveščanju o dosežkih ter izkušnjah na področju vojaškega izobraževanja, usposabljanja in izpopolnjevanja.
- Vsebina** Objavljamo prispevke v slovenskem jeziku s povzetki, prevedenimi v angleški jezik, in po odločitvi uredniškega odbora prispevke v angleškem jeziku s povzetki, prevedenimi v slovenski jezik.
- Objavljamo prispevke, ki še niso bili objavljeni ali poslani v objavo drugi reviji. Pisec je odgovoren za vse morebitne kršitve avtorskih pravic. Če je bil prispevek že natisnjen drugje, poslan v objavo ali predstavljen na strokovni konferenci, naj to avtor sporoči uredniku in pridobi soglasje založnika (če je treba) ter navede razloge za ponovno objavo.
- Tehnična navodila**
- Dolžina prispevka** Praviloma naj bo obseg prispevka 16 strani ali 30.000 znakov s presledki (ena avtorska pola). Najmanjši dovoljeni obseg je 8 strani ali 15.000 znakov s presledki, največji pa 24 strani oziroma 45.000 znakov.
- Recenzija znanstvene in strokovne monografije (prikaz knjige) naj obsega največ 3000 znakov s presledki.
- Recenzije** Prispevki se recenzirajo. Recenzija je anonimna. Glede na oceno recenzentov uredniški odbor ali urednik prispevek sprejme, nato pa, če je treba, zahteva popravke ali ga zavrne. Pripombe recenzentov avtor vnese v prispevek.
- Zaradi anonimnega recenzentskega postopka je treba prvo stran in vsebino oblikovati tako, da identiteta avtorja ni prepoznavna.
- Končno klasifikacijo določi uredniški odbor.
- Lektoriranje** Lektoriranje besedil je zagotovljeno v okviru publikacije. Lektorirana besedila se vrnejo avtorjem v avtorizacijo.

Navajanje avtorjev prispevka	Navajanje avtorjev je skrajno zgoraj, levo poravnano. <i>Primer:</i> Ime 1 Priimek 1, Ime 2 Priimek 2
Naslov prispevka	Navedbi avtorjev sledi naslov prispevka. Črke v naslovu so velike 16 pik, natisnjene krepko, besedilo naslova pa poravnano na sredini.
Povzetek	Prispevku mora biti dodan povzetek, ki obsega največ 800 znakov (10 vrstic). Povzetek naj na kratko opredeli temo prispevka, predvsem naj povzame rezultate in ugotovitve. Splošne ugotovitve in misli ne spadajo v povzetek, temveč v uvod.
Povzetek v angleščini	Avtorji morajo oddati tudi prevod povzetka v angleščino. Tudi za prevod povzetka velja omejitev do 800 znakov (10 vrstic). Izjemoma se prevajanje povzetka in ključnih besed zagotovi v okviru publikacije.
Ključne besede	Ključne besede (3–5, tudi v angleškem jeziku) naj bodo natisnjene krepko in z obojestransko poravnavo besedila.
Oblikovanje besedila	Avtorji besedilo oblikujejo s presledkom med vrsticami 1,5 in velikostjo črk 12 pik, pisava Arial. Besedilo naj bo obojestransko poravnano, brez umikov na začetku odstavka.
Predstavitev avtorjev	Avtorji morajo pripraviti kratko predstavitev svojega strokovnega oziroma znanstvenega dela. Predstavitev naj ne presega 600 znakov s presledki (10 vrstic, 80 besed). Avtorji naj besedilo umestijo na konec prispevka, po navedeni literaturi.
Strukturiranje besedila	Posamezna poglavja v besedilu naj bodo ločena s samostojnimi podnaslovi in ustrezno oštevilčena (členitev največ na 4 ravni). <i>Primer:</i> 1 Uvod 2 Naslov poglavja (1. raven) 2.1 Podnaslov (2. raven) 2.1.1 Podnaslov (3. raven) 2.1.1.1 Podnaslov (4. raven)
Oblikovanje seznama literature	V seznamu literature je treba po abecednem redu navesti le avtorje, na katere se sklicujete v prispevku, celotna oznaka vira pa mora biti skladna s harvardskim načinom navajanja . Če je avtorjev več, navedemo vse, kot so navedeni na izvirnem delu. <i>Primeri:</i> <i>a) knjiga:</i> Priimek, ime (začetnica imena), letnica. Naslov dela. Kraj: Založba. Na primer: Urlich, W., 1983. <i>Critical Heuristics of Social Planning</i> . Chicago: University of Chicago Press.

b) zbornik:

Samson, C., 1970. Problems of information studies in history. S. Stone, ur. Humanities information research. Sheffield: CRUS, 1980, str. 44–68. Pri posameznih člankih v zbornikih na koncu posameznega vira navedemo strani, na katerih je članek, na primer:

c) članek v reviji

Kolega, N., 2006. Slovenian coast sea flood risk. Acta geographica Slovenica. 46-2, str. 143–167.

Navajanje virov z interneta

Vse reference se začenjajo enako kot pri natisnjenih virih, le da običajnemu delu sledi še podatek o tem, kje na internetu je bil dokument dobljen in kdaj. Podatek o tem, kdaj je bil dokument dobljen, je pomemben zaradi pogostega spreminjanja www okolja.

Primer:

Ulrich, W., 1983. Critical Heuristics of Social Planning. Chicago: University of Chicago Press, str. 45–100. <http://www.mors.si/index.php?id=213>, 17. 10. 2008. Pri navajanju zanimivih internetnih naslovov v besedilu (ne gre za navajanje posebnega dokumenta) zadošča navedba naslova (<http://www.vpvs.uni-lj.si>). Posebna referenca na koncu besedila v tem primeru ni potrebna.

Sklicevanje na vire

Pri sklicevanju na vire med besedilom navedite priimek avtorja, letnico izdaje in stran. *Primer:* ... (Smith, 1997, str. 12) ...

Če dobesedno navajate del besedila, ga ustrezno označite z narekovaji, v oklepaju pa poleg avtorja in letnice navedite tudi stran besedila, iz katerega ste navajali.

Primer: ... (Smith, 1997, str. 15) ...

Če je avtor omenjen v besedilu, v oklepaju navedemo le letnico izida in stran (1997, str. 15).

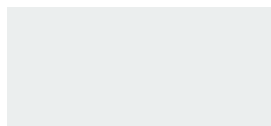
Slike, diagrami in tabele

Slike, diagrami in tabele v prispevku naj bodo v posebej pripravljenih datotekah, ki omogočajo lektorske popravke. V besedilu mora biti jasno označeno mesto, kamor je treba vnesti sliko. Skupna dolžina prispevka ne sme preseči dane omejitve.

Diagrami se štejejo kot slike.

Vse slike in tabele se številčijo. Številčenje poteka enotno in ni povezano s številčenjem poglavij. Naslov slike je naveden pod sliko, naslov tabele pa nad tabelo. Navadno je v besedilu navedeno vsaj eno sklicevanje na sliko ali tabelo. Sklic na sliko ali tabelo je: ... (slika 5) ... (tabela 2) ...

Primer slike:

Slika 5: Naslov slike

Primer tabele:

Tabela 2: Naslov tabele

- Opombe pod črto** Številčenje opomb pod črto je neodvisno od strukture besedila in se v vsakem prispevku začne s številko 1. Posebej opozarjamo avtorje, da so opombe pod črto namenjene pojasnjevanju misli, zapisanih v besedilu, in ne navajanju literature.
- Kratice** Kratice naj bodo dodane v oklepaju, ko se okrajšana beseda prvič uporabi, zato posebnih seznamov kratic ne dodajamo. Za kratico ali izraz v angleškem jeziku napišemo najprej slovensko ustreznico, v oklepaju pa angleški izvornik in morebitno angleško kratico.
- Format zapisa prispevka** Uredniški odbor sprejema prispevke, napisane z urejevalnikom besedil MS Word.
- Kontaktne podatke avtorja** Prispevkom naj bo dodan avtorjev elektronski naslov.
- Kako poslati prispevek** Avtor pošlje prispevek na elektronski naslov odgovorne urednice.
- Potrjevanje prejetja prispevka** Odgovorna urednica avtorju potrdi prejetje prispevka.
- Korekture** Avtor opravi korekture svojega prispevka v treh dneh.
- Naslov uredniškega odbora** Ministrstvo za obrambo
Generalštab Slovenske vojske
Sodobni vojaški izzivi
Uredniški odbor
Vojkova cesta 55
1000 Ljubljana
Slovenija
Elektronski naslov
Odgovorna urednica:
liliana.brozic@mors.si

Prispevkov, ki ne bodo urejeni skladno s tem navodilom, uredniški odbor ne bo sprejemal.

INSTRUCTIONS TO AUTHORS

Content-related guidelines

General **Contemporary Military Challenges** is an interdisciplinary scientific and professional publication publishing articles on topical subjects, research, scientific and professional discourse, technical or social-science analyses in the field of security, defence and military, as well as reviews of scientific and professional monographs.

What do we publish? We publish articles in Slovene with abstracts in English and, based on the Editorial Board's decision, articles in English with abstracts in Slovene. We publish articles, which have not been previously published or submitted to another journal for publication. The author is held accountable for all possible copyright violations. If the article has already been printed elsewhere, sent for publication or presented at a professional conference, the author must accordingly notify the editor, obtain the publisher's consent (if necessary) and indicate the reasons for republishing.

Technical guidelines

Length of the article The length of articles should generally be 16 pages or 30,000 characters with spaces. The minimum length is 8 pages or 15,000 characters with spaces and the maximum length 24 pages or 45,000 characters with spaces. Reviews of science or professional monographs should not exceed 3,000 characters with spaces.

Peer reviews All articles undergo an anonymous peer review. Based on the reviewer's assessment, the editorial board or the managing editor accept the article, demand it be notified or reject it. The author is obliged to take the reviewer's comments into consideration and adjust the article accordingly. Due to an anonymous review procedure, the first page of the article should be designed in a way that the author's identity cannot be identified. The final classification is determined by the editorial board.

Proofreading Proofreading is provided by the organizational unit responsible for publishing activities. Proofread articles are distributed to respective authors for authorisation.

Indicating the authors of the article The name(s) of the author(s) should be indicated in the upper left corner and aligned left.
Example:
Name 1 Surname 1,
Name 2 Surname 2,

- Title of the article** The title of the article is written below the name(s) of the author(s). The font of the title is bold, size 16. The text of the title is centrally aligned.
- Abstract** The paper should include an abstract of a maximum of 800 characters (10 lines). The abstract should provide a concise presentation of the topic, particularly the results and the findings. General findings and reflections do not constitute a part of the abstract, but are rather included in the introduction.
- Key words** Key words (3-5) should be bold with a justified text alignment.
- Text formatting** The article should be formatted with 1.5 line spacing, font Arial, size 12. The text should have justified alignment, without indents.
- About the author(s)** The author(s) should prepare a short text about their professional or scientific work. The text should not exceed 600 characters with spaces (10 lines, 80 words) and should be placed at the end of the paper, after the bibliography.
- Text structuring** Individual chapters should be separated by independent subtitles and numbered accordingly.
Example:
 1 Introduction
 2 Title of the chapter (1st level)
 2.1 Subtitle (2nd level)
 2.1.1 Subtitle (3rd level)
 2.1.1.1 Subtitle (4th level)
- Bibliography** Bibliography should include an alphabetical list of authors referred to in the article. Each reference has to comply with the **Harvard referencing style**.
Examples:
 a) *book*
 Surname, name (initial), year. Title. Place. Publishing House.
 E.g. Ulrich, W., 1983. Critical Heuristics of Social Planning. Chicago: University of Chicago Press.
 b) *journal*
 E.g. Samson, C., 1970. Problems of information studies in history. S. Stone, ed. Humanities information research. Sheffield: CRUS, 1980, pp 44–68. For individual articles in a journal, the pages where the article is located are also to be indicated at the end of each source, e.g.
 c) *article in a journal*
 Kolega, N., 2006. Slovenian coast sea flood risk. Acta geographica Slovenica. 46-2, pp 143–167.

Referencing from the internet

Internet sources are referenced the same as with printed ones, but are followed by the information about where on the Internet and when the document was obtained. The information when a document was obtained is important because of the frequent changes to the www environment.

Example:

Urlich, W., 1983. Critical Heuristics of Social Planning. Chicago: University of Chicago Press. pp. 45-100. <http://www.mors.si/index.php?id=213>, 17 October 2008.

When referencing interesting URLs in the text (not citing a particular document), only URL (e.g. <http://www.vpvs.uni-lj.si>) can be indicated and a separate reference at the end of the text is not necessary.

Citation

When citing sources in the text, indicate the author’s surname, the year of publication and page. *Example:* (Smith, 1997, p 12) ...

When quoting a part of the text, put the text in the quotation marks, and indicate in the parentheses the author and year followed by the page of the quoted text.

Example: ...(Smith, 1997, p 15) ...

Figures, diagrams, tables

Figures, diagrams and tables to be included in the article should be prepared in separate files which allow for proofreading corrections. The location in the text where the image is to be inserted should be clearly indicated. The total length of the article may not exceed the given limit.

Diagrams are considered figures.

All figures and tables should be numbered. The numbering of figures should be uniform and is not connected with the numbering of chapters. The title of a figure is positioned beneath the figure while the title of the table is positioned above the table.

As a rule, at least one reference to a figure or a table is made in the article. Reference to a figure or a table is made as follows: ... (figure 5) (table 2)

.....

Example of a figure:

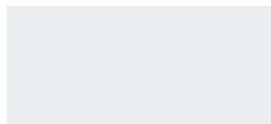
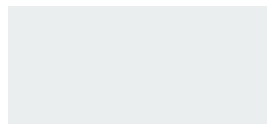

Figure 5: Title of the figure

Example of a table:

Table 2: Title of the table

Footnotes

The numbering of footnotes is independent of the structure of the text and begins with number 1 in each article. Authors should note that footnotes are intended to explain the ideas mentioned in the text and not to refer to the literature.

Acronyms

Acronyms used in the article should be explained in parentheses when first used in the text. A separate list of acronyms is not necessary.

- File format of the article** The editorial board accepts only texts edited using a MS Word text editor.
- Author's contact** Each article should include the author's e-mail.
- Submission of the article** An electronic version of the article should be sent to the email of the managing editor.
- Confirmation upon receipt** Upon receiving the article via email, the managing editor confirms the receipt.
- Corrections** The author makes corrections to the article within three days.
- Editorial Board address** Ministrstvo za obrambo
Generalštab Slovenske vojske
Sodobni vojaški izzivi
Uredniški odbor
Vojkova cesta 55
1000 Ljubljana
Slovenia
- Managing Editor's email:
liliana.brozic@mors.si

The Editorial Board will not accept articles, which are not in compliance with the above instructions.

Vsebina

Liliana Brožič	UVODNIK 30 LET SLOVENSKE SAMOSTOJNOSTI IN NJENA VARNOSTNA PERSPEKTIVA
Liliana Brožič	EDITORIAL 30 YEARS OF SLOVENIA'S INDEPENDENCE AND ITS SECURITY PERSPECTIVE
Pavel Vuk	EVOLUCIJA POJMA STRATEGIJE IN NJEGOVO POVEZOVANJE S POLITIKO EVOLUTION OF THE CONCEPT OF STRATEGY AND ITS RELATING WITH THE POLITICS
Valerija Bernik	PERSPEKTIVE IN IZZIVI SLOVENSKEGA VOJAŠKEGA ŠOLSTVA PERSPECTIVES AND CHALLENGES OF SLOVENIAN MILITARY EDUCATION SYSTEM
Tanja Kremžar Kovač	DELOVANJE SLOVENSKE VOJSKE V ČASU EPIDEMIJE COVIDA-19 ACTIVITIES OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES DURING THE COVID-19 EPIDEMIC
Marjan Horvat	VODENJE V SLOVENSKI VOJSKI LEADERSHIP IN THE SLOVENIAN ARMED FORCES
Jerica Pavšič Zvezdan Marković	OBLIKE KOLEKTIVNEGA SPOMINJANJA NA GENERALA MAISTRA FORMS OF COLLECTIVE REMEMBRANCE OF GENERAL MAISTER
David Humar	RECENZIJA MONOGRAFIJA BRANIMIRJA FURLANA O NACIONALNI VARNOSTNI STRATEGIJI
David Humar	REVIEW MONOGRAPH BY BRANIMIR FURLAN ON NATIONAL SECURITY STRATEGY

